Časopis
slovenskega
rodoslovnega
društva

DREVESA

letnik 19
številka 1
julij 2012

Vsebina

Uvodnik . . . 3

Digitalizacija starih matičnih knjig v Nadškofijskem arhivu Maribor . . . 4
Igor Filipič

Digitalizacija matičnih in družinskih knjig (Status animarum) v Nadškofijskem arhivu Ljubljana . . . 6
Tone Krampač

Akcija zbiranja prostovoljnih prispevkov za varovanje arhivskega gradiva . . . 8
Peter Hawlina

Anton Gogala pl. Leesthal . . . 8
Miha Preinfalk

Ko je bilo meščanstvo privilegij . . . 12
Irena Žmuc

Ime Bežigrad med ljudsko etimologijo in imenoslovno znanostjo . . . 15
Silvo Torkar

Priimki Košmelj, Košmrlj in Minodraš . . . 16
Silvo Torkar

Hrvatske matične knjige . . . 20
Sanja Frigan Ciuha

Štolninski zapisnik v rodoslovnih raziskavah . . . 22
Janez Toplišek

Stara domača hišna imena v Valburgi in Smledniku . . . 26
Lojz Tršan, Peter Hawlina

Vzori za slovensko rodoslovje . . . 30
Peter Hawlina

Prenos arhivskega gradiva na sodobne medije – XXXVIII . . . 32
Peter Hawlina

Poslednji prehod . . . 33
Jožef Perc

Zapisovanje imen in priimkov . . . 35
Peter Hawlina, Robert Fonda

Marija Prelec . . . 37
Kaj delamo

Arhiv o beguncih iz ruskega ujetništva . . . 38
Jože Jerko, Dunaj

Kaj delajo . . . 41
Mike Zakrajšek

Novi sosedi . . . 45
Peter Hawlina

Svetovni splet in rodoslovje . . . 45
Vlasta Knapič

Juri Grando - vampir iz Kringe . . . 52
Robert Fonda

Kako sem odkrivala svoje rodoslovne korenine v Sloveniji . . . 53
Jasna Cirk /Le Ridou/

Novi člani . . . 58

Koledar prireditev SRD . . . 58

DREVESA

ISSN 1318-6221
Leto 19, številka 1, julij 2012
Časopis Drevesa izdaja Slovensko rodoslovno društvo.
Vse pravice pridržane. Ponatis prispevkov je možen samo po dogovoru z uredništvom.
Prispevki niso lektorirani.
Urednik: Peter Hawlina
Grafična priprava: GApro d.o.o., Ljubljana
Tisk: GES Derlink, Škofja Loka
Naklada: 500 izvodov
Naslov: Lipica 7, 4220 Škofja Loka, Slovenija
e-naslov: srd@guest.arnes.si

Uvodnik

Letos je to prva številka društvenega glasila. Tudi lani je izšla samo ena in pred dvema letoma dve. Po obsegu so bile skoraj za dve normalni številki. Zaradi podražitev bi več kot eno ali dve številki letno težko krili s članarino. Pa finančno kritje ni bilo nikoli omejitev izhajanja. Če se je nabralo dovolj gradiva, smo tiskali in skušali dolgove čim prej plačati. Izjemno drage so bile nekatere razstave in posebna, grboslovju namenjena številka. Nekdo je že nekajkrat pripomnil, da smo v skoraj dvajsetih letih izhajanja povedali vse in se izpeli. Spet drugi so izrazili željo, da bi nekatere teme za nove člane objavili ponovno. Slednje ni potrebno, saj so začetnikom namenjena priporočila dosegljiva tudi prek spleta in postopoma prenašamo na splet tudi ostalo v časopisu Drevesa objavljeno gradivo. V Drevesih tudi neradi ponatisnemo že objavljene prispevke, ki so morda že tudi dosegljivi prek spleta. Razmišljanje o prenehanju tiskane izdaje časopisa ni novo. Resneje bomo o tem razmišljali in se odločali prihodnje leto, ko bomo stopili v okroglo dvajseto leto izhajanja. Zavedati se moramo, da časopis Drevesa ni edina publikacija z rodoslovno vsebino. Vse več je objav na spletu in še veliko več jih bo v prihodnje. Objave na spletu so sicer izredno razsute. Vedno boljši pa so tudi iskalni roboti, ki iskalcu informacij največkrat postrežejo s presenetljivo bogato ponudbo. Tudi naše objave niso osredotočene samo na časopis in spletno stran. Slednja je še vedno v nastajanju. To je sicer splošna manira v svetu interneta in ni posebnost spletne strani Slovenskega rodoslovnega društva. Naše in druge objave z rodoslovno vsebino se pojavljajo na spletnih straneh, nastavili smo spletni stenčas, rodoslovje je prisotno na Facebook-u, Twitter-ju, na blogg-ih in kdo bi vedel kje še vse.

V tej številki začenjamo s poročili o skeniranju matičnih knjig v mariborskem in ljubljanskem škofijskem arhivu. Mariborski škofijski arhiv se je pri kritju proračunskih stroškov v višini 780.000€ povezal s škofijo Graz-Seckau. Pri celotnih stroških je evropski sklad sodeloval z levjim deležem 654.500€. V dokaj manjšem obsegu se skeniranje matičnih knjig opravlja v ljubljanskem škofijskem arhivu. Vseeno je ta začetek obetaven in lahko pričakujemo nadaljevanje v še hitrejšem tempu. Nekoliko smo to dejavnost z občasnimi namenskimi vplačili podprli tudi člani Slovenskega rodoslovnega društva. Nam se vsakič pridružijo tudi ameriški kolegi.

O skeniranju in drugih oblikah prenosa arhivskega gradiva na sodobne medije bi lahko poročali tudi ob uspehih Hrvatov in Avstrijcev, če ostanemo pri najbližjih sosedih. O njihovih novostih bo radovedni bralec zvedel iz objav na njihovih spletnih straneh. Podobne vesti prihajajo iz Češke. Tudi v tem sledimo zahodnim vzorom o čemer razmišljam v svojem prispevku o vzorih za slovensko rodoslovje. Noben od teh prispevkov ni popoln in ne prikazuje stanja, ki bi odražalo stopnjo spletne dostopnosti rodoslovnega arhivskega gradiva in še manj bi lahko posamezne države razvrščali po obsegu spletnih zalog. Takih pokazateljev ni in jih verjetno nikoli ne bo. Vse bolj smo priča razdrobljenosti, saj je nastajanje digitalnih arhivov le redko usmerjano na nacionalni ravni.

Želja nas uporabnikov bi bila, da bi na enem naslovu našli vse, kar rabimo. V tej smeri se zdi, da skuša svoje poslovanje usmerjati ameriški rodoslovni velikan Ancestry, ki se širi še s kupovanjem doslej samostojnih ponudnikov. Nepriljubljena stran politike firme Ancestry je morda samo razmeroma visoka cena za njihovo robo. Bo kdaj kupila tudi nas?

Digitalizacija starih matičnih knjig v Nadškofijskem arhivu Maribor

Igor Filipič

Predstavitev projekta

Rodoslovje je v času, ko družinsko izročilo vse bolj tone v pozabo, v velikem razmahu. Ker so matične knjige temeljni vir za tovrstne raziskave, je seveda razumljivo, da se povpraševanje po matičnem gradivu temu sorazmerno povečuje. Čeprav je veliko povpraševanje po arhivskem gradivu arhivistom v zadovoljstvo, pa pogosta uporaba gradiva nujno povzroča konservatorski izziv oziroma težavo. Pri ocenjevanju poškodb, ki lahko nastanejo na gradivu moramo namreč vedno upoštevati daljše časovno obdobje in si postaviti vprašanje, v kakšnem stanju bo arhivsko gradivo, ob enakem rokovanju, čez nekaj sto let? Gradivo, ki ga arhivisti dobimo v arhiv, namreč že kaže znake staranja, najpogostejši vzrok vseh poškodb pri matičnih knjigah pa je ravno pogosta uporaba gradiva. Že sam pogled v čitalnico škofijskih arhivov nam pokaže, da za rodoslovje resnično vlada velikansko zanimanje. Statistika kaže, da v mariborskem škofijskem arhivu raziskuje povprečno 8 ljudi na delovni dan, vsak si izposodi v povprečju 5 enot, torej je vsak dan iz depoja v čitalnico izposojenih 40 enot, letno kar 9080 enot. Ob upoštevanju teh dejstev hitro ugotovimo, da bo že v kratkem časovnem obdobju stotih let, večina matičnega gradiva poškodovanega, uničenega oz. neuporabnega.

Arhivisti se tako srečujemo z stalno dilemo med željo, da bi uporabnikom posredovali vso želeno arhivsko gradivo, hkrati pa moramo upoštevati, da je v prvi vrsti naloga arhiva, da ohranja arhivsko gradivo, ki je kulturni spomenik.

Ker so težave enake tako v Sloveniji, kot tudi v primerljivih sosednjih državah, je seveda smiselno, da bi poiskali skupne rešitve. Nadškofijski arhiv Maribor je imel to srečo, da je pobuda za skupen projekt prišla iz sosednjega arhiva, to je Škofijskega arhiva Graz-Seckau. Pod njihovim vodstvom in s pomočjo izkušenj, ki jih ima škofija Graz-Seckau, pri pridobivanju sredstev evropskega sklada smo pripravili skupen projekt in v letu 2009/2010 uspešno kandidirali na razpisu.

Jedro projekta predstavlja digitalizacija matičnih knjig po skupnem načrtu, uporaba digitalizatov v čitalnici, izmenjava podatkov in dolgoročno hranjenje podatkov.

Najprej o financiranju samega projekta. Projekt traja 3 leta. Skupni proračun znaša 780.000 EUR. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa Slovenija – Avstrija 2007-2013 (OP SI-AT 2007-2013). Projekt je podprt s finančnimi sredstvi Evropske Unije iz Evropskega sklada za regionalni razvoj, Republike Slovenije in avstrijske zvezne dežele Štajerske. In sicer:

- EU 654.500,00
- Dežela Štajerska 87.000,00
- Republika Slovenija 28.500,00
- Lastno financiranje - Škofija Graz-Seckau 0
- Lastno financiranje – Škofija Maribor 10.000,00

Obe škofiji sami krijeta stroške strokovnega dela, administracije, računovodstva ipd.

Cilj projekta je skeniranje vseh matičnih knjig. Ker pa to v tem časovnem okviru ne bo mogoče, načrtujemo, da bo arhiv v Gradcu poskeniral vsaj 6000 knjig, arhiv v Mariboru pa 3000 matičnih knjig. Za pregledovanje matičnih knjig imamo na razpolago 6 računalniških postaj v Gradcu in 4 v Mariboru. Za uporabnike je velika prednost digitalizacije v tem, da bodo vse matične knjige območja s skupno preteklostjo (vojvodina Štajerska) na razpolago na enem mestu (Škofijski arhiv v Gradcu in Nadškofijski arhiv v Mariboru.)

V okviru tega projekta se ne načrtuje možnost dostopa preko interneta, lahko pa se to omogoči kdaj v prihodnosti.

Izvedba

V projektu je načrtovano zgolj izdelava uporabniških kopij. Ne izdelujemo visoko kvalitetnih reprodukcij. Skeniramo sami v arhivu, v projektu so predvidene zaposlitve in sicer 2,5 delovnega mesta v Gradcu (dva uslužbenca za skeniranje, 0,5 zaposlitve za administracijo in vodenje projekta); 1,5 delovnega mesta v Mariboru (uslužbenca za skeniranje).

Standardi za izdelavo reprodukcij so prilagojeni, zato se skenira v nižji resoluciji, 200 dpi in shranjuje v komprimiranem JPEG formatu. En posnetek ima tako med 2 im 3 MB. Podatki so urejeno v drevesno strukturo, kar je tudi osnova za dostop podatkov.

Vsak posnetek je možno točno identificirati že po imenu. Vsako ime posnetka vsebuje ime župnije, signaturo, vrsto knjige, oznako zvezka, obdobje, del knjige in številko strani. Takšen način označevanja smo izbrali zato, da nismo odvisni od posebnega računalniškega programa, saj lahko iz te strukture podatke zajema veliko število dosegljivih programov.

Najpomembnejše orodje pri izvedbi je posebni skener za knjige – izbrali smo skener Bookeye 4 podjetja Image-Access. Je namreč edini, ki omogoča skeniranje, ne da bi bilo potrebno knjigo razpreti (zadostuje, da knjigo odpremo pot kotom 120° in ne 180° kot standardni skenerji), prav tako deluje z neinvazivno , hladno LED svetlobo, tako da gradivo ni izpostavljeno UV sevanju.

Za smiselno urejanje in dostop do posnetkov pa uporabljamo programsko opremo BCS2, ki poskrbi za pravilen zajem podatkov, označevanje enot, strani ipd. in pomnilniška mesta, tako za dostopanje, kot za arhiviranje podatkov. Predvidena kapaciteta je 2,5 TB. Nujna oprema je tudi

servisni računalnik, strežniki in druga komunikacijska in periferna oprema, ki poskrbijo za upravljanje s podatki.

Pri praktičnem delo seveda prihaja do določenih težav. Najtežje rešljiva naloga je arhivsko gradivo, ki se je skozi čas zelo spreminjalo, prilagoditi za postavljen računalniški sistem. Težava je v tem, da ima gradivo številne posebnosti, od označevanja zvezkov, oštevilčenja strani, razdelitve vsebine... V začetku smo zato sklenili nekatere kompromise. Kjer nismo mogli zagotoviti 100 odstotne avtentičnosti smo zato, ker gre za uporabniške kopije, manj upoštevali avtentičnost gradiva, bolj pa uporabnost. To v praksi pomeni, da smo nekatere dokumente, ki so vezane skupaj, razdelili po vsebini (če se v knjigi izmenjuje poročna in mrliška knjiga smo skupaj poskenirali vse poročne vpise in ločeno od tega skupaj vse mrliške vpise.) Glavno pravilo je bilo, da je vpis pravilno identificiran, četudi kdaj ni takoj razvidno v kateri enoti se nahaja. Takšne izjeme in nejasnosti se beležijo in bodo vpisane v opombe, tako da bodo dosegljivi uporabniku v čitalnici. Kot uporabnika pa smo imeli pred očmi rodoslovca, ki nima specializiranega arhivskega strokovnega znanja.

Digitalizacija starih matičnih knjig
v Nadškofijskem arhivu Maribor

Sedaj, ko je za nami dobra polovica projekta (projekt traja od 01. 09. 2010 – 31. 10. 2013) smo v Mariboru uspeli poskenirati 2120 enot.

Uporaba skeniranih knjig

Pomemben cilj celotnega projekta je lahek, enostaven in uporaben način pregledovanja matičnih knjig. Zato smo celoten sistem zasnovali tako, da bo najbolj podoben klasični uporabi. Poleg tega pa je pregledovanje matičnih knjig urejeno tako, da ne zahteva posebnega računalniškega predznanja. Dostop do digitaliziranih knjig poteka s pomočjo internetnega brskalnika. Zato bo lahko vsak, ki je že kdaj pregledoval internetne strani, samostojno začel z delom v čitalnici. Tudi kdor se bo prvič srečal z računalnikom, se bo lahko hitro naučil osnov dela. Arhiv pa je dolžan zagotoviti, da so uslužbenci arhiva na voljo za pomoč in dober nasvet.

Tako kot pri klasični knjigi je za prikaz nekega vpisa potrebno izpeljati tri korake. Kot prvo moramo izbrati knjigo, ki jo želimo pregledati, nato poiskati pravilno stran v knjigi in kot tretje, na strani poiskati vpis, ki nas zanima. Vsak uporabnik lahko vse te korake sedaj samostojno izvede na računalniku v čitalnici. Prvi korak je torej izbor želene digitalizirane knjige. Pri tem koraku je najpomembnejše orodje abecedni seznam župnij, ki ga najdemo v ospredju. S pomočjo abecednega seznama poiščemo iskano župnijo, nato pa se nam bo prikazal seznam matičnih knjig za to župnijo. Druga, še lažja pot do seznama matičnih knjig pa je, da v iskalno polje vpišemo ime kraja, za katerega iščemo podatke in časovno obdobje. Sistem bo nato sam poiskal župnije, kjer se ta kraj pojavlja in nam prikazal seznam matičnih knjig. Iz seznama knjig nato izberemo tisto knjigo, ki nas zanima Na seznamu knjig so posebej navedena tudi abecedni indeksi, kadar obstajajo. Ko smo izbrali želeno knjigo (ali kazalo) moramo poiskati določeno stran. Tako kot pri klasični knjigi lahko odpremo točno določeno stran ali pa knjigo pregledujemo stran za stranjo. Ob robu knjige je namreč prikazan seznam strani, iz katerega lahko direktno izberemo iskano stran. Prikazano stran lahko poljubno povečamo in premikamo, tako da vidimo vse želene podatke.

Istočasno lahko dostopamo tudi do dodatne vsebine, s osnovnimi podatki o župniji in shematskim zemljevidom ter do podatkov o knjigi, kjer so navedene vse posebnosti. Velika prednost opisanega sistema za raziskovalce je, da lahko dnevno pregledajo neomejeno število knjig, neomejeno krat. Prav tako pomembno je, da so v mariborskem arhivu na ogled tudi knjige za graško škofijo, kar pomeni, da lahko raziskovalec dostopa do matičnega gradiva za celotno zgodovinsko deželo Štajersko. Kdor pa je že imel težave z nedostopnostjo gradiva zaradi poškodb, pa bo vesel

dejstva, da digitaliziramo tudi poškodovano gradivo.

Izkušnje obiskovalcev so v glavnem pozitivne. Večina se je lahko brez težav prilagodila delu z računalnikom, kot pozitivno izpostavljajo predvsem to, da lahko pregledajo neomejeno količino gradiva (drugače velja omejitev na 6 enot). Najpogostejša opazka je, da knjige niso dostopne preko interneta.

Izkušnje arhivistov pa za enkrat govorijo, da se delo ni zmanjšalo. Čeprav je nekaj manj fizične izposoje, pa je potrebno zaradi omejenega števila računalnikov (4) in nepopolne baze skeniranih knjig, veliko več organizacijskega truda.

Povečala pa se ni želja po pomoči v čitalnici, išče se namreč klasična pomoč pri branju in prevajanju ter izbiri gradiva, v zvezi z uporabo računalnika pa skoraj ni vprašanj.

Zainteresirani bralci lahko več aktualnih podatkov najdejo na spletni strani: *http://matrikendigital.nadskofija-maribor.si/index.php/sl/*.

Digitalizacija matičnih in družinskih knjig (Status animarum) v Nadškofijskem arhivu Ljubljana

Tone Krampač

Začetki digitalizacije segajo v maj leta 2005, ko smo s pomočjo donacije Slovenskega rodoslovnega društva iz Clevelanda kupili digitalni fotoaparat. Vendar pa sam fotoaparat za začetek digitalizacije ni bil dovolj in šele v novembru 2009, ko smo dokupili dodatno opremo za fotografiranje, smo lahko zares začeli z delom. Prvotno smo digitalizirali nekatere družinske knjige (Status animarum), ki se sicer še vedno nahajajo na župnijah (Mirna in Stari trg pri Ložu). Koncem leta 2010 smo začeli sistematično digitalizirati matične knjige župnije Ljubljana – Marijino Oznanjenje. Povod za digitalizacijo matičnih knjig frančiškanske župnije je bilo veliko povpraševanje raziskovalcev in slaba dostopnost matičnih knjig v župnijski pisarni. Tam je sicer možen pregled matičnih knjig toda le enkrat na teden in še to le eno uro. Trenutno je tako že digitaliziranih 35 knjig prej omenjene župnije. Leta 2011 smo z darovi članov Rodoslovnega društva Slovenije digitalizirali 15 poškodovanih matičnih knjig različnih župnij. Prav tako smo z donacijo Slovenskega rodoslovnega društva iz Clevelanda v juniju 2012 predali v digitalizacijo še 40

Digitalizacija matičnih in družinskih knjig (Status animarum) v Nadškofijskem arhivu Ljubljana

Digitalizirane matične knjige in Status animarum-i v NŠAL

Župnija	Krstne knjige	Poročne knjige	Mrliške knjige	Status Animarum	Število knjig
Babno Polje				1830	1
Cerklje na Gorenjskem	1635-1709 RPM 1658-1675				7
Čatež ob Savi	1756-1784				1
Dob	1606-1680	1652-1680 1611-1622			8
Dobrepolje – Videm	1631-1786	1671-1702			11
Jesenice	1650-1774	1654-1670	1669-1672		5
Kranj	In 1639-1842				14

Ljubljana – Marijino Oznanjenje	1785-1879 In 1785-1910	1785-1845 1905-1910 In 1790-1903	1784-1840 In 1784-1903		35
Ljubljana – Rudnik		1816-1870			1
Mengeš	1708-1727	1702-1769			3
Mirna				1831 1845 1874 (gostači)	3
Moravče	1621-1681				5
Naklo	1611-1652	1612-1651 1687-1729			4
Osilnica	1709-1784	1710-1742	1720-1740		2
Raka	1651-1704	1696-1713			3
Sora		1749-1770			1
Stara Loka	1612-1671	1652-1750			6
Stari log		1718-1772	1712-1772		1
Stari trg ob Kolpi	1672-1758				4
Stari trg pri Ložu				I-IV. gostači I.	12
Škocjan pri Turjaku			1753-1770		1
Šmarje – Sap	1645-1660	1675-1728	1675-1691		4
Šmartno pri Litiji	1614-1674				3
Trebnje	1644-1692				3
Vače	1621-1705	1621-1628 1640-1664	1687-1723		11
Velike Lašče	1694-1751		1734-1762		4
Vinica	1709-1749	1718-1744	1726-1784		4
Vodice	1654-1670 1719-1753				2
Zagradec	In RPM 1879-1908				1
Žužemberk	1732-1752				1

Skupaj: 145 MK + 16 SA

poškodovanih matičnih knjig.

V preteklosti smo z darovi posameznikov in društev matične knjige restavrirali oz. mikrofilmali. Ugotovitve, da je vsako leto več poškodovani knjig in da pisava v teh knjigah bledi, so nas spodbudile, da smo začeli načrtno digitalizirati matične knjige. Za začetek želimo digitalizirati najstarejše matične knjige (od začetkov pa vse do jožefinskih reform 1784). Prednost imajo poškodovane knjige, ki so vzete iz uporabe. Digitalizacija ne poteka po abecednem redu temveč predvsem po povpraševanju oz. interesu strank, ki želijo pregledovati določene knjige.

Hkrati z digitalizacijo poteka v arhivu tudi projekt restavriranja poškodovanih matičnih knjig župnije Dobrepolje – Videm. Donator je občina Dobrepolje, ki se zaveda kulturno-zgodovinskega pomena matičnih knjig za lokalno zgodovino. Preden pa gre poškodovana matična knjiga na popravilo v Restavratorsko-konzervatorski center Arhiva Republike Slovenije, jo v arhivu še digitaliziramo.

V arhivu vsako leto tako digitaliziramo vsaj 50 matičnih knjig, prav toliko pa jih s pomočjo donacij posameznikov in društev digitalizira zunanji sodelavec arhiva Mikrofilm Ljubljana.

V tabeli digitaliziranih matičnih in družinskih knjig (Status animarum), ki je priložena, so zapisane vse knjige, tudi tiste, ki so v digitalizaciji pri zunanjem sodelavcu arhiva.

Akcija zbiranja prostovoljnih prispevkov za varovanje arhivskega gradiva

Peter Hawlina

V letu 2011 smo za namen varovanja arhivskega gradiva zbrali člani SRD 985€ in jih nakazali Nadškofijskemu arhivu v Ljubljani. Vplačali so: 50 Marija Prelec, 30 Marjan Jenko, 50 Franc Draginc, 30 Andrej Reberc, 40 Franci Rihtaršič, 30 Janez Modrijan, 30 Rado Kokalj, 40 Jožek Košir, 40 Danica Glavan, 40 Ema Goričan, 50 Peter Hawlina, 5 neimenovani, 30 Silvija Žele, 30 Marija Lešnjak, 40 Angela Fajfar, 30 Matjaž Blokar, 50 Franc Pfeifer, 50 Martin Mali, 50 Franc Janc, 30 Franjo Merše, 30 Feliks Podgoršek, 45 Marjan Kopecky, 35 Jože Konda, 50 Matija Tuma, 30 Ivanka Bratkovič in 50 Andrej Modic.

Akcija je trajna. Vsi smo povabljeni, da svoj prispevek vplačamo blagajniku ali na transakcijski račun pri NLB IBAN 0201 0003 5458 316.

SGSI Donation Delivered to Ljubljana's Archbishopric Archives

On June 1, SGSI President, Rose Marie Macek Jisa, was in Slovenia and presented Tone Krampac, Director of the Archbishopric Archives in Ljubljana, a check for $750 representing SGSI?s 2011 contribution to the Archives for the purpose of digitizing their invaluable birth, marriage, and death records parishes within their jurisdiction. He happily accepted the check and indicated the funds »will be used to digitize our most fragile records.«

SGSI members who donated funds during 2011 for this project are: Fred Belay, Steven Zickar, Mary Ann Aquilar, Thomas L. Kogan, Patricia L. Korach, Rudolph Boyance, Lois Repoz, Heather Quinton, Patricia A, Dewey, Susie Jablonic, Sandra Laurie, William Belanich, Dorothy Swintosky, Barbara Taylor, Robert T. Lesjak and Roberta Kromm.

A huge HVALA LEPA to each of you for your generosity! And remember that donations to this fund and to other SGSI projects are tax deductible as the IRS has designated SGSI a 501(c)(3) charitable organization.

Anton Gogala pl. Leesthal

Miha Preinfalk

Začetnik rodbine Gogala pl. Leesthal je bil pravnik Anton Gogala, rojen 25. maja 1780 v Novi vasi št. 7 pri Lescah.[1] Njegov oče Janez je bil sin Janeza Gogale iz Ribnega pri Bledu, materi pa je bilo ime Barbara Fister in je bila ob poroki z Gogalo 12. februarja 1764 že vdova.[2] Njen prvi mož je bil Jožef Walland (Balant, Valant), s katerim je imela sina Jožefa (roj. 28. januarja 1763),[3] bodočega goriškega nadškofa (1830–1834). Jožef Walland je bil torej starejši polbrat Antona Gogale in je kasneje igral pomembno vlogo v njegovem življenju.

Poleg Antona se je v zakonu Janeza in Barbare Gogala rodilo še vsaj devet otrok – Helena (1. 5. 1766), Jernej (17. 8. 1768 – 4. 11. 1842), Marija (2. 9. 1770), Jurij (29. 3. 1773 – 2. 2. 1776), dvojčka Janez in Peter (26. 6. 1775; Peter je umrl 12. 8. istega leta), Peter (30. 6. 1778), Agnes (21. 1. 1783 – 17. 10. 1849) in Uršula (3. 10. 1785).[4] O njih zaenkrat ni znanega skoraj nič. Najstarejši od bratov, Jernej, je ostal na domačiji, ki se ji je po domače reklo Oparnek,[5] kjer je po očetovi smrti leta 1794 nadaljeval rod Gogalov,[6] sestra Agnes pa je bila poročena Legat in je bila mati bodočega tržaško-koprskega škofa Jerneja Legata (1807–1875).

Glede na kasnejšo izobrazbo Antona Gogale lahko sklepamo, da je bil verjetno bister otrok in se je zato šolal več kot njegovi vrstniki. Kje je potekalo njegovo osnovno šolanje, ni znano, skoraj gotovo pa vsaj delno v Ljubljani. Ob prelomu stoletja ga že srečamo na Dunaju, kjer je kot Knafljev štipendist[7] študiral pravo. Študij je končal z odliko in zato že leta 1803 stopil v upravno službo.

1 NŠAL, Rojstna knjiga župnije Radovljica 1773–1800, str. 100.
2 NŠAL, Poročna knjiga župnije Radovljica 1737–1773, str. 140r.
3 NŠAL, Rojstna knjiga župnije Radovljica 1758–1764, str. 64r.
4 NŠAL, Rojstna knjiga župnije Radovljica 1764–1773, str. 44r, 89r, 135r; NŠAL, Rojstna knjiga župnije Radovljica 1773–1800, str. 4, 34, 73, 128, 145; NŠAL, Mrliška knjiga župnije Radovljica 1773–1812, (brez označenih strani).
5 Jernej Gogala je imel z Mino (Marijo) Vovk (vsaj) pet otrok. Domačijo je sprva za njim prevzel najstarejši sin Janez (rojen 1798), poročen s Katarino Debelak, ko pa se je Janez kasneje z družino odselil v bližnjo Dvorsko vas pri Begunjah, je novi gospodar na domačiji Gogalovih v Novi vasi postal njegov mlajši brat Primož (1817–1890), za njim pa njegov sin Jožef (1856–1940) (NŠAL, Status animarum župnije Radovljica iz leta 1842; Rojstna knjiga župnije Lesce 1812–1843, str. 8).
6 Janez Gogala je umrl 25. oktobra 1794. Ob njegovem imenu je navedena starost 57 let, kasneje pa je nekdo s svinčnikom dopisal: »Pa je bil 62 let star« (NŠAL, Mrliška knjiga župnije Lesce 1787–1812, str. 5).
7 Knafljeva štipendija je imenovana po duhovniku Luki Knaflju (1621–1676), ki je svoje premoženje skoraj v celoti zapustil za štipendijsko ustanovo, namenjeno na Dunaju študirajočim kranjskim študentom. Ustanovo je s pomočjo superintendenta upravljala dunajska univerza, štipendije pa so podeljevali neprekinjeno od ustanovitve 1676 (4 štipendije letno) do 1918 (39 letno). V tem obdobju je štipendijo prejelo več kot 1200 kranjskih študentov, večinoma Slovencev, med njimi leta 1799 tudi Anton Gogala (Vodopivec, *Luka Knaflelj*, str. 67; *Enciklopedija Slovenije*, 5, str. 131, 132).

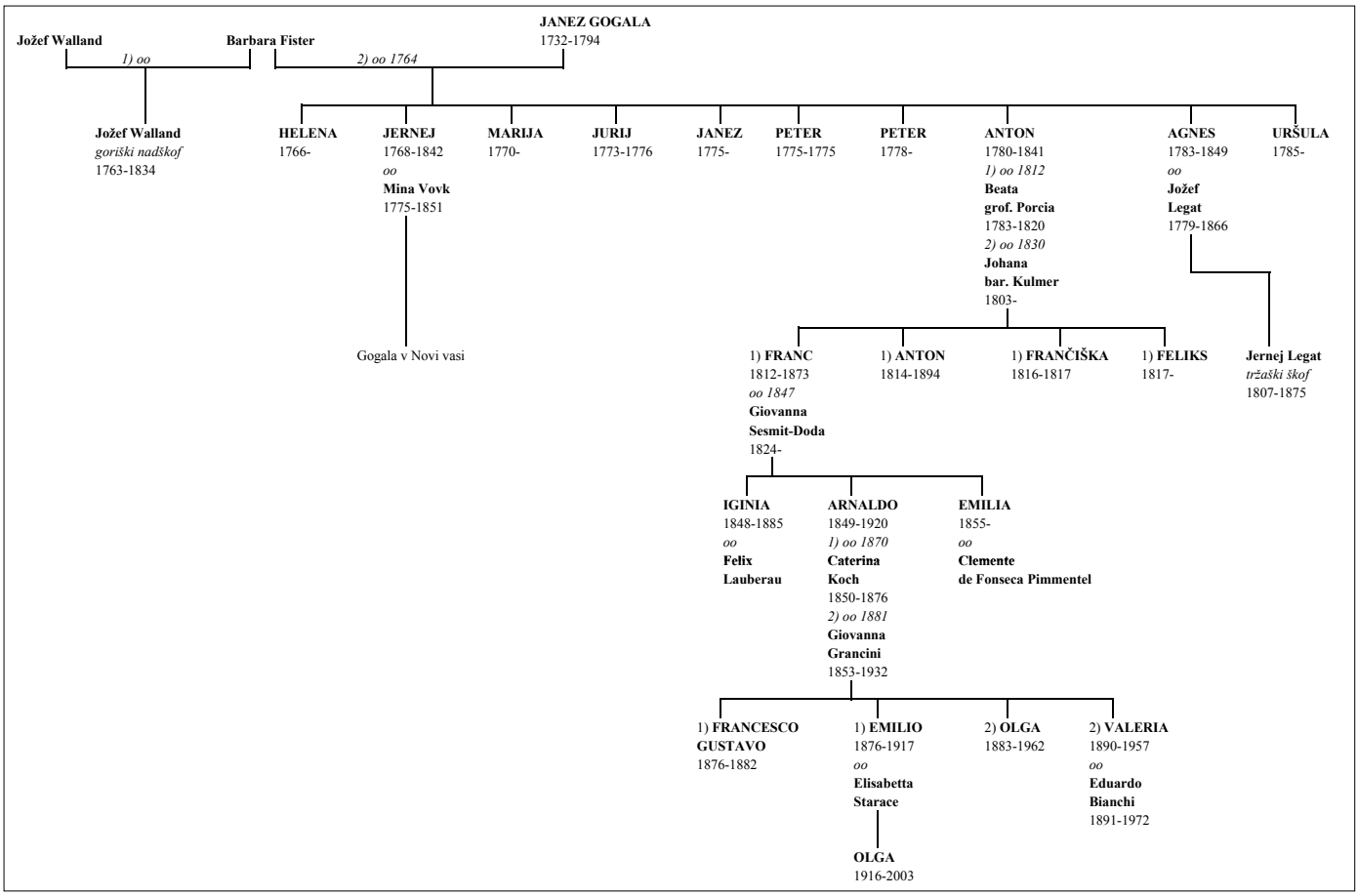

Pet let kasneje je bil imenovan za okrajnega komisarja pri gospostvu Hengsberg pri Wildonu na Štajerskem. Ob francoski zasedbi Kranjske leta 1809 se je kot prostovoljec javil v deželno brambo in se kot stotnik deželnobrambne stotnije boril proti Francozom. Kljub temu pa je kasneje po vzpostavitvi Ilirskih provinc postal pod Francozi prisednik pri tribunalu prve inštance v Ljubljani, saj je »francoska vlada znala ceniti njegovo znanje in talent«.[8] Iz Gogalovega ljubljanskega obdobja se je ohranil spomin na zanimiv dogodek, ki je sicer nekoliko povezan s Francozi, a se je zgodil že po njihovem odhodu s Kranjske. Francoske šolske oblasti so namreč še v času Ilirskih provinc na katedri za matematiko v Ljubljani nastavile Juda Samuela Gunza, ki se je po nekaj letih odločil, da prevzame krščansko vero. Eden od dveh botrov, ki sta 11. septembra 1814 v ljubljanski stolnici Gunza popeljala v naročje katoliške Cerkve, je bil tudi Anton Gogala. Zanimivo je tudi, da naj bi na Gunzovo odločitev za spreobrnitev menda odločilno vplival Jožef Walland, že omenjeni Gogalov polbrat in ena najpomembnejših cerkvenih osebnosti tistega časa.[9]

Kariera Antona Gogale se je začela po propadu Ilirskih provinc in restavraciji avstrijske oblasti hitro vzpenjati. Leta 1816 je postal svetnik deželnega sodišča v Ljubljani in je sodeloval pri reorganiziciji sodne uprave na Kranjskem. Sedem let kasneje (1823) je bil premeščen v Celovec kot apelacijski svetnik, leta 1832 je postal predsednik deželnega sodišča v Rovinju, nazadnje (leta 1835) pa še predsednik deželnega sodišča v Trstu. Tik pred smrtjo (leta 1840) je bil izvoljen še za predsednika tamkajšnjega višjega finančnega sodišča.[10]

Anton Gogala je bil za časa svojega življenja precej čislan in upoštevan pri sodobnikih. To je razvidno tudi iz njegovega nekrologa, ki je bil ob njegovi smrti najprej objavljen v tržaškem časniku Osservatore Triestino, mesec dni kasneje pa povzet še v kranjskem časopisu Carniolia. V nekrologu neznani avtor izpostavlja Gogalov smisel za red in njegovo natančnost, s katero se je loteval vseh svojih nalog, in pri tem ni izgubljal časa z nepotrebnimi malenkostmi. Pri njegovih sodniških odločitvah sta ga vodili trezna pamet in previdna popustljivost, njegovo obnašanje je bilo dostojanstveno in brez napuha, odlikovalo pa ga je tudi neprisiljeno, kratko in razumljivo govorjenje brez vsakršnega pretiravanja.[11]

Med dogodki iz zasebnega življenja Antona Gogale moramo na prvem mestu vsekakor omeniti njegovo prvo poroko z Beato grofico Porcia, ki se je odvila 19. februarja 1812 v Senožečah.[12] Nevestin oče je bil knez Franc Serafin

8 Carniolia, str. 227.
9 Južnič, *Napredek matematičnih ved,* str. 216.
10 Slovenski biografski leksikon I, str. 226–227; Carniolia, str. 227.
11 Carniolia, str. 227–228.
12 Schiviz, *Krain*, 1905, str. 279. Na spletni strani (www.sardimpex.com) zasledimo tudi podatek, da je bila Beata Porcia v prvo poroče-

Porcia, katerega rodbina je imela tamkajšnje gospostvo v lasti že od leta 1550, mati pa Barbara baronica Jöchlingen.[13] V Senožečah se je še istega leta rodil Gogalov prvorojenec, ki je po dedu dobil ime Franc Serafin.[14] Kasneje sta se zakoncema rodila vsaj še dva sinova Anton (domnevno v Ljubljani 1814) in Feliks (Felix Franz Seraphin Joseph), rojen v Ljubljani 12. novembra 1817,[15] ter hči Frančiška, ki je umrla 19. marca 1817, stara 15 mesecev.[16] Feliksa zasledimo leta 1838 kot kadeta v »Sedmograškem« pehotnem polku (Siebenbürgisches Infanterie-Regiment).[17] Po smrti prve žene (umrla je v Ljubljani, 20. decembra 1820, stara le 37 let zaradi »oslabelosti« (Entkräftung)),[18] se je Anton Gogala 16. maja 1830 v Gradcu poročil še enkrat, tokrat z Johano baronico Kulmer, hčerko Janeza barona Kulmerja in Johane baronice Rechbach.[19] Tudi v tem zakonu je imel več otrok in tudi druga žena je umrla pred njim, tako da je dvakratni vdovec svoja zadnja leta preživljal osamljen, saj »so se tako njegove hčerke zaradi šolanja kot tudi njegovi sinovi zaradi služenja v mornarici in vojski njegovega veličanstva mudili daleč od ljubljenega očeta«.[20]

Morda manj znan pa je podatek, da je imel Anton Gogala tudi dva nezakonska otroka, ki sta se rodila še pred njegovo prvo poroko z grofico Porcia. To sta bila dvojčka Leopold in Anton Kordeš (Kordesch), rojena v Kamni Gorici pri Radovljici 6. novembra 1808, od katerih je v slovenski literarni zgodovini znan predvsem prvi. Leopold Kordeš, ki se je kasneje podpisoval po nemško kot Kordesch, je bil namreč publicist, pesnik in pripovednik, nekaj časa urednik kranjskih časopisov Carniolia in Laibacher Zeitung.[21] Mati dvojčkov je bila Frančiška Kordeš, hčerka fužinarja v Kamni Gorici, s katero pa se Gogala kljub temu da je imel z njo otroke, ni poročil. Razlog za to njegovo odločitev ni znan, a glede na družbeni položaj njegovih obeh kasnejših žena lahko domnevamo, da je imel stremuški Gogala višje cilje, kot je bila revna fužinarska hči. Pri tem je zanimivo, da mu je kljub njegovemu družbeno skromnemu rodbinskemu poreklu dejansko uspelo, da se je priženil v dve ugledni visokoplemiški rodbini. Kako mu je uspel ta »veliki met«, sicer ni povsem jasno, res pa je, da

Grob Antona Gogale v Trstu

so se v 19. stoletju meje med družbenimi sloji začele počasi brisati in namesto podedovanega družbenega statusa so začele v ospredje prihajati osebne odlike posameznikov, ki so kasneje pogosto rezultirale v pridobitvi plemiškega naziva.

Anton Gogala sicer ni skrival, da sta dvojčka Kordeš njegova otroka in je za njiju občasno tudi gmotno poskrbel, čeprav se ju je glede na svoj visok družbeni položaj verjetno tudi sramoval. To je zlasti občutil sin Leopold (Kordesch), ki je bil zaradi svojega nezakonskega rojstva vse življenje zagrenjen in je o svoji usodi potožil marsikateremu sogovorniku.[22] Tako je npr. v pismu Antonu Aleksandru grofu Auerspergu, znanemu pod pesniškim psevdonimom Anastasius Grün, oktobra 1864 zapisal: »Čeprav je bil moj oče plemič in predsednik mestnega in deželnega sodišča v Trstu, njegova žena pa je bila kneginja Porcia, je žal zame naredil skoraj toliko kot nič. Njegovo ime Anton Gogala pl. Leesthal je bilo poznano in spoštovano. Moja mati, fužinarska hči iz Kamne Gorice, je umrla od žalosti, ker se je morala umakniti kneginji. Od svojega očeta sem od retorike [šestega razreda gimnazije, op. M. P.] dalje le sem in tja prejel kakšno podporo. Leta 1842 [pravilno 1841, op. M. P.] je v Trstu nenadoma umrl in mi ni zapustil ničesar. A daleč od tega, da bi hotel kdajkoli omalovaževati spomin nanj, Bog naj mu da večni mir, kajti nazadnje resnično ni mogel zame storiti ničesar«.[23]

V letu premestitve v Trst je bil Anton za svoje zasluge v državni službi povzdignjen v avstrijski plemiški stan.[24] Postopek povzdiga se je sicer pričel že nekaj let pred tem, ko je Gogala še služboval v Rovinju. Konec oktobra

na z grofom Niccolòjem Panigai-jem.

13 Knezi Porcia so bili tudi veliki posestnik na Koroškem, kjer je bilo središče njihove posesti grad in gospostvo Spittal. Med njihovimi koroškimi gospostvi pa je bilo tudi gospostvo Afritz am See (slov. Zobrče), kjer sta na nekdanji hiši gospoščinskih oskrbnikov naslikana grba Franca Serafina in njegove žene Barbare Jöchlingen.

14 Franc Gogala-Leesthal je bil kasneje c. kr. vicekonzul v Trstu, kjer je umrl 12. marca 1873.

15 NŠAL, Rojstna knjiga župnije Ljubljana – sv. Nikolaj 1806–1820, str. 158.

16 NŠAL, Mrliška knjiga župnije Ljubljana – sv. Nikolaj 1812–1835, str. 45.

17 *Militär-Schematismus des österreichischen Kaiserthumes*, Wien, 1838, str. 165.

18 NŠAL, Mrliška knjiga župnije Ljubljana – sv. Nikolaj 1812–1835, str. 87.

19 Schiviz, *Graz* str. 18.

20 Carniolia, str. 228.

21 Slovenski biografski leksikon I, str. 515–516.

22 Miladinović-Zalaznik, *Deutsch-slowenische*, str. 25, 110, 111.

23 Miladinović-Zalaznik, *Deutsch-slowenische*, str. 136. Za pomoč pri prevodu nemškega originala se zahvaljujem dr. Tanji Žigon.

24 Frank-Döfering, *Adelslexikon*, str. 314.

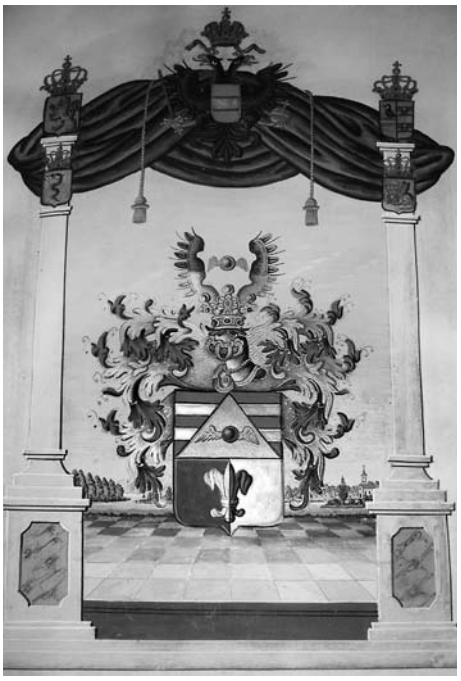

Grb druzine Gogala-Leesthal

1835 je poravnal še zadnje tri obroke za obvezno takso, ki je znašala 460 goldinarjev. Diplomo je dvorna pisarna poslala na gubernij v Trst s poštnim vagonom, gubernij pa je sredi marca 1836 sporočil, da je diplomo prejel ter da jo bodo izročili Gogali.[25]

Poleg plemiškega naziva je želel Gogala imeti tudi plemiški predikat, za katerega si je izbral ime svoje rojstne župnije (Lesce = nem. Lees),[26] v grb pa je prevzel cvet lilije kot spomin na rodbino svoje prve žene Beate grofice Porcia.[27] Celoten opis njegovega grba se je uradno glasil: Deljen in pol razcepljen rdeče-modro-srebrn ščit; zgoraj dve srebrni prečki, preko njiju zlata pokončna konica, v njej modra krogla s srebrnima kriloma; na razcepu spodnjega polja leži lilija, razcepljena v izmeničnih barvah; nad ščitom kronan turnirski šlem z rdece-srebrnim in modro-zlatim pregrinjalom; iz krone rasteta razprti orlovi perutnici, desna deljena rdeče-srebrna, leva deljena modro-zlata, med njima modra krogla s srebrnima kriloma.[28]

Anton Gogala pl. Leesthal je umrl v Trstu, po krajši bolezni (»vnetje, ki ga je napadlo, je napredovalo izredno hitro«)[29] 9. oktobra 1841 proti polnoči. Pokopali so ga dva dni kasneje na tamkajšnjem mestnem pokopališču pri Sv. Ani. Njegov pogreb je bil precej veličasten: »Mesto Trst je 11. 10. t. l. [1841, op. M. P.] popoldne videlo številčen in svečan pogrebni sprevod, ki so ga v globoki in primerni žalosti spremljali duhovniki ter civilne in vojaške oblasti vseh stopenj, in takoj se je videlo, da to izkazovanje poslednjih časti velja zemeljskim ostankom moža, čigar izguba je zaradi njegovih visoko in vsepovsod cenjenih vrlin resnično vredna obžalovanja.«[30] Gogalova grob in spomenik, ki ima delno latinske in delno italijanske napise, sta vidna še danes. V istem grobu so poleg Antona in njegovega sina Franca Serafina pokopani tudi Antonova sestra Agnes Legat, njen mož Jožef in več njunih potomcev.[31]

V tržaškem državnem arhivu hranijo nekaj dokumentov, povezanih z Antonom Gogalo, ki med drugim razkrivajo dogajanje neposredno po njegovi smrti. Tržaški gubernij je namreč sredi novembra 1841, torej dober mesec po Gogalovi smrti, izdal dokument, iz katerega lahko razberemo, da se do tistega trenutka še nobeden od Gogalovih dedičev ni prijavil k dedovanju. Zakaj ne, ni povsem jasno. Ena od razlag bi bila morda tudi ta, da je Gogala zapustil dolgove, ki jih dediči niso hoteli prevzeti. Vendar bi bilo to nekoliko nenavadno, saj je Gogala kot predsednik tržaškega sodišča dobro zaslužil – njegova letna plača je znašala 4.000 goldinarjev (torej 1.000 goldinarjev več kot v Rovinju), zraven pa je dobival še 300 goldinarjev dodatka za stanovanje (Quartierungsgeld).[32] Iz ohranjenih dokumetnov izvemo še to, da so zaradi odstonosti Gogalovih dedičev njegovo dobroimetje od plače in stanarine nakazali svétniškemu protokolistu baronu Teuffenbachu, ki je bil tudi zadolžen za izdelavo Gogalovega zapuščinskega inventarja.[33]

Slovenski zgodovinar Josip Mal je o Antonu Gogali zapisal: »Slovel je kot učen in izobražen mož, a se je često preveč prepustil vodstvu Italijanov«. Dejansko je kasneje Italija postala nova domovina rodbine Gogala-Leesthal, saj se je večina (zakonskih) potomcev Antona Gogale povsem usmerila v italijanski prostor. Zlasti je bila znana njegova pravnukinja Olga (1883–1962), ki je bila germanistka, prevajalka in učiteljica na dvoru italijanske kraljeve družine. Po podatkih Stefanie Bianchi,[34] direktne potomke Antona Gogale pl. Leesthala, je rodbina v moški liniji izumrla leta 1917 z Emiliom Gogala-Leesthalom, v ženski pa z njegovo hčerko Olgo (1916–2003).[35]

25 AST, IR Gov. gen., busta 259. Danes diplomo hrani Antonova potomka Stefania Bianchi Gogala di Leesthal.

26 »In der Pfarre, wo ich geboren wurde« (ÖStA, AVFHKA, Adelsakt, Hofadelsakt von Gogala, Anton, 31. XII. 1835). Lesce v času njegovega rojstva sicer še niso bile samostojna župnija, ampak so sodile pod župnijo Radovljica. Kot župnija so se osamosvojile leta 1787 v okviru jožefinskih cerkvenih reform (Reven, *Cerkev na Slovenskem*, str. 79).

27 Rodbina grofov in knezov Porcia ima v modrem ščitu šest zlatih lilij (3 : 2 : 1).

28 Opis grba je povzet osnutku Gogalove plemiške diplome (ÖStA, AVFHKA, Adelsakt, Hofadelsakt von Gogala, Anton, 31. XII. 1835).

29 Carniolia, str. 227.

30 Carniolia, str. 227.

31 Za podatke se zahvaljujem gospodu Marianu Rugáleju iz Kranja.

32 AST, IR Gov. gen., busta 239.

33 AST, IR Gov. gen., busta 275.

34 Stefania Bianchi Gogala di Leesthal (1961), Padova.

35 Na internetu sicer najdemo podatek, da naj bi na Reki na Hrvaškem živela Ivan in Mojca Gogala-Leesthal, ki sta se leta 1996 udeležila genealoško-heraldičnega kongresa v Ottawi (*http://books.google.si/books?id=8SjtPuppLtYC&pg=PA31&lpg=PA31&dq=ivan+gogala+leesthal&source=bl&ots=UBu0ItUaC&sig=zXHM8kx2jK6JH6PBPMOsqCG_-1M&hl=sl&ei=sF3CSebGK8OIsAas2rnhCw&sa=X&oi=book_result&resnum=9&ct=result#PPA32,M1*). Žal zaenkrat ni bilo mogoče z njima vzpostaviti kontakta.

Viri in literatura

AST – Archivio di stato di Trieste

IR Gov. gen.

NŠAL – Nadškofijski arvih Ljubljana

Matične knjige župnije Radovljica, Lesce, Ljubljana – sv. Nikolaj

ÖStA, AVFHKA – Österreichisches Staatsarchiv, Allgemeines Verwaltungs-, Finanz- und Hofkammerarchiv

Adelsakt, Hofadelsakt von Gogala, Anton, 31. XII. 1835

CARNIOLIA, Zeitschrift für Kunst, Wissenschaft und geselliges Leben, IV. Jhrg., N° 57, Montag, 15. November 1841, str. 227–228.

Enciklopedija Slovenije, 5. Ljubljana : Mladinska knjiga, 1991.

Frank-Döfering, Peter: *Adelslexikon des österreichischen Kaisertums 1804–1918*. Wien : Herder, 1989.

Južnič, Stanislav: *Napredek matematičnih ved na ozemlju poseljenem s Slovenci*. Fara pri Kostelu, 2009.

Mal, Josip: *Zgodovina slovenskega naroda*. Celje : Mohorjeva družba, 1993 (reprint).

Miladinović-Zalaznik, Mira: *Deutsch-slowenische literarische Wechselbeziehungen. 2, Leopold Kordesch und seine Zeit*. Ljubljana : Znanstvena založba Filozofske fakultete, Oddelek za germanistiko s skandinavistiko in nederlandistiko, 2008.

Militär-Schematismus des österreichischen Kaiserthumes, Wien, 1838.

Reven, Zdravko: *Cerkev na Slovenskem*. Provincia ecclesiastica Slovena in Ljubljana, 1971.

Slovenski biografski leksikon I. Ljubljana : Zadružna gospodarska banka, 1925–1932.

Schiviz v. Schivizhoffen, Ludwig: *Der Adel in den Matriken des Herzogthums Krain*. Görz, 1905

Schiviz v. Schivizhoffen, Ludwig: *Der Adel in den Matriken der Stadt Graz*. Graz, 1909.

Vodopivec, Peter: *Luka Knafelj in štipendisti njegove ustanove.* Ljubljana : Knjižnica Kronike 5, 1971.

Ko je bilo meščanstvo privilegij

Irena Žmuc

Z dvigom treh prstov desnice je prosilec za sprejem med meščane mesta Ljubljane dal t.i. telesno prisego:

Jaz, N., s tem prisegam, da hočem biti njegovi knežji svetlosti gospodu Ferdinandu, avstrijskemu nadvojvodi etc., našemu najbolj milostnemu gospodu in deželnemu knezu in vsemu mestu N., zvest meščan. Dan in noč mu bom kakor bom mogel in znal, škodo odvračal in si prizadeval za njegov blagor. Tudi ne bom nobenem tujcu na noben način pomagal proti svoboščina mesta, temveč bom te svoboščine pomagal ščititi, in uresničevati, kakor mi bo le vedno mogoče. Vrhu tega hočem biti poslušen in pokoren gospodu županu, tudi sodniku in svetu mesta N. Predvsem pa ne bom pripadal nobenemu zapeljivemu nauku in mnenju sekt, temveč edino zveličavni krščansko katoliški stari veri in izpovedi. Kakor tudi se bom povsem izogibal vseh ločinskih krivoverskih cerkvenih in drugih shajanj, na katerih se ravna in ukrepa proti katoliški rimski veri. Tako naj mi pomaga bog in njegov sveti evangelij.«

Ta prisega je bila v izvirniku izrečena v nemškem jeziku, sega pa v leto 1599.[1] Danes je seveda vsak Ljubljančan tudi meščan, v srednjem veku in vse do sredine 18. stoletja pa je bilo natančno določeno, kdo sme nositi ta naziv. Prisega in druga pravila za sprejem med meščane izhajajo predvsem iz gospodarske naravnanosti srednjeveškega mesta. Trgovina in obrt sta postali ekskluzivni pravici enega stanu, kar samodejno pomeni, da so bili drugi izvzeti iz teh dejavnosti. O tem so morali izdati tudi posebna pravila, ki so nam znana šele iz 16. stoletja. Kaj se je natančno dogajalo v 14. in 15. stoletju, ni povsem znano; v prvi polovici 16. stoletja pa je gospodarski razvoj nujno vodil ljubljanske meščane k nadaljnjemu zapiranju ob pomoči strogih pravil.[2] »V slovenski zgodovini je 16. stoletje čas relativnega porasta proizvodnih sil, povečane družbene delitve dela ter denarnega in blagovnega obtoka in hkrati uveljavljanja elementov zgodnjega kapitalizma, ki so povsod prebijali fevdalne okvire. Prebivalstvo, ki je do 94% živelo na podeželju, je ves ta čas naraščalo.[3]

Mesta v Evropi so, po propadu rimskega imperija in preseljevanju ljudstev, začela ponovno oživljati v 11. stoletju in pozneje.[4] "Nastajala so v nasprotju z vladajočo plastjo

1 ZAL, REG. 1, f. 40, fol. 282.

2 S. Vilfan, Lokalna zgodovina iz nelokalne perspektive, Publikacije Mestnega arhiva ljubljanskega, Razprave, zv. 2, Iz starejše gospodarske in družbene zgodovine (Zbornik razprav), Ljubljana 1971, str. 23-25.

3 F. Gestrin, Slovenske dežele in zgodnji kapitalizem, Ljubljana 1991, str. 20.

4 F. Braudel, Strukture vsakdanjega življenja: mogoče in nemogoče. Materialna civilizacija, ekonomija in kapitalizem, XV. - XVIII. stoletje, II, Ljubljana 1988, str. 317.

fevdalne družbe. Prebivalstvo - meščani - se je emancipiralo od zemlje,[5] živelo v mestih in se ukvarjalo skoraj izključno z mestnimi dejavnostmi: obrtjo in trgovino. Spočetka so bili fevdalni gospodje gospodarji mest, sčasoma pa so si mesta pridobivala več ali manj avtonomije.

Ljubljanska srednjeveška naselbina je nastajala od sredine 10. stoletja, v leto 1144 sega prva pisna omemba Ljubljane, do sredine 13. stoletja pa je Ljubljana že dobila mestne pravice. Žal o tem niso ohranjene listine, po katerih bi mogli določiti natančnejši datum. Nastanek mestne naselbine so tudi na ozemlju propadlega rimskega mesta Emone omogočile politične in gospodarske razmere v ožji in širši okolici. Ustalitev političnih razmer, konec preseljevanja ljudstev v Evropi v drugi polovici 10. stoletja in pozneje, sta omogočila obnovo antičnih gospodarskih in prometnih poti iz vseh delov Evrope skozi t.i. ljubljanska vrata. Čedalje pomembnejša je postajala trgovina na daljše razdalje, medtem ko je ljubljanska obrt delovala predvsem za lastne potrebe. Zlasti pomembna je bila posredoval na trgovina med Ogrsko in Trstom ter Benetkami. »Trgovec je bil tisti, ki je v naših mestih ustvaril odločilno jedro prvih mestnih naselbin kot svobodnjaških naselbin. Iz tega jedra se je svoboda razširila na obrtnike, ki zdaj niso več delali le za dvor ali gospostvo".[6] Že v prvi polovici 14. stoletja se v listinah omenja šestindvajset različnih ljubljanskih obrtnikov, kar kaže na to, da je bila podoba ljubljanskega obrtništva zelo diferencirana in usmerjena predvsem na domači trg.[7]

Tudi ljubljanska mestna avtonomija se je razvijala postopoma. Ljubljana je bila deželno-knežje mesto (sprva Spanheimi, nato Habsburžani) in je bila tako knezu oziroma njegovemu namestniku (vicedomu) neposredno podrejena. Pravice je mestu knez podeljeval postopoma, predvsem v skladu s svojimi interesi. V 14. stoletju je imela Ljubljana poleg dvanajstčlanskega mestnega sveta tudi mestnega sodnika. Obe oblastni stopnji sta neposredna oblast mestnega gospoda, po drugi strani pa tudi predstavnika mesta in oblast v njem. V začetku 16. stoletja (1504) dobi Ljubljana tudi župana, ni pa še pojasnjena razmejitvena funkcija med njim in mestnim sodnikom.[8]

Kdo je lahko postal meščan mesta Ljubljane?

Dolga stoletja je to urejal poseben pravilnik magistrata, ki je navajal pravice in dolžnosti za sprejem med meščane. Pogoji za sprejem so bili v različnih obdobjih različni; za srednjeveško Ljubljano so malo znani, saj pisni viri niso ohranjeni. Najverjetneje pa sta bili tedaj v veljavi temeljni izhodišči: meščanski poklic in lastništvo nepremičnine v mestu.[9] Mestni svet je dvakrat na leto natančno pretresal vlogo prosilcev. Na leto so sprejeli povprečno od petnajst do dvajset novih meščanov.[10] Gledali so zlasti na koristi mesta, predvsem na gospodarske koristi pri plačevanju davkov, pri popravilih mestnega obzidja, na obrambo mesta proti sovražnikom in na sposobnost za izpolnjevanje drugih javnih obveznosti.[11] Kot pravi I. Vrhovec, je veljala Ljubljana konec srednjega veka in v začetku novega za mesto, v katerem se je dalo kaj lahko obogateti, zato je bil razumljiv močan pritisk za sprejem med meščane.[12] Prav s pravili so želeli meščani sami omejiti fluktuacijo in človeka privezati na mesto. Meščanske pravice so se podeljevale in se niso mogle podedovali. Tako je moral za sprejem med meščane prositi tudi sin ljubljanskega meščana. Mestni svet je lahko povsem samostojno odločal o tem, komu bo podelil mestne pravice. Pri tem se je oziral predvsem na to, kakšen poklic je prosilec opravljal, koliko je že bilo takih obrtnikov ali trgovcev v mestu (obstajal je namreč numerus clausus cehovskih in trgovskih poklicev).

Prosilec pa je moral zadostiti tudi naslednjim zahtevam:

1. moral je biti rojen v zakonu;
2. trgovci in obrtniki so morali imeti dokaz o izučitvi svoje obrti ter dokaz o hišni lastnini, t.j. da je bodisi že posedoval hišo v mestu, bodisi je položil varščino 2000 goldinarjev , da si bo v določenem roku kupil hišo v mestu;
3. prosilec je moral biti svobodnjak oziroma ni smel biti meščan kakega drugega mesta in naseliti se je moral na mestnem zemljišču.
4. prosilec je moral biti poročen ali je moral dati jamstvo, da se bo v določenem roku poročil; namreč, poročeni meščan je težje dal odpoved svojega meščanstva, pa še moralnim razlogom je bilo tako ugodeno; po drugi strani pa so se vdove in hčere meščanov lažje omožile;
5. med meščane so bili sprejeti le moški, ko so dosegli določeno starost (morda 25 let, ko so dopolnili polnoletnost); ženske niso mogle dobiti meščanskih pravic, pač pa so žene in hčere meščanov obdržale nekatere javno in zasebnopravne pravice po umrlem možu ali očetu;
6. drugi pogoji:
   a) prosilci so morali biti moralno neoporečni,
   b) prosilci so morali biti katoliške veroizpovedi (ta zahteva se je oblikovala v času protireformacije),

5 F. Zwitter, Starejša kranjska mesta in meščanstvo. Ljubljana 1929, str. 21.

6 S. Vilfan, Pravna zgodovina Slovencev od naselitve do zloma stare Jugoslavije, Ljubljana 1961, str. 157.

7 S. Vilfan, Zgodovina Ljubljane do začetka 16. stoletja. Zgodovina Ljubljane, prispevki za monografijo, Kronika - Ljubljana 1984, str. 87.

8 S. Vilfan, Pravna zgodovina ... , str. 1591160.

9 S. Vilfan, ibid., str. 161.

10 1. Vrhovec, Ljubljanski meščanje v minulih stoletjih. Ljubljana 1886, str. 12. 11 A. Svetina, Pogoji za sprejem v meščanstvo in pravni položaj ljubljanskih meščanov od 16. do 18. stoletja, Publikacije Mestnega arhiva ljubljanskega, Razprave, zv . 2, Iz starejše gospodarske in družbene zgodovine (Zbornik razprav), Ljubljana 1971, str. 155-208.

12 I. Vrhovec, ibid., str. 8.

c) proti koncu 17. stoletja je bila zaostrena vojaška dolžnost - meščani so morali nabaviti orožje na lastne stroške; dokler prosilec ni dokazal, da je nakupil orožje in plačal takse za pristop v meščanstvo, mu mestni svet ni dovolil dati meščanske prisege.

Vsak novo sprejeti meščan je moral ob sprejemu v meščanstvo priseči in kdor ni izpolnjeval prisege, je bil kaznovan. Prav tako je moral biti osebno navzoč, ko je mestni svet sklepal o njegovem sprejemu. Novo sprejeti meščan je moral plačati takso in pristopnino, ki pa so je bili sinovi meščanov oproščeni. Novi meščan je po vseh teh postopkih lahko užival svoje pravice in izpolnjeval dolžnosti. Imel je pravico do naslova meščan in s tem aktivno ter pasivno volilno pravico. Naslov meščan so uporabljali pred navedbo svojega poklica, npr. meščan in krojaški mojster. Ljubljanski meščan je imel prednost pri nakupu mestu podsodnih hiš in zemljišč, pravico do pečatenja, do deputatov, do sprejema v meščanski špital in do priporočilnih pisem. Imel je pravico do dobave opeke iz mestnih opekarn po znižani ceni in do hasnovanja mestnih zemljišč, to je do uporabe mestne gmajne in mestnih gozdov. Edinole ljubljanski meščan je smel v mestu opravljati obrt ali se ukvarjati s trgovino. Smel je obleči meščansko obleko in tudi javno nositi orožje.

Med poglavitnimi dolžnostmi pa so bile:

1. kot ljubljanski meščan je moral prevzeti mestne funkcije, če je bil izvoljen; prav tako je moral nositi dolžnost zapuščinskega skrbnika;
2. moral je plačevati davke (obrtni davek), naložena mu je bila dolžnost tlake pri utrjevanju mesta in druge obveznosti (npr. tlakovanje ceste pred svojo hišo, dolžnost pri gašenju požarov, itn.);
3. dolžan je bil dostojno živeti in se pokoriti mestnemu svetu in mestnemu sodniku;
4. moral je opravljati vojaško dolžnost, dolžnost preskrbovanja tujega vojaštva in dolžnost meščanov, da se udeleže zborov vseh meščanov ob slovesnih priložnostih itn.[13]

V mestu pa niso živeli samo »pravi« meščani.

Poseben sloj sta sestavljala plemstvo in duhovščina. Med njimi in meščani so večkrat nastajala trenja: nemeščani so želeli imeti čim več pravic in čim manj dolžnosti ter se zanašali na svoj privilegiran stan. V mestu so bili lahko lastniki zemljišča ali hiše, od fevdalcev odvisni ljudje niso spadali pod sodno oblast, npr. podložniki vicedoma v Hrenovi in Rožni ulici; ta del je bil mestnemu pomirju priključen šele leta 1533, mesto pa je moralo za to prevzeti vse naloge, ki so jih prej imeli podložniki vicedoma: skrb za vicedomski stolp, zbiranje desetine, mesto je šele tedaj pridobilo sodno instanco med temi prebivalci[14] ali pa: križevniki so imeli na Novem trgu poleg svojih hiš tudi svoj podložnike, ki so bili podrejeni neposredno njim. Prebivalci so bili tudi ljudje nižjega sloja brez meščanskih pravic, a osebno svobodni, t.i. mestni proletariat. Bili so brez premoženja in niso opravljali meščanske dejavnosti. Imenovali so se gostači, ukvarjali so se z dninarskimi posli (meščanom obdelovali njive, pomagali pri gradbenih delih kot težaki, sekali drva, lomili kamne, pomagali kot delavci v pristanišču itn.). Podrejeni so bili mestnim organom. Če se je v mesto zatekel zemljiški podložnik in ga njegovi zemljiški gospod ni zahteval leto in dan nazaj, je lahko postal osebno svoboden (Stadtluft macht frei)[15]. Pozneje so tudi gostači dobili svoj statut, vendar je ostala velika družbena razlika med meščani in gostači. Poleg delitve na trgovce - obrtnike, je bila druga temeljna delitev na bogate ali revne. O spremembi statusa je odločal denar.[16] Ob sprejemanju novih ljudi v mesto so bile omejitve lahko tudi ohlapnejše, zlasti v posebnih razmerah, npr. ko je hotel vladar okrepiti obrambno sposobnost mesta. Posebno pravo je veljalo za tujce v mestu, t.j. tuje trgovce, kmete s podeželja, popotnike itn.

Poseben sloj so v mestu sestavljali Židje, v Ljubljani so bili naseljeni že v letu 1327. Ljubljanska židovska naselbina je na Kranjskem obstajala menda samo v Ljubljani.[17] Živeli so samo v posebej določenih delih mesta. Delno so se ukvarjali s trgovino, niso smeli obdelovati zemlje, le oni so smeli posojati denar na obresti. V sporih s kristjani so bili podrejeni posebnemu židovskemu sodniku, ki pa ni smel biti židovske vere. Kljub preganjanju so se Židi obdržali vse do 16. stoletja, zlasti zato, ker so s plačevanjem posebnega davka polnili blagajno deželnega kneza.[18] Iz Ljubljane so bili Židje izgnani leta 1513 Ljubljančani pa so morali za to cesarju Maksimiljanu »v zahvalo« plačati enkratni znesek.

Meščan je lahko svoje pravice tudi izgubil. Ker je vsak pridobil meščanske pravice le zase, so te ugasnile z njegovo smrtjo. Meščani so se lahko odpovedali svojim pravicam, če so se izselili iz Ljubljane Če so kljub temu ohranili v mestu še kakšno nepremičnino, so morali zanjo plačevati mestnemu svetu pristojbino. Mestnemu svetu so morali plačati pristojbino na izpust, obenem pa so izgubili pravico do opravljanja meščanskih obrti. Mestni svet je lahko meščanske pravice tudi odvzel zaradi kaznivega dejanja, prostovoljne izselitve iz mesta, kršitve starih navad in običajev pri izpolnjevanju obrtnih pravic ali zaradi neplačevanja meščanskih davkov.[19]

13 A. Svetina, ibid., str. 155-196.

14 F. Zwitter, ibid., str. 24.

16 S. Vilfan, Pravna zgodovina ... , str. 158.

17 S. Vilfan, ibid., str. 170.

18 B. Grafenauer, Zgodovina slovenskega naroda. IL zvezek, Ljubljana 1955, str. 164-165.

19 A. Svetina, ibid., str. 170-174.

20 J. Žontar, Zgodovina Ljubljane, prispevki za monografijo. Kro- nika - Ljubljana 1984, str. 162.

Mestno avtonomijo je omejila absolutistična državna uprava sredi 18. stoletja in prevzela celotno oblast nad javnim življenjem. Formalno je mestno avtonomijo odpravil Jožef II., francoska uprava je dokončno odpravila cehovski sistem in uvedla gospodarsko svobodo, zato se je v Ljubljani precej povečalo število obrtnikov. Leta 1783 so začeli rušiti mestno obzidje in mesto se je zlilo s predmestji.[20]

Ime Bežigrad med ljudsko etimologijo in imenoslovno znanostjo

Silvo Torkar

Kaj se skriva za imenom Bežigrad: turški beg ali slovensko bežanje?

Ime te današnje ljubljanske mestne četrti v starih zgodovinskih virih ni izpričano. Omenja se menda šele v matičnih knjigah 18. stol. kot *Beschegrad* (Valenčič 1989: 18). Na zemljevidu franciscejskega katastra je l. 1825 dvakrat vpisano ledinsko ime *Beshigrad* oz. *Beschigrad* (vmes je cerkev sv. Krištofa), nedaleč stran pa še ledinsko ime *Za Beshigrad*, vsi trije zapisi pa se nanašajo na njive (k.o. Sv. Petra predmestje). Te njive, ki ležijo pri gramoznici (pozneje imenovani tudi Turška jama), se omenjajo že v turjaški listini iz l. 1412, vendar še brez imena (Komatar 1907: 176, Bizjak–Preinfalk 2009: 103). Jezikoslovec Fran Metelko je kljub temu, da je v prejetem seznamu krajevnih imen (Metelkovo gradivo 1823) moral videti ime *Beshigrad* in rodilniško obliko *Beschigrada*, v svoji slovnici (1825: 192) zapisal *Вежји grad* (asylum), rod. *Вежјiga grada*. Ime si je očitno razlagal kot 'pribežališče'. Kartograf Henrik Freyer v svojem dvojezičnem Abecednem seznamu krajevnih imen na Kranjskem (1846: 7) navaja ime *Beshigrad* kot oznako za imenje (nem. Gut) v župniji Šentpeter. Leta 1869 je *Bežigrad* obsegal komaj pet hiš z 58 prebivalci, takrat je bil tu prazen prostor med mestom na jugu in posavskimi vasmi na severu. Po letu 1880 je tod nastala delavska kolonija in z njo Hranilniška ulica, zametek Bežigrajskega predmestja (Vrišer 1956: 46). *Bežigrad* se je kot poimenovanje mestnega predela začel uveljavljati šele v 30. letih 20. stol. (prim. zbornik Naš Bežigrad 1940), od l. 1892 je obstajala le cesta *Za Bežigradom*. Za razliko od *Šiške*, *Viča*, *Most*, *Vodmata* ipd. pa nikoli ni obstajalo vaško naselje z imenom *Bežigrad*. Ljudsko izročilo trdi (KLS II: 339), da je med obleganjem Ljubljane l. 1472 neki turški beg tod postavil šotor, ki so mu rekli *bežji grad*, torej 'begov grad'. Jezikoslovec Marko Snoj (2009: 59) je to razlago brez zadržkov sprejel. Umetnostni zgodovinar V. Steska za ime Bežigrad prav tako navaja omenjeno ljudsko izročilo, obenem pa pristavlja: »Drugi izvajajajo ime od velelnika *beži* in *grad*« (1938: 140).

Glede na razpoložljive zgodovinske vire je jasno, da je ime *Bežigrad* nastalo kot ledinsko ime, zato ni presenetljivo, da se v tej kategoriji imen pojavi tudi drugod po Sloveniji: ledinsko ime *Bežigrad* v vasi Potok pri Vačah, k.o. Vače, ime za njive v kraju Bukovžlak ob vzhodnem robu Celja, FK 1825 *Wischegrad* (k.o. Bukovžlak) in dvorec *Bežigrad*, prvič omenjen l. 1666 kot *Weschigrad*. Leta 1825 izpričano ledinsko ime *Beisidolina* (*Bežidolina*) v kraju Polana (k.o. Paneče, o. Laško) razkriva naravo tovrstnih tvorjenk, ki so očitno velelniške glagolske zloženke z opuščenim predlogom. *Bežigrad* je nedvomno nastal iz skladenjske podstave *grad*, *v katerega se zbeži*, s pomenom 'prostor, od koder se (hitro) zbeži v grad', *Bežidolina* pa iz podstave *dolina*, *v katero se zbeži*, s pomenom 'prostor, od koder se (hitro) zbeži v dolino'. Istega tipa je toponim *Skočidol* na Koroškem: razumeti ga moramo kot 'prostor, od koder se (hitro) skoči v dól ('dolino')', ne pa iz *skočiti dôl* ('navzdol'), kot meni Snoj (2009: 377). Proti slednjemu govori zlasti stanovniško ime *Skočidolánci*.

Na enak način je tvorjeno ime zaselka **Skočiles* pri Otmanjah na Celovškem polju, nem. *Atschalas*, narečno *Kočelez*, ki leži izven dvojezičnega ozemlja in so ga v slovenščini doslej pisali *Očelaz* ali *Otčelaz*, v starejših virih pa 1303 *Gäzeles*, 1395 *Gaczelas*, 1488 *Gatziles*, 1515 *Gadtschalach*. Skladenjska podstava je *les* (*gozd*), *v katerega se skoči*, s pomenom 'prostor, od koder se (hitro) skoči v les (gozd)'. Na Poljskem obstaja priimek *Skoczylas*, katerega skladenjska podstava pa je *tisti, ki skoči v gozd*, saj označuje osebo. Omeniti velja vsaj še krajevni imeni *Skočigrm* pri Trebinju v Hercegovini in *Skočivir* v Makedoniji. Jezikoslovec Branko Tošović (2000: 275) navaja enako tvorjeni ukrajinski toponim *Guljajpole*.

Verjetno smemo v isti tip imen uvrstiti tudi toponim *Pódigrac* v Slovenskih goricah: 1265–1267 *Podegraetz*, 1311 *Podgraetz*, 1314 *Podigretz*, 1344 *Peydigretz*, 1357 *Pograetz*, 1359 *Poydigraetz*, 1444 *Pottegrecz*, 1454 *Poydigretz*, *Podigretz*, 1490 *Potagricz*, 1496 *Podegraetz*, 1780 *Podigracz*, 1822 *Podegratz*, 1824 *Podigratz* (k.o. Podigrac), 1931 *Podigrac*, tudi *Podgrad*, 1937 *Podgrac*. Ime je utegnilo nastati iz ledinskega imena **Pojdigradec*, kar spominja na *Bežigrad*. Njegova skladenjska podstava je *gradec, v katerega se pojde*, s pomenom 'prostor, od koder (hitro) pojdeš v gradec'. Izpuščanje *-j-* je namreč v nemških zapisih slovenskih osebnih in zemljepisnih imen večkrat izpričano: 1190 *Mogoy* za **Mojgoj*, v 9. stol. *Mohmir* za **Mojmir*, *Comir* za **Gojmir*, 1050 *Goslauuis* < **Gojslav*, pojav pa je značilen tudi za čisto slovansko okolje: *Stogovci* (< **Stojgoj*), *Sodražica* (< **Stojdrag*), *Moslavina* (< **Mojslav*). Res je sicer, da je tudi ime *Podgorje* pri Šoštanju v dveh primerih zapisano *Pödiger*, *Pedegor* (od skupno 13 zapisov izpred l. 1500).

Če je *Podigrac* kljub vsemu nastal iz **Podgradec*, bi bil to rezultat močnega ponemčenja izgovora, kar se v teh krajih na jezikovni meji prav tako dogaja, prim. *Činžat* za *Senožet* (Štrekelj 1906: 48).

V prvotno ledinskih imenih *Bežigrad*, *Podigrac*, *Bežidolina*, *Skočidol*, **Skočiles*, *Skočigrm*, *Skočivir* prepoznamo torej besedne zveze 'beži (v) grad', 'pojdi (v) gradec', 'beži (v) dolino', 'skoči (v) dolino', 'skoči (v) les', 'skoči (v) grm', 'skoči (v) tolmun', v njih pa geografske objekte *grad*, *gradec*, *dolina*, *les*, *grm*, *tolmun*. *Grad*, ki tiči v imenu *Bežigrad*, je najbrž metaforično poimenovanje za cerkev sv. Krištofa, ki se v virih prvič omenja leta 1476 (Kos 1955: 51, Lavrič 2012: 8).

Literatura in viri

M. Bizjak, M. Preinfalk 2009: Turjaška knjiga listin 2. Dokumenti 15. stoletja, Ljubljana.

FK: *Franciscejski kataster* (*http://www.arhiv.gov.si/*)

H. Freyer 1846: Alfabetisches Verzeichniss aller Ortschafts- und Schlösser-Namen des *Herzogthums Krain*, Laibach.

KLS 1971: *Krajevni leksikon Slovenije*, II. Knjiga. S sodelovanjem F. Planine in Ž. Šifrerja pripravil in uredil R. Savnik, Ljubljana.

F. Komatar, 1907: Das Schloßarchiv in Auersperg, Mitteilungen des Musealvereines für *Krain* 20, 161–245.

M. Kos, 1955: Srednjeveška Ljubljana. Topografski opis mesta in okolice, Ljubljana.

A. Lavrič, 2012: Ljubljanska cerkev sv. Krištofa za Bežigradom, Kronika: časopis za *slovensko krajevno zgodovino* 60, Ljubljana, 7–22.

F. Metelko, 1825: *Lehrgebäude der slowenischen Sprache im Königreiche Illyrien und in den benachbarten Provinzen*, Laibach.

Metelkovo gradivo 1823: seznami krajevnih imen na Gorenjskem, Dolenjskem in v Beljaškem okrožju v nemščini in slovenščini, pripravljeni za Metelka, rokop. zbirka NUK, MS 416.

Naš Bežigrad 1940: Naš Bežigrad v luči zgodovine, kulture, gospodarstva. Uredila Vilko Fajdiga in France Jesenovec, Ljubljana.

M. Snoj, 2009: *Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen*. Ljubljana.

V. Steska, 1938: Turška jama pri sv. Krištofu v Ljubljani, *Kronika slovenskih mest* 5, 139–140.

K. Štrekelj, 1906: Razlaga nekterih krajevnih imen po slovenskem Štajerju. 1., *Časopis za zgodovino in narodopisje* 3, Maribor, 41–64.

B. Tošović, 2000: Б. Тошовић, *Глагольность* ономастических композитов, *Słowiańskie composita antroponimiczne*, Lublin. Pod redakcją Stefana Warchoła.

V. Valenčič, 1989: *Zgodovina ljubljanskih uličnih imen,* Ljubljana.

I. Vrišer, 1956: *Razvoj prebivalstva na območju Ljubljane*, Ljubljana.

Priimki Košmelj, Košmrlj in Minodraš

Silvo Torkar

Izvleček

V prispevku je na podlagi historičnih virov in narečnega gradiva podan poskus izapelativne etimologije priimkov *Košmelj* in *Košmrlj*, medtem ko se za priimek *Minodraš* na podlagi primerjalnega slovanskega gradiva ugotavlja izvor v slovanskem antroponimu **Ninodrag*.

Ključne besede: slovenski jezik, priimki, etimologija, slovanski antroponimi

Košmelj in Košmrlj

1. Leta 2010 je bilo v RS 13 oseb s priimkom *Košmelj* (*www.stat.si*), od tega 9 v gorenjski regiji in 4 v osrednjeslovenski regiji.

Košmelj ima sodeč po podatkih telefonskega imenika svoje žarišče v Železnikih in tudi podatki popisa prebivalstva iz l. 1931 (okraja Kranj in Logatec, mesto Ljubljana) kažejo na žarišče v Železnikih (ZSSP).

Toda priimek se v loških historičnih virih do leta 1500 ne pojavlja (Blaznik 1963), ni pa ga evidentiral niti Andrejka (1939), ki je na podlagi urbarjev in matičnih knjig 16.-18. stol. prikazal nastanek priimkov v Selški dolini.

Družinsko izročilo Košmeljev, ki ga je Vida Košmelj povzela v knjigi Železniki skozi čas, pravi, da je njihov prednik prišel v Železnike iz Furlanije, od koder da je prinesel tudi priimek *Cosmel* oz. *Cosmeli* (Košmelj 2007: 54, 125). To izročilo so menda potrdile tudi raziskave, ki jih je tik pred smrtjo (1948) opravil R. Andrejka, sicer družinski prijatelj Košmeljev. V njegovem delovnem gradivu za načrtovani članek o priimku *Košmelj* je po besedah V. Košmelj zapisana letnica 1690 in ime *Blaž Cosmel* (ali *Cosmeli*). Tako se je menda imenoval prišlek iz Furlanije, iz Palmanove, ki da se je poročil z domačinko in postal fužinski preddelavec.

Znani so številni primeri družinskih izročil, ki jih poznejše rodoslovne raziskave niso potrdile, pogosto pa so

jih ovrgle. Tovrstnih izkušenj imajo rodoslovci veliko. Čas domnevnega prihoda prvega nosilca določenega priimka se po temeljitem pregledu matičnih knjig neredko odmakne tako daleč v preteklost, da postane dokazovanje skrajno oteženo, če ne celo onemogočeno.

Pri razlagi priimkov igrajo historični zapisi izjemno pomembno vlogo, zato je za ugotavljanje izvora in pomena priimka *Košmelj* nujno potrebno pregledati dostopne zgodovinske vire.

Poročne in mrliške matične knjige za Železnike so ohranjene za čas od l. 1710 dalje, krstne pa od l. 1770. V poročni knjigi je 4. 11. 1716 vpisan ženin Marcus Thoma *Cosmel*, 11. 1. 1750 Caspar *Cosmel*, 11. 2. 1765 pa Simon *Koschmell*.

V mrliški knjigi je 6. 12. 1727 vpisan Josephus fil. leg. Marci *Kosmel*, star tri leta, 9. 2. 1729 je vpisan Martinus *Cosmel*, ki je tega dne umrl, star 66 let. 13. 12. 1746 je umrla Maria Marci *Koshmell* (žena Marka Košmelja), stara 50 let. 16. 6. 1758 je umrl Andreas Simonis *Koschmell*, 27. 7. 1759 pa Bartholomäus Caspari *Koschmel*.

Po letu 1770 so priimek *Košmelj* v maticah zapisovali izključno kot *Koschmell* ali *Koschmel*, dokler ni bil v drugi polovici 19. stol. poknjižen v obliko *Košmelj*.

Glede na to, da družinsko izročilo govori o priselitvi osebe s priimkom *Cosmeli* iz Furlanije, je smiselno pogledati v slovar furlanskih priimkov (Costantini 2002). Ta ne vsebuje priimkov *Cosmel* oz. *Cosmeli* ali *Cosmelli*.

Pač pa priimek *Cosmelli* v Italiji obstaja v 34 občinah, vendar večinoma ob zahodni italijanski obali z žariščem v Genovi (*http://www.gens.labo.net/it/cognomi/genera.html*). Po podatkih spletne strani *http://www.cognomix.it/mappe-dei-cognomi-italiani.php* je v Italiji 55 oseb s tem priimkom, od tega 25 v deželi Liguria (Genova z okolico), 12 v deželi Lazio, 6 v Toscani, 5 v Piemontu, 2 na Sardiniji, v petih deželah pa le po ena oseba, med njimi v Furlaniji-Julijski krajini.

Slovar italijanskih priimkov (De Felice 1978: 109) pri geslu *Cosma* navaja med izpeljankami tudi priimke *Cosmèlli* in *Cosimèlli*, *Cosmini*, *Cosmin*, *Gosmin* itd. Pravi še, da so ti priimki razpršeni, glede na različne tipe, na obalnem področju Benečij (*Cosma* in *Cusma*, *Cosmelli* in *Cosmini*, *Cosmin*, *Gosmin* in *Gusmin*, *Gusmani*, *Cosimano*), na jugu Italije, na Siciliji in v Toskani.

Če dopustimo, da je domnevni prišlek iz Furlanije prinesel s seboj priimek **Cosmelli*, ki izhaja iz krstnega imena *Cosmas*, bi prej pričakovali slovenski glasovni prevzem v obliko **Kozmelj* kot pa v *Košmelj*. Iz krstnega imena *Cosmas* namreč izvirajo slovenski priimki *Kozmus* in *Kosmos*, *Kozmos*, *Kozmik*, *Kozman* itd. Priimka *Kozmelj* (45) in *Kozmel* (7) imata žarišče v savinjski regiji (*http://www.stat.si/imena.asp*). V ZSSP sta iz popisa 1931 izpričani še varianti *Kosmel* (Celje okolica) in *Kosmelj* (Celje okolica, Maribor desni breg), ki ju danes ni več, očitno sta bila poknjižena v *Kozmelj* in *Kozmel*.

Po opravljenem pregledu historičnih virov za Železnike se je izkazalo, da družinsko izročilo o furlanskih koreninah priimka *Košmelj* listinsko ni potrjeno, vendar tudi ne ovrženo. Izvajanje priimka *Košmelj* iz italijanske oblike *Cosmelli* je resda malo verjetno, vendar ne tudi nemogoče.

Pri iskanju historičnih zapisov, ki v tem primeru edini lahko dokončno potrdijo ali ovržejo romansko ali slovensko razlago priimka, se je bilo treba zateči še k matičnim knjigam za župnijo Selca, iz katere so se Železniki sicer izločili l. 1622. Selške matice so namreč ohranjene prav od l. 1622 naprej (hrani jih Nadškofijski arhiv Ljubljana). In res: v krstni knjigi župnije Selca za leta 1653–1667 je 11. 7. 1667 vpisano rojstvo oz. krst Jakoba, zakonskega sina *ex patre Jacobo Koshmerl et uxoris eius Gertrudis*, 4. 9. 1665 pa rojstvo Matevža, zakonskega sina *patris Jacobi Kosmerl et eius coniugis Gertrudis*. Trije botri in očitno tudi otrokova starša so bili doma *ex Nemile* (Nemilje), kar tudi kaže na krajevni izvor selških Košmrljev. Vas Nemilje leži med Selcami in Kropo.

Današnja oblika *Košmelj* je nastala iz oblike *Košmerl* konec 17. stol. najbrž ob poročni migraciji iz Nemilj v Železnike z glasovno poenostavitvijo, morda zaradi uvularne izreke *r*-ja.

Z najdbo teh dveh vpisov je stvar postala jasna in razumljiva: priimek *Košmelj* je samo različica priimka *Košmrlj*. Družinsko izročilo Košmeljev je potemtakem najverjetneje novejšega nastanka, saj zapisi 17. stol. jasno izkazujejo domači izvor priimka. Nenavadno je le, da tega priimka ni najti v najstarejši poročni knjigi za Selca (za leta 1654 –1712), kar morda res kaže na migracijo od drugod (žarišče tega priimka je Loška dolina oz. župnija Stari trg pri Ložu).

2. Priimek *Košmrlj* Bezlaj razlaga iz narečnega občnega imena *kočmrlj* 'čmrlj' s čustvenostno velarno predpono *ko-* (1976 : 84, geslo *čmrlj*). Bezlaj navaja za *čmrlj* narečni obliki *kočmrl* in *kočeber*, izpričani v Kropi. V Jelenščah (danes del Dražgoš) je že 1501 izpričan kmet Paul *Kotschebar*, v Bukovščici kmet Laurent *Kottzebar*, v stirpniški županiji pa tovornik *Kotschebar*. Ni izključeno, da tudi ti priimki odražajo narečno občno ime *kočeber* za čmrlja, ne pa stanovniško ime *Kočevar*, kot se na prvi pogled dozdeva. Oblika *kočeber* je verjetno nastala z velarno predpono *ko-* iz občnega imena *čeber* 'keber' v pomenu 'čmrlj'.[1]

Avtorji leksikona Kroparske družine (Gašperšič 1998: 34) pri priimku *Košmelj* navajajo v oklepajih tudi različico *Košmrlj*, kar lahko razumemo kot namig, da jim je bila povezanost obeh priimkov že od nekod znana.

1 Romanist Debeljak (1954: 175) postavlja (sicer neutemeljeno) trditev, da »je priimke načelno razlagati najprej iz krstnih imen«, zato sta priimka *Košmelj* in *Košmrl* po njegovem mnenju izpeljana iz krstnega imena *Cosmas*, *Kozma*, ki da je enkrat dobilo obrazilo *-elj* , drugič pa južnonemško *-erl*.

Slovenska oblika *čmrlj* je domnevno nastala iz praslovanskega **čьmelь* prek rodilniške oblike **čmel'a*, **čm̥l'a* > **čmrl'a* (Ramovš 1924: 83, sprejema Snoj 2003: 89). V slovenskih narečjih sta sicer za *čmrlj* izpričani tudi še arhaični obliki *čmelj* (Pleteršnik 1894: 107, Ivančič Kutin 2007: 34) in *šmelj* (Pleteršnik 1895: 633).

Priimek *Košmelj* je, sodeč po navedenih podatkih, torej najverjetneje nastal iz narečnega občnega imena *kočmrl* oz. *košmrl* v pomenu 'čmrlj'. Sprva je očitno funkcioniral kot vzdevek, ko pa se je vzdevek začel dedovati, je postal priimek. Občno ime *kočmrl* je nastalo s čustvenostno velarno predpono *ko-* iz občnega imena *čmrlj*.

Precej bolj kot *Košmelj* so danes razširjeni priimki *Košmrlj* (191, od tega 113 v jugovzh. reg.), *Košmrl* (35), *Košmerl* (166, od tega 124 v jugovzh. reg.), *Košmerlj* (27). V historičnih virih je priimek *Kotschmerl* izpričan l. 1576 v Retjah v Loškem Potoku, *Koschmerl* pa l. 1606 na Hudem Vrhu pri Novi vasi na Blokah (Kebe 1996: 475).

Vendar pa se za etimologijo priimka *Košmrlj* odpira še druga možnost. M. Furlan (ustno) opozarja na doslej prezrto, v Zagrebu zabeleženo kajkavsko občno ime *košmrlj* v pomenu 'okun', lat. *Gymnocephalus cernuus*, srbohrv. *bodljivi grgeč* ali *balavac* (RSKNJ 1978: 369). Okun je sladkovodna riba iz družine ostrižev. V Sloveniji živi v Savi od Radeč navzdol, v Dravi, Muri, Ledavi in spodnjem toku Krke. Pleteršnik (1894: 813, 857) navaja tako za *okun* kot za *ostriž* isto nem. besedo *Flussbarsch* (latinsko obakrat *perca fluviatilis*), medtem ko Cigale (1860: 176) navaja za nemško besedo *Bars* ali *Barsch* (lat. *perca fluviatilis*) različne slovenske ustreznike: po Gutsmanu (1789) *ostrež*, po Jarniku (1832) *okunj*, po B. Potočniku pa *peršelj*, *čop*, *čep*, *pirželc*; navaja tudi rus. in polj. *okun* (polj. dejansko *okoń*), češ. *okoun*, srb. *kostreš*. V knjižno slovenščino je bil s Pleteršnikom naposled sprejet severnoslovanski *okun*, ker sta ga poleg Jarnika in Cigaleta uporabljala tudi Janežič in Erjavec.

P. Weiss (ustno) sporoča, da je l. 1850 v časopisu Vedež izpričana raba besede *košmerl* v pomenu 'suho golo deblo': »Sem ter tje se le kak smrekov *košmerl* in kak drug štremelj iz snega moleč vidi...« (Ant. –vč.– 1850: 201).

V registru Besedišče slovenskega jezika (1998: 287) najdemo besedo *košmŕlj*, listkovno gradivo Inštituta za slovenski jezik F. Ramovša pa ponuja tale zanimivi zapis prof. Ivana Dolenca (1884–1971) iz Sopotnice pri Škofji Loki:

> *Nekoč sem šel z znanim starim kmetom, rojenim v Sopotnici, iz vasi Javorje nad Poljanami proti Sopotnici, pa mi je pokazal spremljevalec slabo rastoče, sušeče se drevo v gozdu z besedami: »Tale košmrlj! [Izgovarjal je košmrl, zato pišem z lj.] Prvikrat sem tedaj slišal izraz, ki mi je bil znan samo kot rodbinsko ime šentpetrskega župnika v Ljubljani, in sem vprašal kmeta, ki je bil analfabet, ali takemu drevesu pravijo košmrlj. »Da! To sta prav za prav dve besedi: koš – to je nizko, široko drevo – in mrl, ker odmira.« [Ljudska etimologija!]*

Kajkavski *košmrlj* 'okun' in slovenski narečni *košmrlj* 'suho drevo', kot vse kaže, nista nujno povezana z leksemom *kočmrl*, zato se zanju kaže potreba po novem etimološkem premisleku. Nedvomna se zdi tudi njuna neposredna povezava s priimkom *Košmrlj*.

Občno ime *košmrlj* je morda predponska tvorjenka iz *ko-* in posamostaljenega deležnika na *-l* glagola **šemьrěti*, ohranjenega v priimkih *Šemrl*, *Šemerl*, *Šemrov*, ki ga je na podlagi slovanskega gradiva rekonstruirala Kurkina (1981: 331). Slednja ugotavlja, da so vsi pomeni, ki so značilni za slovansko **mer-* v kombinaciji s predponami **še-*, **ča-*, **ka-*, **sko-*, pogojeni s prvotnim pomenom korenskega morfema: 'izgubljati moč, umirati, ugašati' (Kurkina 1981: 333). V priimku *Košmrl* (< **Košemrl*) sta potemtakem nakopičeni kar dve ekspresivni predponi: *ko-* in *še-*.

Minodraš

Priimek *Minodraš* nosi v Sloveniji samo šest oseb (gl. spletno stran *www.stat.si*). K njegovi osvetlitvi so nepričakovano pripomogli nekateri historični zapisi za krajevno ime *Modraže* v o. Poljčane (prej o. Slovenska Bistrica).

Zgodovinarji za čas pred letom 1500 v virih niso našli zapisov za Modraže. V jožefinskih vojaških opisih iz okr. leta 1780 je ime zapisano kot *Mimo Drussy*, *Mimodrusse*. V Schmutzovem priročniku *Historisch Topographisches Lexikon von Steyermark* iz l. 1822 je zapisano kot *Minotrasch*, windisch *Motrasche*. Na zemljevidu franciscejskega katastra iz l. 1825 je zapisano kot *Modrasche*, *Minodrosch* (k.o. Modraže).

Na podlagi zgornjih zapisov ter primerjalnega slovanskega imenskega gradiva in zlasti poljskih imenoslovnih študij je ime *Modraže* mogoče rekonstruirati kot **Minodraže*, to pa iz **Ninodraže*. Podstava tega krajevnega imena je staro zloženo osebno ime **Ninodrag*.

Prvi del imena izhaja iz praslovanskega prid. **ninъ* s pomenom 'nov, mlad' (Malec 1971: 101), prim. psl. prislov **nyně/nъně*, po asimilaciji **nině* 'zdaj' (ESSJa 26: 57, ESSJa 25: 120), izpričan še v Brižinskih spomenikih kot *nine*, *ninge* (Bezlaj 1982: 224). V drugem delu imena je prid. *drag*.

Podobno sta tvorjeni staropoljski osebni imeni *Ninogniew* (z različico *Minogniew*) in *Ninomysl* (Malec 1971: 101), staročeško *N'inomysl* (*Ninomizl*, Pleskalová 1998: 137) ter starosrbsko osebno ime *Ninoslav* (Grković 1983: 193).

Krajevno ime **Minodraže* (od 19. stol. dalje *Modraže*) je iz osebnega imena **Ninodrag* nastalo s starim svojilnim obrazilom *-jь* (to je dalo obliko **Ninodraž*) in priponskim obrazilom za prebivalce *-jane*: **Ninodražane*. Ime se je pozneje skrajšalo v **Ninodraže*, nato pa se z disimilacijo *n-n* > *m-n* preobrazilo v **Minodraže*. Naposled se je s sinkopo skrčilo v *Modraže*. Priimek *Minodraš* (prvotno **Ninodraž*) je nastal bodisi neposredno iz osebnega imena **Ninodrag*

s svojilnim obrazilom *-jь* in je tudi sam najprej predstavljal osebno ime, bodisi je nastal s prenosom s krajevnega imena **Minodraž* (danes *Modraže*). Če izhaja priimek iz vasi *Modraže* ali njene okolice, je velika verjetnost, da je nastal s prenosom s krajevnega imena. Z rodoslovno raziskavo, ki bi segala vsaj do srede 18. stol., bi bilo to mogoče ugotoviti. V vsakem primeru pa se v priimku *Minodraš* in v krajevnem imenu *Modraže* ohranja edinstveno slovansko osebno ime **Ninodrag*, zato tako priimek kot toponim predstavljata dragocen prežitek slovanske imenske identitete na naših tleh.

Viri in literatura

Matične knjige = *Matične knjige za Železnike in Selca*, Nadškofijski arhiv Ljubljana.

Ant. -vč. - 1850 = Pomoč v sili (Povest), *Vedež. Časopis za šolsko mladost*, Ljubljana, tečaj III., List 26, 27. rožnika 1850.

Andrejka 1939 = R. Andrejka, Doneski k postanku in razvitku rodbinskih imen v Selški dolini, *Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo* 20, Ljubljana, 1939, 310–332.

Besedišče 1998 = *Besedišče slovenskega jezika z oblikoslovnimi podatki*, ur. I. Šircelj, Žnidaršič, Ljubljana, 1998.

Bezlaj 1976 = F. Bezlaj, *Etimološki slovar slovenskega jezika*, Prva knjiga, A–J, Ljubljana, 1976.

Bezlaj 1982 = F. Bezlaj, *Etimološki slovar slovenskega jezika*, Druga knjiga, K–O, Ljubljana, 1982.

Blaznik 1963 = P. Blaznik, *Urbarji Freisinške škofije*, Ljubljana, 1963.

Cigale 1860 = M. Cigale, *Deutsch-slovenisches Wörterbuch*, Laibach, 1860.

Costantini 2002 = E. Costantini, *Dizionario dei cognomi del Friuli*, Udine, 2002.

Debeljak 1954 = A. Debeljak, O mrtvih velarnih predponah, *Slavistična revija* V–VII, Ljubljana, 169–177.

ESSJa 25, 26 = *Этимологический словарь славянских языков. Праславянский лексический фонд*, вып. 25, 26. Под редакцией академика О.Н. Трубачева, Москва, 1999.

De Felice 1978 = E. De Felice, *Dizionario dei cognomi italiani*, Milano, 1978.

Gašperšič 1998 = J. Gašperšič...(et al.), *Kroparske družine od 15. do začetka 20. stoletja*, Radovljica, 1998.

Grković 1983 = М. Грковић, *Имена у Дечанским хрисовуљама*, Нови Сад, 1983.

Ivančič Kutin 2007 = B. Ivančič Kutin, *Slovar bovškega govora*, Ljubljana, 2007.

Kebe 1996 = J. Kebe, *Loška dolina z Babnim Poljem*, Ljubljana, 1996.

Košmelj 2007 = V. Košmelj, *Železniki skozi čas*, Radovljica, 2007.

Kurkina 1981 = Л. В. Куркина, Славянские этимологии, в: *Общеславянский лингвистический атлас. Материалы и исследования 1979*, Москва, 1981, 331–337.

Malec 1971 = M. Malec, *Budowa morfologiczna staropolskich złożonych imion osobowych*, Wrocław etc., 1971.

Pleskalová 1998 = J. Pleskalová, *Tvoření nejstarších českých osobních jmen*, Brno, 1998.

Pleteršnik 1894–95 = M. Pleteršnik, *Slovensko-nemški slovar*, Ljubljana. Citirano po transliterirani izdaji, ur. Metka Furlan, Ljubljana, 2006.

Ramovš 1924 = F. Ramovš, *Historična gramatika slovenskega jezika. II. Konzonantizem*, Ljubljana, 1924.

RSKNJ 1978 = *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, књ. X, Београд, 1978.

Snoj 2003 = M. Snoj, *Slovenski etimološki slovar*, Ljubljana, 2003.

Tominec 1964 = I. Tominec, *Črnovrški dialekt. Kratka monografija in slovar*, Ljubljana, 1964.

ZSSP = *Začasni slovar slovenskih priimkov*. Odgovorni redaktor akad. France Bezlaj, Ljubljana, 1974.

Povzetek

Priimek *Košmelj* se je v skladu z družinskim izročilom pojavil v Železnikih konec 17. stol. v zapisu *Cosmel* ali *Cosmeli*, kot rezultat migracije iz Furlanije. Pregled historičnih virov izročila ni potrdil, pač pa je z odkritjem dveh zapisov priimka *Koshmerl* v Nemiljah iz let 1665–1667 odprl možnost razlage priimka *Košmelj* iz prvotnega *Košmerlj* na podlagi spremenjenega izgovora uvularnega *r* ob preselitvi iz Nemilj v Železnike.

Priimek *Košmrlj*, katerega žarišče je sicer v Loškem Potoku, je Bezlaj razlagal iz gorenjskega narečnega apelativa *kočmrlj* 'čmrlj' s čustvenostno velarno predpono *ko-*. Toda v okolici Škofje Loke je izpričan apelativ *košmrlj* v pomenu 'suho drevo', v slovenski publicistiki pa se beseda *košmerl* v pomenu 'suho golo deblo' pojavlja že l. 1850. V Zagrebu je zabeležen tudi kajkavski apelativ *košmrlj* v pomenu 'okun, sladkovodna riba iz družine ostrižev'. Občno ime *košmrlj* je morda predponska tvorjenka iz *ko-* in posamostaljenega deležnika na *-l* glagola **šemьrěti*, ki tudi sam vsebuje čustvenostno predpono **še-* in slovanski korenski morfem **mer-*. Glagol se sicer domnevno ohranja v priimkih *Šemrl*, *Šemerl*, *Šemrov*.

Priimek *Minodraš* se na podlagi primerjalnega slovanskega gradiva in krajevnega imena *Modraže* z zapisom *Minotrasch* iz l. 1822 rekonstruira kot staroslovansko osebno ime **Ninodraž*, ki je s svojilnim obrazilom *-jь* izpeljano iz **Ninodrag*. V prvem delu imena je mogoče prepoznati psl. prid. **ninъ* s pomenom 'nov, mlad', ki je soroden s psl. prislovom **nynĕ/nъnĕ* oz. **ninĕ*, izpričanim tudi v Brižinskih spomenikih kot *nine*, *ninge*.

Hrvatske matične knjige

Sanja Frigan Ciuha

Kratka povijest nastanka matičnih knjiga

Za vođenje matičnih knjiga „kriv" je Martin **Luther** koji je 1517. g. započeo s žestokom kritikom tadašnje katoličke crkve. Njegove ideje da se crkva vrati prvobitnoj skromnosti i skrušenosti naišle su na velik broj poklonika. Unutar katoličke crkve javljala se **nova vjera:** protestantizam. To je bila prva velika shizma nakon crkvenog raskola 1054. g.

To je potaklo tadašnju katoličku crkvu na reakciju. Sazvan je **Tridentski koncil** (1545-1563). Jedna od odredbi bila je da će Katolička crkva voditi matične knjige krštenih, vjenčanih i umrlih kako bi svi katolički vjernici bili popisani i kako bi se time spriječili mješoviti brakovi. Naravno da je jedan od razloga bio i ekonomske prirode: kao što znamo crkva je svoje bogatstvo bazirala na crkvenoj desetini. Stoga je bilo važno popisati puk tj. one vjernike od kojih je i dalje mogla zahtijevati davanja za crkvu.

Ova odluka označila je **rađanje matičnih knjiga** za cijeli katolički svijet pa tako i za Hrvatsku.

Doduše, neke su župe vodile matične knjige i ranije npr. Umag od 1400. g., Omiš od 1488. g., Hvar od 1516, Labin od 1536, Bale od 1538, Mandalina kod Šibenika od 1544, Vodnjan od 1559, Rovinj od 1560, Zadar od 1560 te Trogir od 1569. No to su više bili izuzeci nego pravilo.

Tko je zapisivao podatke u matičnu knjigu?

To su bili župnici kao možda jedini pismeni ili koliko toliko pismeni ljudi u župi koja je pokrivala nekoliko sela. No kako su i župnici samo ljudi, koji se međusobno razlikuju, tako se razlikuju i MK koje su vodili. Kao prvo: po **rukopisu,** negdje je to krasopis a negdje vrlo ružan pa samim time i nečitak rukopis. Knjige se razlikuju i po pedantnosti tj. **preciznosti**: neki župnici bilježe događaj uz vrlo malo dodatnih podataka. **Pravilo** je da sto se ide dalje u proslost, to je podataka manje. **Npr.** Naišla sam na matične knjige rođenja u kojima je u jednom periodu zapisan samo otac djeteta dok se majčino ime uopće ne spominje. Ali istovremeno su zapisana imena i prezimena kumova! Isto tako naišla sam na matične knjige u kojima su rođenja djece bilježena prema početnom abecednom slovu njihovog imena. Na istoj stranici su npr. samo oni kojima ime počinje na „A": Ana, Antonio, Anastazija, Andrija itd. Naravno, bilo je slučajeva krštenja kada bi župnik prilikom upisa zaboravio unijeti ime djeteta.

Doba **prosvjećenog apsolutizma** uvodi novu notu u vođenje matičnih knjiga. Car Josip II 1784. g. objavljuje patent kojim matice postaju **osnova civilnog** zakonodavstva u Hrvatskoj. Tako se u Dalmaciji od 1817. g. po austrijskom zakonodavstvu vode dvostruke matice: crkveno–državne za koje župnici dobivaju novac, paginiraju ih, listove vežu dvobojnim koncem i na njih se udara pečat. Pored tih knjiga, vode se paralelne knjige čiju kontrolu vrši biskupski ordinarijat. Kasnije se dvojno vođenje zanemaruje te se vode samo civilne matice.

Nakon Drugog svjetskog rata knjige su izuzete iz djelokruga crkve, a župnici su morali predati matice državnim tijelima. Od tada brigu o MK vode matičari po matičnim uredima.

Gdje se danas nalaze MK?

Postoji nekoliko mjesta gdje se čuvaju MK: arhivi, matični uredi, župni uredi, nadbiskupski arhivi i u centru za obiteljsku povijest.

1. Najveći fond MK nalazi se u **HDA na Marulićevom** trgu u Zagrebu. Međutim, te originalne matične knjige nisu dostupne za korištenje korisnicima. Nekada su bile dostupne originalne knjige, ali kako se te knjige ne bi oštećivale njihovim korištenjem, arhiv je svu građu MK stavio na mikrofilmove ili DVD-ove.

Osim MF i DVD-ova originalnih matičnih knjiga koje se nalaze u samom arhivu, u toj ustanovi se nalaze i MF i DVD-ovi snimljeni prema originalnim knjigama koje se nalaze u lokalnim arhivima.

S obzirom da je predavanje knjiga iz matičnih ureda u lokalni arhiv **živ proces**, uvijek treba provjeriti koje se matične knjige nalaze tamo, a nisu snimljene na MF ili DVD.

Pravilo arhiva je da se mogu istraživati knjige rođenja do 1912,a umrlih i vjenčanih do 1942. Tj. nakon tih godina nije dozvoljeno pretraživanje kako bi se zaštitila privatnost pojedinca. Ali sve što je u reguralnom roku, dostupno je baš svakome. Da bi se u moglo istraživati u HDA potrebno je nabaviti **iskaznicu**, cijena iskaznice za god. dana je 100 kuna, a za jedan dan 20 kuna. Korisnicima su na raspolaganju **mikročitači i kompjutori** koje je potrebno rezervirati.

Postoje i DVD-ovi i MF koji su snimljeni ali nisu namjenjeni za korisnike iako je riječ o dopuštenim godinama (dakle onima koje su dozvoljene za pregledavanje). To je **velika šteta** za onog koji se bavi rodoslovljem bilo profesionalno bilo kao hobbyjem jer drastično otežava posao.

No i to ima bar jednu svoju **pozitivnu stranu**: u kompjutoru pored takvih „nekorisničkih" matica je podatak **od koga** su te knjige posuđene za presnimavanje pa barem ne trebate lutati.

2. U matičnim uredima nalaze se matične knjige iz 20. st. Kako doći do matičnog ureda**? Na internetu** samo treba ukucati izraz „matični ured" i onda kliknuti na stranicu

Ministrarstvo uprave Rep. Hrvatske, popis matičnih ureda. I tamo ukucati matični ured koji nam treba i tako doći do tel. broja i pitati da li posjeduju MK koje nas interesiraju.

Iskustva s matičnim uredima su **različita.** Uglavnom, informacije se ne daju preko telefona. To ovisi i o osobi s druge strane telefona, ima li u tom trenutku posla ili ne. Ali se zahtjev uvijek može poslati pisanim putem. Činjenica je da u matični ured ne možete doći kao u Državni ili lokalni arhiv i pretraživati matične knjige stranicu po stranicu.

Bez obzira na zakon da bi sve knjige starije od 100 godina trebale biti predane mjesnim arhivima, to vrlo često nije tako. Vrlo često i knjige starije od 100 godina još uvijek se nalaze u MU. Zašto? Ako je riječ o maloj župi, tada su u istu knjigu bili upisani i oni koji su rođeni 1890. g. ali i oni iz 1930. S obzirom da su ljudi iz 1930. g. još uvijek živi i postoji potreba za tim da im možda zatreba rodni list, knjiga se još uvijek ne pohranjuje u arhiv. Zbog toga se zakon o pohrani matičnih knjiga starijih od 100 godina ne može poštivati striktno i u cijelosti.

3. Još jedan dobar izvor za istraživanje rodoslovlja su svakako **župni uredi**. Osobito kad je riječ o knjigama pod nazivom „**Status animarum**“ Ili „Stanje duša“ ili „Stališ duša“. **To su knjige** koje su župnici vodili po domačinstvima. One **ne spadaju pod službene** knjige. Doduše, u burnim godinama nakon Drugog svjetskog rata, kada su nove vlasti doslovce otimale MK od župnika, pokupljen je i dio tih Status animaruma . Oni su izuzetno **koristan izvor** u proučavanju rodoslovlja jer na istoj se stranici nalaze podaci o jednoj obitelji unutar nekoliko generacija pa skraćuje put istraživanja. Međutim, ipak je velik dio tih statusa, baš zato što to nisu službene knjige u rangu s maticama, ostao kod župnika. Naravno, nije nužno da Stališ postoji. I oni su, kao i matične knjige, tijekom ratova i u poslijeratna vremena bili nepovratno izgubljeni, spaljeni i uništeni.

Isustva sa **župnicima su vrlo različita**: od vrlo ljubaznih župnika pa do onih koji ne žele davati nikakve podatke a imaju status pa do toga da sam čula komentare“ Kaj, želite istraživati od Adama i Eve?“. Najljepše mi je iskustvo sa župnikom iz Jamničke Pisarovine koji se tek vratio sa školovanja u Rimu i postao župnikom mjesec dana prije nego što sam ga nazvala da pitam za knjige i Status. U tom razgovoru nije imao pojma ni o čemu ali je rekao da će pretražiti tavan u farofu. I tamo je našao oko 7 starih statusa u prašini koje nitko do tad desetljećima nije listao. Isto tako vrlo dobro iskustvo sa časnim sestrama u Čabru. Nije **loš savjet** donijeti župniku neki poklon ili novčani prilog za crkvu.

4. Biskupski i nadbiskupski arhivi

U traženju MK ne smije se zaobići niti nadbiskupske ili biskupske arhive i to iz nekoliko razloga:

4. 1. Naime, i tamo se nalazi određeni fond originalnih MK ali i Statusa koje su župnici iz određene župe predali na čuvanje nadležnoj biskupiji. Dostupnost tih arhiva prema javnosti je različita i varira od onih koji čak ne odgovaraju ni na mejlove do vrlo dobro organiziranih arhiva kao što su arhiv zagrebačke i riječke nadbiskupije. Ukoliko se vaša župa nalazi pod jurisdikcijom Zagrebačke nadbiskupije, najbolje je obratiti se gospodinu Stjepanu Razumu e-mailom i unaprijed se dogovoriti za termin posjeta kaptolskom arhivu. Pored zagrebačkog arhiva svakako treba pohvaliti i riječki nadbskupski arhiv koji je bio inicijator skupljanja svih zaostalih MK ili statusa iz svih župa riječke nadbiskupije, koje je restaurirao i mikrofilmirao, što je hvale vrijedno djelo. Kod njih možete i naručiti istraživanje po vrlo pristupačnim cijenama .

4. 2. Iz vlastitog iskustva znam da se u zagrebačkom nadbiskupskom arhivu nalaze i **popisi crkvenih desetina** koju su kmetovi plaćali crkvi. Kako to koristi u istraživanju rodoslovlja? Kad zapnete s direktnom granom svog rodoslovnog stabla jer nema starijih matičnih knjiga, preko crkvene desetine mozete ustvrditi postojanje ili odsutnost svog prezimena u određenoj župi u 16. ili 17. st.

4. 3. U crkvenim arhivima čuvaju se zapisnici kanonskih vizitacija ili pohoda koje su pisali vizitatori nakon što bi obišli župe određene biskupije. U njima se nalaze popisi svih kućedomačina na području pojedine župe, popisi župnikovih podanika i popisi dužnika koji su posuđivali novac od crkve.

Problem je u tome sto je sve to pisano **latinskim** jezikom pa je preduvijet dobro poznavanje latinskog jezika koji je bio službeni jezik u Hrvatskoj sve do odluke Hrv. Sabora 1847. g. koji hrvatski jezik proglašava službenim jezikom u Hrvatskoj.

5. **Centar za obiteljsku povijest** postoji **u sklopu** Crkve Isusa krista Svetaca posljednjih dana na Jarunu od 2008. g. Ovaj centar je jedna od 4000 podružnica Središnje knjižnice u Salt Lake Cityju u SAD-u u sklopu koje se nalazi najveća knjižnica mikrofilmiranih matičnih knjiga **iz cijelog svijeta.**

Knjižnica drži sve vrste zapisa državnih organa i crkvenih zajednica koji mogu pomoći pri istraživanju rodoslovlja: matične knjige rođenih, umrlih, vjenčanih, knjige Status animarum... Zapisi također sadržavaju cenzuse, odnosno popise stanovništva, sudske propise, prijepise, zemljišne knjige, zapise groblja, imigracijske i emigracijske zapise, završena obiteljska stabla i povijesti.

U zagrebačkom Centru **se mogu naručiti** mikrofilmovi iz Hrvatske, ali i iz većine drugih država svijeta. Ako Središnji arhiv posjeduje mikrofilmove koji vas zanimaju, osoblje Centra će ih rado naručiti za vas te će oni iz Sjedinjenih Američkih Država stići u Zagreb.

Podatke o tome koje mikrofilmove čuva Središnji arhiv, te za koja područja odnosno naselja, možete naći na adresi

www. familysearch. org. Pokazivačem miša dođite na Catalog (*traženje po gradovima*).

U zagrebačkom Centru također **možete dobiti podatke o župnim i matičnim uredima** u Republici Hrvatskoj te o državnim arhivima. Ako ne znate kako početi, ako ne znate kako dalje pomoć će vam ponuditi vrlo ljubazni volonteri a sve usluge Centra su besplatne.

Moje iskustvo sa centrom za obiteljsku povijest vrlo je dobro. Prilikom istraživanja župe Ždala naišla sam na zid jer je župa ustanovljena tek početkom 19. st. Malo sam istraživala i pronašla da je stanovništvo župe prije stvaranja samostalne župe u Zdali pripadalo župi Berzence. Međutim, to je župa u sastavu Mađarske pa Hrvatski državni arhiv ne posjeduje filmove iz drugih zemalja (ima nešto iz Hercegovine). Uz pomoć stručne osobe u centru shvatili smo da se mikrofilmovi za Berzence nalaze u Salt lake Cityju i naručili smo. Tako sam uspjela rekonstruirati povijest obitelji od 1692. g.

Zaključak

Iz mojeg izlaganja očito je kako osobu koja se odluči na istraživanje svog rodoslovlja čeka popriličan posao, dosta truda i strpljenja jer je prvi korak pronaći MK ili Status. Vidimo da je kod nas u Hrvatskoj sve to dosta **dislocirano** i nalazi se na nekoliko razlicitih mjesta: od matičnih ureda, preko župnih ureda, biskupskih arhiva pa do lokalnih državnih arhiva. Stoga postoji potreba da se izradi neka vrsta priručnika s popisom svih postojećih župa na tlu Hrvatske. Uz svaku župu bili bi sljedeči podaci:

a/ od kada župa postoji
b/ pod koju je župu spadala prije te godine
c/ koje MK iz te župe uopće postoje
d/ lokaciju na kojoj se nalaze MK

Takav priručnik omogućio bi puno manje lutanja rodoslovcima početnicima, ali bi svakako bilo od velike pomoći i profesionalnim genealozima.

Štolninski zapisnik v rodoslovnih raziskavah

Janez Toplišek

Ko rodoslovcu zmanjka temeljnih virov, kot so matične knjige in statusi animarum, skuša ugotoviti, če je na voljo še kakšen drug vir. Eden takih je tudi **štolninski zapisnik** (Štolninski protokol, Stoll-Gebühren-Protokoll ipd.). To je zapisnik o plačanih pristojbinah za naročene duhovnikove opravke. Ima številne rubrike, katerih vsebina je rodoslovno tako zanimiva, da je štolninski zapisnik neutemeljeno uvrstiti med povsem »rezervne« vire. Poleg imena, naslova in starosti pokojnika je omenjen premoženjski razred (Klasse). Za doživeto podobo pogrebnega obreda lahko preberemo seznam pogrebnih »storitev«.

Štolninske predpise so sprejemali v času jožefinskih reform (od 1774 dalje), pred tem so veljali prostovoljni prispevki, ki so bili neenotni in včasih tudi zlorabljani. Zaradi nizkih duhovniških plač (zlasti na deželi) so si nekateri duhovniki štolninski red včasih razlagali po svoje in zaračunavali višje pristojbine. Oškodovani se je imel pravico pritožiti civilnim oblastem (Okrajnemu glavarstvu; »koleka prosto«) in zahtevati, da mu župnik vrne preveč plačani znesek.

Štolnina je nekakšen dodatek k duhovnikovi plači[36]. Ime je dobila po štoli, ki jo duhovnik med opravili nosi na roki. Pristojbine so se nanašale na poroko (tudi oklice) in pogreb (tudi pristojbine za grobove in grobarja) ter za izdajo krstnega, poročnega in mrtvaškega lista. Za sam krst ni bilo nobene pristojbine. Reveži so bili oproščeni dajatev: »... dolžni so župniki ubogim, posebno onim, kateri žive ob miloščini, zgoraj navedene opravke brez vsakega plačila storiti edino za večno plačilo, katero imajo upati, in kar je k tem opravilom potrebno zastonj pridejati«. Podatki o takšni osebi so kljub temu vpisani v zapisnik, vendar z opombo, da štolnina zaradi uboštva ni bila plačana (»Die Begräbnissstol ob der Armuth geschenkt« ali podobno).

Po štolninskem redu za **Štajersko** in **Koroško**[37] (18. stol.) so bile pristojbine različne po stanovih za (1) plemstvo, (2) za meščane in druge navadne mestne prebivalce, (3) za kmečki stan. Kmečki stan je imel tele razrede: I. gruntarji, II. polgruntarji, III. četrtgruntarji, IV. kočarji (bajtarji), V. domačini in družina. Na podoben način je bilo v razrede razvrščeno plemstvo (trije razredi) in mestni prebivalci (pet razredov).

Štolninski red za **Kranjsko** iz leta 1816 ima nekoliko drugačno razdelitev štolninskih zavezancev. Pri oklicih in porokah so različne pristojbine (1) za mesta in predmestja

36 Gl. tudi: Bira, kongrua in cerkvena konkurenca; v: Več luči! Poljudna zbirka prav potrebnih, poučnih in aktuelnih spisov ...; Kranj 1910.

37 Cerkvene pristojbine (štolnina) za Štajersko, Koroško in Kranjsko; Rok Drofenik, drugi natis, Ljubljana 1902.

ter (2) za deželo. Glede pogrebov so se zavezanci delili na tiste (1) v Ljubljani in na tiste (2) v mestih, trgih in vaseh zunaj Ljubljane. V obeh primerih so se osebe delile na tri razrede: najemniki, hišni posestniki in odličniki (honoratiores). Kranjski štolninski cenik se je tudi po strukturi opravil razlikoval od štajerskega in koroškega (npr. drugačni starostni razredi otrok, poleg denarja je bilo včasih treba dodati še svečo ipd.).

Del štolnin je pripadal **učitelju**. V našem prikazanem primeru je prejel celotno štolnino za kantorja in organista, del pristojbine pa za zvonjenje, sprevod, sveče in za rekviem. Prihodki od zvonjenja so bili pomembni, saj leta 1826 med učiteljevimi dohodki navajajo[38] »fl 48,58 od štolnine in zvonjenja«, leta 1857 »fl 150,– od štolnine in zvonjenja«, leta 1867 (torej je iz obdobja štolninskega zapisnika, ki ga prikazujemo v tem članku) pa »fl 70,– od štolnine« in posebej »pavšal za zvonjenje iz cerkvene blagajne fl 80,–«.[39] Leta 1814 je v nekem sporu C. kr. okr. sodišče v Celju odločilo, da se učitelju v Rogatcu »dovoljuje sprejemati vse dohodke od zvonjenja v cerkvi, vendar pod pogojem, da sam nabavlja vrvi za zvonjenje in vzdržuje učitelja pripravnika«. Eksistenčna kalkulacija za učitelja leta 1857 navaja kot izdatek tudi »vrvi za zvonove fl 5,–«.

Kje rodoslovec najde štolninske zapisnike?

Največ jih omenja Vodnik po župnijskih arhivih (1975), ki je v celoti vključen v Zgodovinski imenik župnij (*http://www.rodoslovje.com/ziz/ziz.htm*). Tam smo mimogrede ugotovili, da obstajajo starejši zapisniki za župnije Črešnjice (1872–1924; 4 knjige), Črmošnjice (1830–), Črna na Koroškem (1828), Dobje pri Planini (1896–1936), Dobova (1845–1906; 12 knjig!), Dol pri Hrastniku (1841–1870; 2 knjigi), Frankolovo (1870–1928; 4 knjige), Gornja Sv. Kungota (1837–1877), Gornji Grad (1849–1854, 1855, 1879), Kobarid (1781), Kostrivnica (1859–1903; 2 knjigi), Laško (1860–1940; 5 knjig), Marija Širje (1841–1959; 4 knjige), Novo mesto, kapitelj (1862–1885, 1885–1913), Pišece (1854–1910; 3 knjige), Prebold (1814–1860), Minortiski arhiv Ptuj (1826–), Slap pri Vipavi (1862–1903), Slivnica pri Celju (1854–1872), Vuzenica (1833–) idr. Videti je, da se je uradno pisanje štolninskega zapisnika uveljavljalo le počasi, saj težko najdemo kakega, ki bi nastal pred letom 1800. Največ jih je za štajerske župnije.

Oglejmo si primer vpisa pokojnika v štolninskem zapisniku župnije sv. Ruperta v Vidmu ob Savi, 1863–1868.

Na eni strani zapisnika je vpisanih okrog pet oseb, od leve proti desni pa so tele rubrike:

– **Leto, mesec in dan**: 29. januar 1866.
– **Ime in stan osebe** (Name und Stand der betreffenden Person): Arnšek Johann. V zapisniku smo našli tudi pokojnika Libenšek Johanna (to je zanimiv priimek domorodca, saj je nastal iz imena vasi Libna; danes je še 21 nosilcev tega priimka).
– **Njegovo prebivališče** (Deren Wohnort): Sremič.
– **Hišna št.**: 50.
– **Starost (Alter)**: 56. Če je umrl otrok, je vpisano npr. 2 J. (dve leti), ¼ J. (četrt leta), 2 ½ J. (dve in pol leti), 7 Mont. (7 mesecev), 5 Tag. (5 dni).
– **Kmetski razred** oz. meščanski razred (Bauernklasse, Bürgerklasse): naš pokojnik je bil polgruntar iz II. razreda.
– **Podroben popis opravil oz. štolnin** (Specification der Stoll-Gebühren):

Z branjem zapisnika ni bilo večjih težav, saj je pisan v skoraj šolsko jasni gotici (latinske besede niso v gotici). Ker je štolninski zapisnik v bistvu obrazec s ponavljajočimi se izrazi, smo si pomagali s primerjavo zapisanih izrazov pri različnih osebah. Zahtevnejše je bilo razumevanje prebranega, saj so v specifikaciji s polatinjenimi okrajšavami našteta nekatera verska opravila. Naštevamo jih po vrsti, kot so v našem izvirniku (gl. sliko detajla na naslednji strani):

– Begräbniss (pogreb).
– Grabstelle: (prostor za grob).
– Cantor (iz lat. cantor: vodilni pevec, zborovodja).
– 3 stündg: Geläut: triurno zvonjenje (das Geläut = zvonjenje). V štolninskem ceniku je bilo pogrebno zvonjenje nadrobno urejeno. Različne cene so bile za prvo zvonjenje, za drugo (srednje) in tretje (poslednje); vsa tri skupaj so se imenovala »celo zvonjenje«. Možno je bilo tudi izbirati število zvonov. Za četrt ure je bila samo četrtinka takse. V našem zapisniku je bil razpon med pol ure do tri ure.

Predvideno je bilo tudi zvonjenje izven lastne fare. Tudi pri zvonjenju so bili opisi v ceniku Štajerske in Kranjske različni. Ponekod je bil običaj, da se različno zvoni za umrlim moškim in žensko, tako da so župljani vedeli za kakšno osebo gre. Tako je npr. še danes v Stični: »Red zvonjenja je sledeč; če umre moški zvoni trikrat po eno minuto, če umre ženska zvoni dvakrat po minuto in pol, če umre otrok zvoni enkrat tri minute.«

– 6 Glockenzüge (dobesedno: 6 vrvi za zvon); verjetno gre za šest potegov pri zvonjenju. V našem zapisniku je ta razpon od 1 do 6.
– Conduct: kondukt, slovesen pogrebni sprevod (lat. conductus); pri nekaterih pripisano: »od hiše« (von Haus aus) ali »od cerkve«.
– Sveče (Kerzen).
– Libera: responzorij (odpevanje) za umrle; »Libera me, Domine«: začetek rekviema (peta maša zadušnica).
– Choralamt wegen zuwart ...(?): maša s petjem med premori.

38 Črtice iz zgodovine našega stanu; Miloš Verk, Učiteljski tovariš, 1938.
39 Oznaka »fl« je za goldinar (avstrijski Gulden); podrobneje o vrednosti goldinarja gl. na koncu tega prispevka.

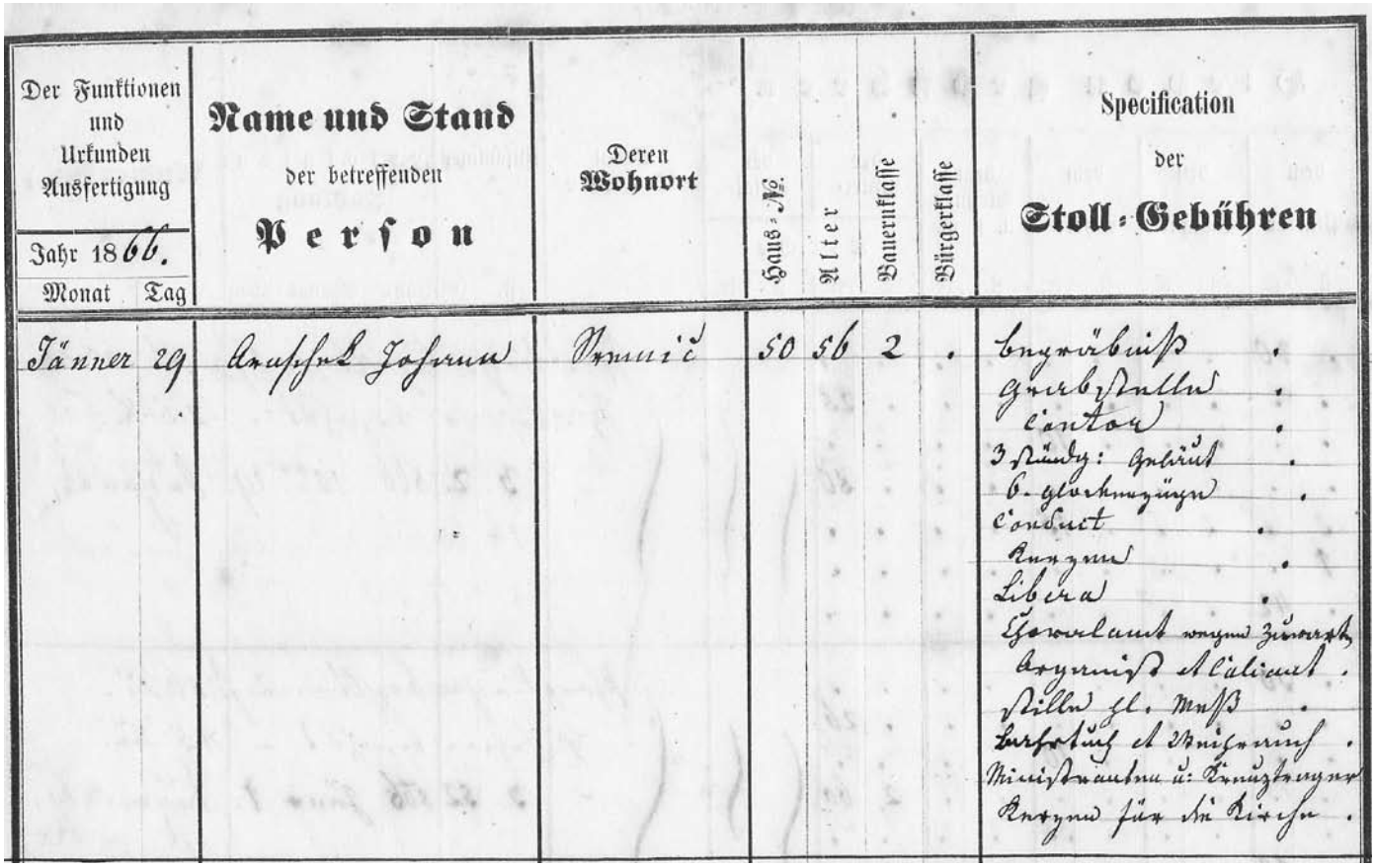

Der Funktionen und Urkunden Ausfertigung Jahr 1866. Monat Tag	Name und Stand der betreffenden Person	Deren Wohnort	Haus-№	Alter	Bauernklasse	Bürgerklasse	Specification der Stoll-Gebühren
Jänner 29	[illegible] Johann	Vmuič	50	56	2	.	Begräbniß . Grabstellen . Cantor . 3 Ründs: Geläut . 6. Glockenzügen . Conduct . Amen . Libera . Choralamt wegen Zuwarth, Organist et Calicant . Stille hl. Mess . Bahrtuch et Weichrauch . Ministranten ü: Kreuztrager . Kerzen für die Kirche .

Primer vpisa pokojnika v štolninskem zapisniku župnije sv. Ruperta v Vidmu ob Savi, 1863–1868 (leva stran)

Detajl iz zgornje slike: Podroben popis opravil oz. štolnin (Specification der Stoll-Gebühren)

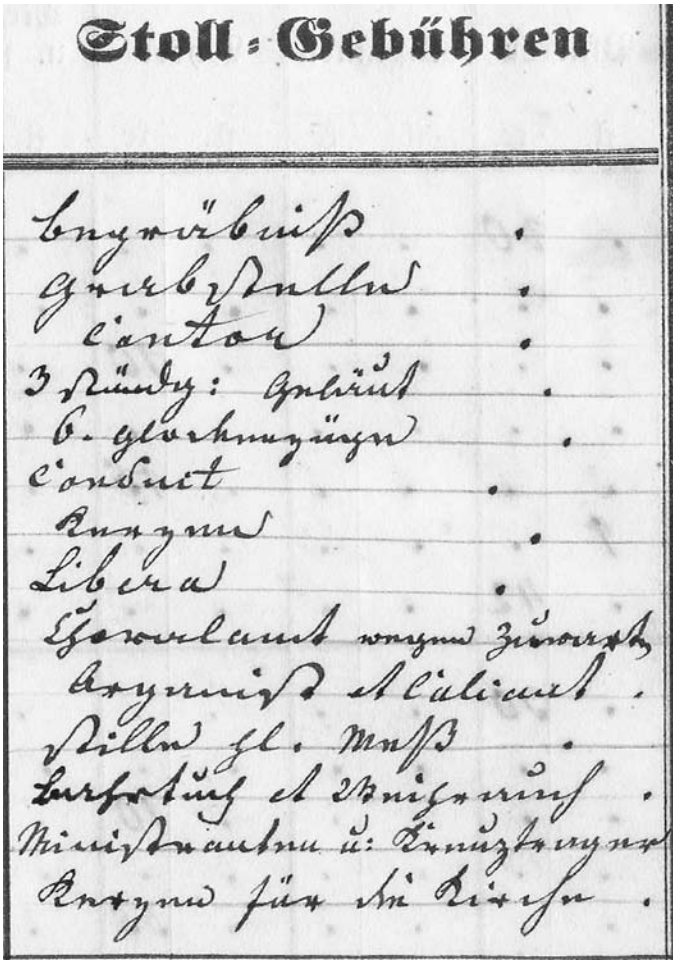

Stoll-Gebühren

Begräbniß .
Grabstellen .
Cantor .
3 Ründs: Geläut .
6. Glockenzügen .
Conduct .
Amen .
Libera .
Choralamt wegen Zuwarth,
Organist et Calicant .
Stille hl. Mess .
Bahrtuch et Weichrauch .
Ministranten ü: Kreuztrager .
Kerzen für die Kirche .

– Organist et Calcant (iz lat. calcaneus – nožni; kalkant je gonil orgelski meh).
– Stille hl. Mess: tiha sveta maša.
– Bahrtuch et Weichrauch: prt za pare (die Bahre – nosila za mrtve) in kadilo.
– Ministranten ŭ: Kreuztrager: ministranti in (und) nosilec križa.
– Kerzen für die Kirche: sveče za cerkev.

Seznam pogrebnih storitev je pri nekaterih umrlih bistveno krajši.

– **Razdelitev pristojbin** (hievon gebühren dem Pfarrer, den Kaplänen ...): 14 različnih pristojbin so si razdelili župnik, kaplani, učitelj, mežnar, farna cerkev (in podružnična cerkev).
– **Na skrajni desni strani** so podatki o seštevku plačil, koliko je kdo v skupni vrednosti prejel, opombe in podpis župnika (Matevž Sternad, coop.):
  – ministrantom in nosilcu križa plačano 60 krajcarjev;
  – farni cerkvi plačani 4 goldinarji (fl) in 62 krajcarjev (kr);

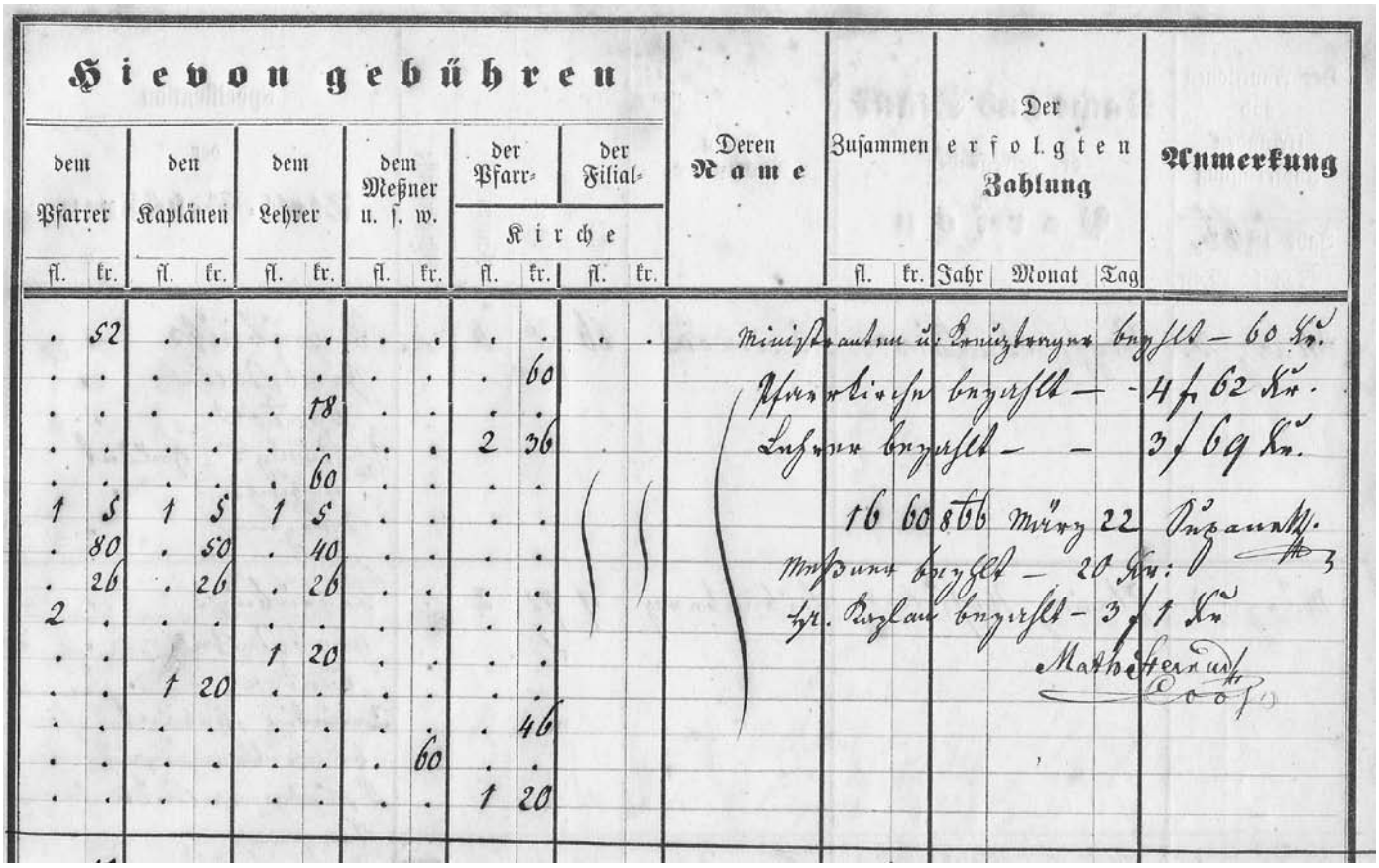

Hievon gebühren: dem Pfarrer fl.	dem Pfarrer kr.	den Kaplänen fl.	den Kaplänen kr.	dem Lehrer fl.	dem Lehrer kr.	dem Meßner u. s. w. fl.	dem Meßner u. s. w. kr.	der Pfarr-Kirche fl.	der Pfarr-Kirche kr.	der Filial-Kirche fl.	der Filial-Kirche kr.	Deren Name	Zusammen fl.	Zusammen kr.	Der erfolgten Zahlung Jahr	Monat	Tag	Anmerkung
.	52	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	Mini[illegible]						
.	.	.	.	.	.	.	.	.	60			Pfarrkirche bezahlt						4 fl. 62 Kr.
.	.	.	.	.	18	.	.	.	.			Lehrer bezahlt						3 fl. 69 Kr.
.	.	.	.	.	.	.	.	2	36									
.	.	.	.	.	60	.	.	.	.									
1	5	1	5	1	5	.	.	.	.				16	60	8	66	März 22	Ungarn
.	80	.	50	.	40	.	.	.	.			Meßner bezahlt						20 Kr.
.	26	.	26	.	26	.	.	.	.			Hr. Kaplan bezahlt						3 fl. 1 Kr.
2	.	.	.	.	.	.	.	.	.									
.	.			1	20	.	.	.	.									
.	.	1	20	.	.	.	.	.	.									
.	.	.	.	.	.	.	.	.	46									
.	.	.	.	.	.	.	60	.	.									
.	.	.	.	.	.	.	.	1	20									

Primer vpisa pokojnika v štolninskem zapisniku župnije sv. Ruperta v Vidmu ob Savi, 1863–1868 (desna stran)

- učitelju plačani 3 goldinarji in 69 krajcarjev;
- mežnarju plačano 20 krajcarjev (to plačilo se ne ujema s specifikacijo plačil);
- g. kaplanu plačani 3 goldinarji in 1 krajcar.

V našem primeru so denarne pristojbine izražene v **fl.** (**goldinar**)[40] in **kr.** (»novi« **krajcar**), zato bo koristno pojasniti nekaj denarnih razmerij.

Goldinar (avstrijski Gulden) je bil uveden leta 1858 namesto dotedanjega **tolarja** (Taler; 120 krajcarjev)[41]; menjava je bila v razmerju 2 tolarja za 1 goldinar. Leta 1892 so uvedli **krono** (Krone)[42], ki je imela 100 vinarjev (Hellerjev). Ob zamenjavi so dali za en goldinar dve kroni, tako da je vrednost ene krone spet ustrezala približno enemu nekdanjemu tolarju. Goldinar je ostal v obtoku do leta 1900.

Ena srebrna krona je imela vrednost – po cenah 1894–1900: 2,96€, po cenah 1914: 4,68€ in po cenah 1918: 4,06€. Leta 1920 so v Jugoslaviji 4 krone menjali za en **dinar**.

In še nekaj pristojbin iz štajerskega štolninskega cenika, ki je veljal ob koncu 19. stol. Zneski so v kronah; če jih pomnožimo z zaokroženo vrednostjo 3€ po vrednosti iz leta 1900, dobimo približno vrednost v današnjih evrih.

Za trikratni predporočni *oklic* je meščan I. razreda plačal K 1,58, kmet I. razreda pa K –,84 (tako so izražali 84 vinarjev). Za *poroko* je bilo v I. razredu razmerje med meščanom in kmetom 2:1 (K 4,20 : K 2,10), dodatno je bilo treba prispevati še mežnarju –,44 : –,35.

Pri *pogrebu* je bila pristojbina razdeljena na mnoge drobne dajatve, kar je vidno tudi na slikah našega primera; štolninska tarifa kot prejemnike omenja župnika, spremljajočega duhovnika, duhovnega ministranta, svetnega ministranta, nositelja križa, učitelja, kantorja, pevce, za zvonjenje, za mrtvaški prt itd. Za pogreb odraslega pokojnika je meščan I. razreda zgolj župniku prispeval K 8,40, kmet enakega razreda pa K 2,10 (znatno večje razmerje kot pri poroki). Za otroka do 9 let je bila pogrebna pristojbina bistveno nižja, sicer pa enaka kot pri odraslem.

40 http://de.wikipedia.org/wiki/%C3%96sterreichischer_Gulden
41 http://de.wikipedia.org/wiki/Konventionstaler
42 http://de.wikipedia.org/wiki/%C3%96sterreichische_Krone

Stara domača hišna imena v Valburgi in Smledniku

Lojz Tršan

Smlednik in Valburga, nad rečno okljuko Save nad današnjim zgornjim delom Zbiljskega jezera sta eni izmed najstarejših naselij v okolici Ljubljane. Ne gre pozabiti, da je bil Smlednik že v srednjem veku s svojim gradom središče pomembnega zemljiškega gospostva. Čeprav ne vemo točno, kdaj so nastala domača hišna imena, izvor prenekaterih sega daleč v preteklost. Domača hišna imena v Smledniku in Valburgi so še živa, vendar mnoga vse bolj pozabljena. Ta imena so kot nekakšna mreža tradicije, vez s preteklimi generacijami, s prejšnjimi naseljenci in so svojevrstni pokazatelj trdoživosti in ohranjenosti najosnovnejšega ustnega izročila teh dveh krajev. V večini primerov se domača imena niso spreminjala, ne glede kako so se menjavali lastniki ali njihovi priimki in so pomemben vir za osvetlitev lokalne zgodovine.Z opuščanjem kmetijstva, z novogradnjami po drugi svetovni vojni, predvsem pa v zadnjem času se spreminja obseg in značaj teh dveh vasi iz pretežno kmetijskih podeželskih v skoraj povsem primestna, moderna postindustrijska naselja. Vendar starejši pa tudi nekateri mlajši, v teh krajih rojeni domačini v vsakdanjem pogovoru še vedno uporabljajo domača imena.

Kot zgodovinar in arhivist se seveda leta 2004 z izvirniki katastrskih map zemljiških katastrov iz devetnajstega stoletja nisem srečal prvič. Tega leta pa so postale dostopne tudi preko interneta, na domači strani Arhiva Republike Slovenije. In tako sem imel priložnost, da sem večkrat pregledoval bogato ilustrirane barvne katastrske mape, kjer so vrisane hiše , ki so bile v devetnajstem stoletju v Smledniku in Valburgi.

Ko sem se lotil raziskave, sem se zavedal, da bi bila naloga, če ne bil domačin, rojen v Valburgi, pretežka. Sprva sem hotel obnoviti domača hišna imena kar po spominu, vendar sem naletel na težave, ker se nisem se mogel spomniti vseh. Po skrbnem pregledu map pa sem kot poznavalec današnje poselitve opazil tudi, da tudi nekaterih hiš ni več.

Da bi se dokopal do več podatkov, sem začel pregledovati še katastrski operat iz leta 1867, to je popis vseh zemljišč, oziroma parcel, ki so jih imeli posamezni lastniki. Iskal sem točno določene podatke in ugotovil, da je bilo za priimkom lastnika posameznega posestva, pa naj je bila to cela kmetija, polovica ali celo najmanjše, bajtarsko posestvo, napisano tudi domače hišno ime. Domača hišna imena so imeli vsi, razen štirih posestnikov, Frančiške Eberle, Janeza Pundšuka in Neže Zor iz Smlednika.

Za nekatera domača hišna imena nisem nikoli slišal, kot na primer Grabner, Grmeč, Kolar, Liber, Luka, Tišler, in Urbanc v Smledniku ter Čamer, Franck, Kermež, Kolenc, Luka in Polaj v Valburgi. Domneval sem, da so se pozabila, spremenila, lahko pa tudi, da posesti in hiše s temi domačimi imeni ne obstajajo več.

Potem sem uporabil etnološko oziroma ustnozgodovinsko metodo raziskovanja. Pri starejših krajanih sem povprašal za tista domača hišna imena, za katera ne vem točno, kje so domačije in za tiste zgoraj omenjene, za katere nisem nikdar slišal,da obstajajo. Tudi pri tem nisem dosegel kakšnega posebnega uspeha, ker se tudi starejši niso mogli spomniti domačih imen vseh hiš.

Ni mi preostalo drugega, kot da sem se še enkrat vrnil k grafičnim kartam in operatom, k pisnim opisom ter začel primerjati številke stavbnih parcel na mapi, da bi na podlagi teh podatkov lahko umestil hišo v prostor. In tokrat mi je uspela natančna umestitev. To pa je bil pogoj, da sem lahko stanje iz leta 1867 primerjal z današnjim časom.

Še enkrat velja omeniti, da so domača hišna imena tesno povezana s posestvom s kmetijo in da so jih v medsebojnem razgovoru uporabljali predvsem v povezavi s tem. Toda v današnjem času se s kmetijstvom, v celoti ali vsaj deloma ukvarjajo le pri Jeraju, Bergantu, Bolku, Hrvatu, Kadivcu, Merjascu, Oblaku, Strojanu, Tomincu in Župelnu v Smledniku ter Jaklnovcu, Lebarju, Matijovcu, Plavšku, in Stoparju v Valburgi, drugje pa takorekoč ni sledov o kmetijski dejavnosti. Temu primerno pa so preurejene tudi hiše.

Pri pregledovanju katastra sem opazil tudi, da so imele nekatere večje kmetije, kot na primer pri Bolku, Jeraju, Dermastju v Smledniku ter Mlakarju, Jaklnovcu in Francetu v Valburgi za svoje dekle in hlapce tudi manjše hiše, imenovane kajže ali bajte, ki niso imele posebnega domačega imena.

Ob raziskovanju obstoja in morebitnih sprememb starih domačih hišnih imen velja omeniti tudi nova hišna imena, ki so nastala v zadnjem času, od obdobja med obema svetovnima vojnama dalje in so povezana s posameznimi poklici ali novimi imeni priseljencev. V prvo skupino štejemo naprimer Šlosarja, Mesarja in Poštarja v Valburgi ter Zidarja in Peka v Smledniku, v drugo pa na primer Filipa, Nikota, Breznika, Šmona , Jerala, Žavbita, Štera, Ribiča, Kolenca in Mčurja v Smledniku ter Čopa, Barbota, Metnga, Bačnka, Kozarja in Uprešnika v Valburgi. Glede na to, da so si po drugi svetovni vojni mnogi sinovi in hčere okoli svojih domačij zgradili nove domove je prišlo do „izpeljank“ domačih imen kot naprimer pri Jerajevem Johanu, Lebarjevemu Jankotu, Markovčemu Stanetu, Lojzetu, Marjanu in Jankotu, Govekarjevem Juletu, Grmičevemu Jožu, Mežnarjevemu Jožu, Frončevemu Mihu in Čarmanovi Mari v Valburgi ter Bergantovemu Francetu, Šlogarjevemu Francetu, Bajtnem Slavcu, Lenartovemu Janiju in Hrvatovemu Marjanu v Smledniku. Mnoga novejša hišna imena pa nosijo imena priimkov lastnikov kot naprimer De Reya v Smledniku ter Vengust in Belcijan v Valburgi.

V spodnjem seznamu so zapisana stara hišna imena iz reambuliranega katastra iz leta 1867, ime in priimek tedanjega lastnika, priimek današnjega lastnika in današnja hišna številka. V oklepaju pa so tista domača imena, ki so se spremenila in ki so v uporabi danes. Pri nekaterih hišah, ki jih ni več, pa je kratek opis, kaj se je z njimi zgodilo.

Domača hišna imena se niso ponavljala in so v kraju edinstvena. Med priimki pa leta 1867 zasledimo v Smledniku šestkrat Rozman, štirikrat Hafner ter po dvakrat Konjar, Jenko ter Verlič, V Valburgi pa štirikrat Knific ter trikrat Zajc in Konjar.

Številke pred starim domačim hišnim imenom sem vnesel tudi na karto katastra iz 1867, tako da so imena uporabna tudi pri vizualni predstavitvi, kajti ne relief ne prometnice se niso tako spremenile, da ne bi vsaj v grobem odražale tudi današnjega stanja.

Smlednik

1. **Avguštin (Uštin)** Kojnar Urh bajtar, danes Rozman, št. 30
2. **Alešovc** Jenko Gašper bajtar, danes Lučin , št. 62
3. **Arneš** Bonča Uršula cela kmetija, danes Jenko, št. 65
4. **Bergant** Verlič Janez cela kmetija, danes Verlič, št. 49
5. **Bernač** Šetina Valentin bajtar, danes Koselj, št. 50
6. **Biček (Štefe**) Govekar Franc bajtar, danes Badjević, št. 12
7. **Biška** Pengau Miha bajtar, danes Goričnik, št. 13
8. **Bolka** Rozman Jožef cela kmetija, danes Rozman, št. 17
9. **Dermastja** Juvan Marjana cela kmetija / Hiša je danes opuščena /
10. **Dobrovc** Solnc Jakob bajtar, danes Vurušič, št. 31
11. **Dragl** Košir Jur bajtar, danes Košir, št. 24
12. Eberle Frančiška, (**Panglčk**) bajtar, danes Ferbar, št. 38 /V katastrskem operatu je zapisano, da je bila to skupna posest z Zor Nežo. Hišno ime pa je verjetno nastalo šele po vpisu v kataster iz leta 1867/
13. **Farovž**, župnišče, št. 41
14. **Ferjan** Robas Jernej bajtar, danes Jenko, št. 46
15. **Franck** Stenovec Anton bajtar, danes Fužir, št. 44
16. **Govekar** Rozman Gašper polovica kmetije, danes Filipič, št. 45
17. **Gozl (Jozl),** Kozjek Jože, bajtar, danes Čater, št. 22
18. **Grabner (Mavric)** Rozman Valentin bajtar, danes Slatnar , št. 35
19. **Guzi (Guzja)** Božič Janez bajtar, danes Bizjak, št. 47
20. **Grmeč (Boštnar**) Magister Anton bajtar, danes Oseli , št. 33
21. **Hrovat (Hrvat**) Rak Franc bajtar, danes Brdnik št. 34
22. **Jakec** Hafner Aleš bajtar, danes Brank, št.61
23. **Jager** Graizer Jur bajtar, nova hiša v gradnji
24. **Jeraj** Jeraj Janez cela kmetija, danes Jeraj, št. 7
25. **Jurkovc (Debeljak**) Rozman Marija bajtar, danes Debeljak, št. 27 / Staro hišno ime se ne uporablja več. Danes se z domačim imenom pri Jurku označuje zadnja majhna hiša v vasi, kjer se pišejo Rozman, ob cesti na desni strani v smeri proti Pirničam /
26. **Kadivc** Hočevar Luka polovica kmetije, danes Ločniškar, št. 58
27. **Kapar** Rozman Aleš bajtar, danes Bergant, št. 20
28. **Kolar (Kovar**) Korbič Janez bajtar, danes Oblak št. 56 / Pri hiši je bila gostilna pri Kovarju /
29. **Komatar** Vrhovnik Janez bajtar, danes Vrhovnik, št. 60
30. **Kovač** Grabec Luka bajtar, danes Grabec, št. 53
31. **Lenart** Bačnik Ursula bajtar, danes Debeljak, št. 37
32. **Liber** Rozman Anton bajtar, danes Podpečan , št 36 / Staro hišno ime se ne uporablja /
33. **Luka (Uka**) Pavlin Luka bajtar, danes Kosec, št. 14
34. **Marevž** Prestor Matevž bajtar, danes Žebovec, št. 54
35. **Medved** Dolenc Janez bajtar, danes Goljevšček, št. 56
36. **Merjašič (Merjasec**) Kojnar Janez cela kmetija, danes Konjar, št.42
37. **Navre** Strojan Jur bajtar, danes Strojan, št. 39
38. **Oblak** Hafner Lorenz bajtar, danes Skube, št. 69 / Hiša je bila ob Savi, po nastanku Zbiljskega jezera je bila poplavljena, zgrajena pa je bila nova pod Dermastjem./
39. **Pengau** Verlič Jakob, mlinar, / Mlin je bil poplavljen in opuščen ob nastanku Zbiljskega jezera /
40. Pundšuk Janez bajtar / Hiša je bila nasproti Lenarta in o njej ni niti sledi /
41. **Risu** Hafner Aleš bajtar / Hiša je med drugo svetovno vojno pogorela in je bila opuščena in o njej ni sledi /
42. **Šantovc** Jeriša Jakob bajtar, danes Zaletelj, št. 28
43. **Šlogar** Weithauser Florjan bajtar, danes Hribernik, št. 26
44 **.Šuster** Budšu Luka / Hiša je bila nasprotni strani Draglna, na desni strani ob cesti proti Pirničam in o njej danes ni sledi /
45. **Štrajt** Jenko Jože polovica kmetije, danes Jenko, št. 40
46. **Strojer (Strojan**) Strojan Franc polovica kmetije, danes Strojan, št. 11/ Hiša je bila ob Savi in po nastanku Zbiljskega jezera je bila poplavljena, zgrajena pa je bila nova, pod Biškom /
47. **Šola** / Poslopje je bilo po zgraditvi nove šole opuščeno in podrto in danes so na njenem mestu pod cerkvijo zgrajene mrliške vežice/
48. **Tominc** Pavlin Anton cela kmetija, danes Rozman, št. 10

49.**Tišler (Barbo**)Umer Uršula bajtar, danes Barbo št. 57 / Staro hišno ime je pozabljeno /
50.**Trbov** Skok Anton bajtar, danes Šket, št. 51
51. **Ukčov,** Grajzer Osvald, bajtar, danes Kopač Pečjak, št. 18
52. **Urbanovc** Ferbar Janez bajtar / Hiša je bila med Bergantom in Savo je opuščena
in o njej ni niti sledi /
53.**Župel (Župl**) Oblak Primož cela kmetija, danes Oblak, št. 52 / V hiši je bila gostilna pri Župelnu /

Valburga

54. **Blejček** Potočnik Valentin bajtar, danes Potočnik, št. 25
55. **Francetov** Knific Franc cela kmetija, danes Zavrl, št. 30
56. **Čamer (Čarman**)Peterjov Franc bajtar, danes Hafner, št. 49
57. **Drobnič (Šlosar, zatem Mesar**) Drobnič Alojz pol kmetije, danes Zorman, št. 29 / Verjetno je to kmetijo kupil Drobnič, ki je bil pod francosko vladavino, ko so lastniki graščine pobegnili na ozemlje pod avstrijsko vladavino, upravnik graščine Smlednik in je potem ostal v Valburgi. Domače hišno ime Drobnič je pozabljeno. V hiši je bila mesarija, danes pa gostilna Zorman /
58. **Franck (Ladi**) Kojnar Jakob pol kmetije, danes Zevnik Zadravec, št. 36
59. **Gartner (Gortner**) Koderman Anton bajtar, danes Rupnik, št. 24
60. **Germež (Grmč**) Korbič Blaže bajtar, danes Žerovnik, št. 14
61. **Graščina** Lazarini, št. 3
62. **Govekar**, Jerala Marjana, danes Gantar, št. 59
63. **Jaklnovc** Knific Mirjana cela kmetija, danes Knific, št. 13
64. **Jožka (Joška**) Kovačič Jože bajtar / Hiša je bila podrta v devetdesetih letih dvajsetega stoletja ob rekonstrukciji križišča v Valburgi, ki ga domačini še danes imenujejo pri Jošku /
65. **Jurčik (Jurček**) Gašperšič Anton cela kmetija, danes Gašperšič, št. 8
66. **Kermež** Kopač Franc pol kmetije / Hiša med Kolencem in Trklavom je opuščena in o njej ni niti sledi /
67. **Kodrin** Knapič Anton, mlinar, danes hotel Kanu, št.7
68. **Kojnar** Kojnar Jur cela kmetija / Hiša ob graščini je danes opuščena /
69. **Kolenc (Blejčkov Stane**) Podgoršek Janez bajtar, danes Potočnik, št. 20 / Staro domače hišno ime se v Valburgi ne uporablja več, pač pa je to domače ime v Smledniku /
70. **Kopaž** Bačnik Franc pol kmetije, danes Pollak, št. 12
71. **Korbič (Korbč)** Zajc pol kmetije, danes Zajc, št. 15
72. **Kovač** Nahtigal Miha bajtar, danes Jenko, št. 52
73. **Lebar** Robida Jur, danes Kosec, št. 60
74. **Luka (Matevž**) Merjasec Luka bajtar, danes Bajde, št. 35 / Staro domače ime se ne uporablja več /
75. **Markovc** Kovče Gregor bajtar, danes Tršan, št. 38
76. **Martinc** Knific Jernej bajtar, danes Rozman, št. 58
77. **Matijovc** Knific Franc cela kmetija, danes Hočevar, št. 11
78. **Mežnar** Zajc Franc pol kmetije, danes Zajec št. 10
79. **Miha** Kojnar Terezija bajtar, danes Pogačar, št. 39
80. **Mlaker (Petrovc**) Šušteršič Janez bajtar, danes Gašperlin, št.27 / Za to hišo je zanimivo, da se je »prijelo« novo domače hišno ime pri Petrovc, domače hišno pri Mlakar pa se uporablja za sosednjo hišo /
81. **Petrovc** Petač Valentin, cela kmetija, št. 5 / Ne hiša ne domače hišno ime se ni ohranilo in tem mestu je danes stanovanjski blok ob Vzgojnem zavodu Frana Milčinskega /
82. **Pinklar (Brce**) Graizer Valentin bajtar, danes Brce, št. 55 / Staro hišno ime Pinklar se je ohranilo pri novi hiši na nasprotni strani ceste proti Staremu gradu /
83. **Plavšek** Travn Jože cela kmetija, danes Traven, št. 32
84. **Polaj (Fronc**) Knific Jože bajtar, danes Zorman št. 48 / Staro hišno ime se ni ohranilo /
85. **Potovc** Graizer Janez bajtar, danes Grajzar, št. 34
86. **Pregl** Zajc Andrej pol kmetije, danes Burgar, št. 21
87. **Stopar** Cvek Luka cela kmetija, danes Jenko, št. 18
88. **Švrc** Zor Jurij bajtar, danes Bobnar, št. 6
89. **Terklov** Rebolj Anton bajtar, danes Ribič, št. 22
90. **Treskovc** Bačnik Janez cela kmetija, vrtec, št. 26 /Hiše ni več, na njenem mestu je bila gostilna in kegljišče, danes pa je vrtec/
91.**Vorbe** Stenovec Jernej bajtar /Hiša nasproti Lebarja , čez cesto proti Starem gradu je opuščena/
92. **Zore** Kojnar Janez pol kmetije, danes Špenko, št. 50
93. **Zajc (Lebarjev Tomaž)** Božič Andrej bajtar, hiša opuščena, danes Kosec, št. 56 /Staro ime se ni ohranilo, vidne sledi hiše tudi ne, a ko je sedanji lastnik Tomaž Kosec kopal temelje za svojo hišo je naletel na stare temelje/

Poroka s Francozom - (Hrvaška:Slovenija – 2:0)

Peter Hawlina

Večkrat smo se slovenski rodoslovci ukvarjali s tako razširjenim prepričanjem, da naj bi bili mnogi naši sodobniki potomci francoskega vojaka. Še najraje naj bi bil ta Francoz plemiškega rodu.

Svojega razglašanja francoskega porekla ne dokazujejo z rodovnikom. Opirajo se na razlago priimka, ki naj bi bil francoski. Priimek pa je tu lahko ostal samo s poroko. Začasno prisotni Francozi so sicer lahko bili očetje nekaterih takrat rojenih otrok. Matere so bile lahko poročene ali neporočene domačinke. Za prenos imena očeta na otroka pa je bila nujna poroka. Torej je treba najti poroko v času med ali tik po koncu francoske zasedbe.

Tudi zgodovinarji so nas povabili, da iz svojih raziskav poročamo o najdbah porok Francoza s Slovenko. Isto vprašanje smo naslovili na kustose v cerkvenih in civilnih arhivih. Doslej še nihče ni poročal o taki poroki.

Letos sem 14. aprila na rodoslovni konferenci v Zagrebu zbranim ponovno zastavil vprašanje o najdbah poroke s Francozom. Odzvala sta se kolega Nenad Vekarić in Mladen Andreis.

Takole poroča **Nenad Vekarić**:

Poštovani gospodine Havlina,

Drago mi je da sam imao priliku upoznati Vas na skupu u Zagrebu. Šaljem vam podatak koji sam Vam obećao – o ženidbi francuskog vojnika s domaćom ženom:

Pierre sin Louisa <u>Jardin</u> i Marie d'Egorge *c.1771 Chieutin (Francuska) +26.4.1842 Dubrovnik, francuski vojnik, emiplegia destra žena Marija kći Ivana-Batiste <u>Kličan</u> *20.7.1788 Cavtat, v.10.8.1815 Dubrovnik

U attachmentu je i scan stranice iz matične knjige župe Grad (Dubrovnik) (1778-1821). Obitelj Jardin živi u Dubrovniku do 1879. godine.

Srdačno, Nenad Vekarić

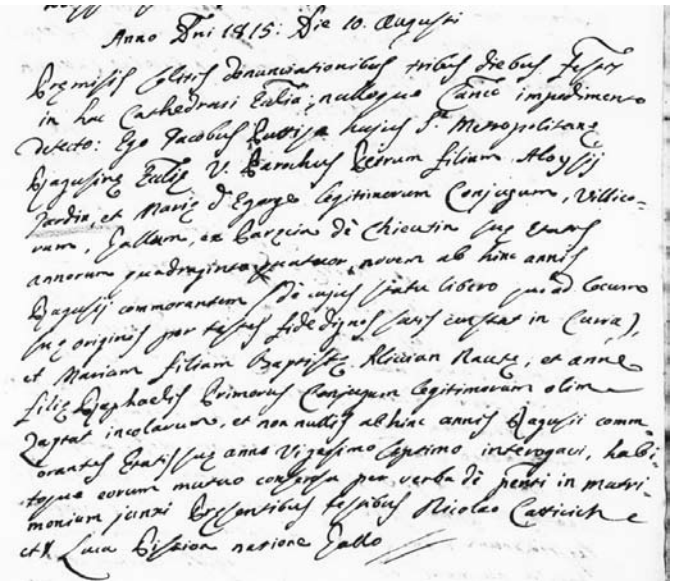

Kolega **Mladen Andreis** poroča iz Splita:

Francuzi u Hrvatskoj

Postovani gosp. Hawlina,

*U skladu s našim razgovorom u subotu javljam Vam podatke o jednom Francuzu koji se u Splitu oženio i tu ostao. To je Ivan (prije toga zasigurno Jean u Francuskoj) Lavandes iz Lille-a. On se 17. 2. 1822. kao udovac ozenio u Splitu s mojom daljnjom rodicom Anom Andreis (*1794., +1870.). Ivan je bio obrtnik ("artiere") te je umro 21.4.1855. u Splitu (rodjen je oko god. 1779.), a u ovom braku rodilo se 8 djece.*

Zapis vjenčanja nalazi se u Državnom arhivu u Splitu u matici vjenčanih pod signaturom MK-29: Liber matrimonium X (1818-1836) na foliji 43 odostraga. Uz srdaćan pozdrav

Mladen Andreis

Kolega Marko Rimac je dodal še posnetek zapisa in transliteracijo:

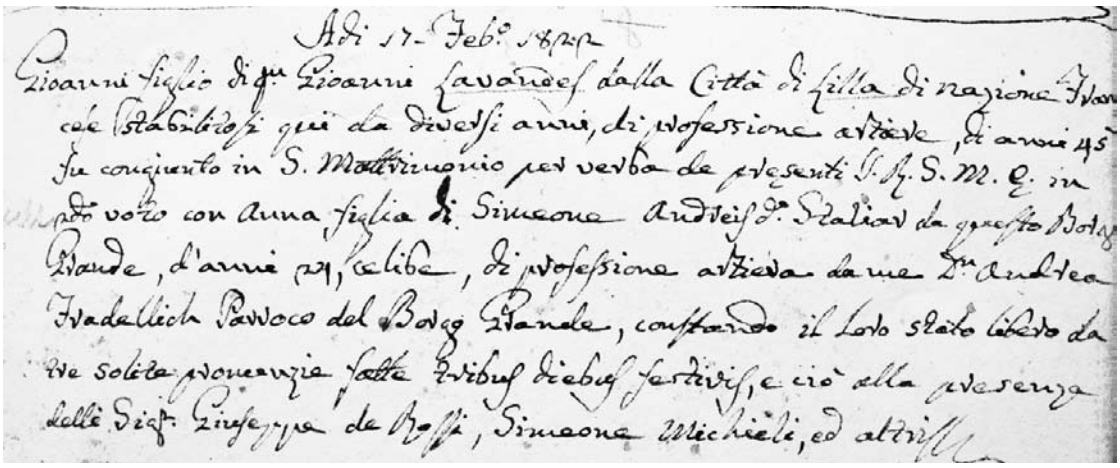

Adi 17. Feb(rari)o 1822

Gioanni figlio di q(ounda)m Gioanni Lavandes della Citta' di Lilla di nazione Francese stabilitosi qui da diversi anni, di professione artiere, di anni 45 fu congiunto in S(ancto) Mattrimonio per verba de pr(a)esenti J. R. S. M. E. in 2do (=secundo) voto con Anna figlia di Simeone Andreis d(ett) o Staliar da questo Borgo Grande, d'anni 24, celibe, di professione artiera da me D(o)n Andrea Fradellich Parroco del Borgo Grande, constando il loro stato libero da tre solite pronunzie fatte tribus diebus festivis, e cio' alla presenza delli Sig(no)r Giuseppe de Rossi, Simeone Michieli, ed altri.

J.R.S.M.E. znači Iuxta Ritum Sancte Matris Ecclesie u smislu ispunivši pravila Svete Majke Crkve...

Hrvaškim kolegom se zahvaljujem. Naj bo njihova najdba spodbuda še komu. Slutim, da ti dve poroki nista edini. Verjetno bi se našel še kakšen zapis na Hrvaškem in pri temeljitem iskanju tudi kakšen v Sloveniji. Na množično očetovstvo Napoleonovih vojakov pa lahko pozabimo že brez sistematičnih raziskav.

Vzori za slovensko rodoslovje

Peter Hawlina

Uvodoma želim poudariti, da je rodoslovje ali s tujko genealogija v Sloveniji ljubiteljska dejavnost. Tudi sam se imam za ljubiteljskega rodoslovca. Moje izvajanje torej ne temelji na znanstveno poglobljenih raziskavah. Je spoznanje, ki se spontano oblikuje ob dokaj intenzivnem in raznovrstnem ukvarjanju s to dejavnostjo.

Rodoslovje je staro kot je staro človeštvo. Če je res, da je zibelka človeštva v osrednji Afriki, potem je tam tudi izvor rodoslovja. To trditev je sicer težko dokazati, saj bi dokaze lahko iskali samo v mitoloških drobcih. Verjetno so najstarejši ohranjeni rodovniki tisti iz egiptovskih pradinastij. Mitološki in polmitološki rodovniki so v sedanjost preneseni zlasti iz grške antike ter svetega pisma stare in nove zaveze. Z mitologijo povezane rodovnike poznamo tudi iz kultur daljnega vzhoda, konkretno indijske, ki rodovnike sodobnikov povezuje z najvišjimi božanstvi. Ta pojav je povsem enak v evropski kulturni tradiciji, kjer plemiški rodovniki izhajajo iz mitoloških in svetopisemskih. Saj ni dvoma, da smo danes živeči nujno imeli zelo široko razširjeno pahljačo prednikov in je že po matematičnih modelih dokaj prepričljiva razlaga, da smo npr. vsi današnji Evropejci tudi potomci Karla Velikega, ki je živel v prelomu osmega v deveto stoletje in se je do današnje zvrstilo kakih 50 generacij. Na podoben način in to celo imensko dokumentiran rodovnik beležijo Kitajci. Kitajski filozof Konfucij je umrl pred 2500 leti. Njegovi potomci so dobivali plemiške naslove. Verjetno so zato v vseh obdobjih vodili evidenco njegovih potomcev. V najnovejšem času se je posodabljanja te evidence lotil Kong Deyong, potomec v 77. generaciji. Ob 2560-ti obletnici Konfucijevega rojstva bo objavil poročilo o svojem delu. Vseh evidentiranih potomcev naj bi bilo dva milijona. Konfucijev rodovnik naj bi bil najdaljši znani rodovnik z več kot 80 generacijami.

Ne glede na dokazano živo rodoslovje v vseh obdobjih človeštva in v vseh kulturnih in socialnih okoljih pa nas danes zanima predvsem aktualno rodoslovje.

Danes smo priča močno razširjenemu zanimanju za poreklo posameznika in za družinsko zgodovino. Če je bilo to nekoč neizogibno za višje sloje, zlasti za najvišje plemstvo, se je zanimanje in ukvarjanje z rodoslovjem razširilo na skorajda vse družbene sloje. Najmočnejši katalizator tega zanimanja je brez dvoma računalnik.

Ker računalniška tehnologija k nam prihaja iz razvitejšega zahoda, lahko podamo prvo razlago za vpliv zahodne civilizacije – zanimanje za rodoslovje je v največji meri posledica razširjene uporabe računalnikov in programske opreme. Pri tem lahko zanemarimo dejstvo, da je tako strojna kot programska oprema pretežno izdelana v državah ob zahodnem Pacifiku in Indiji. Naročniki smo zahodnjaki.

Če se še malo zadržimo pri računalnikih, bomo ugotovili, da so tudi programi za vodenje in obdelavo rodovniških podatkov ali datotek izključno ameriški, komaj kdo uporablja kakšno evropsko verzijo. Med slovenskimi rodoslovci je najbolj razširjen v slovenščino prevedeni ameriški program Brother's Keeper. Ta program in mnogi drugi, ki so bili skoraj vsi narejeni v ZDA, nam posredno določajo tudi rodoslovne standarde. Računalniški programi so namreč programirani po principih razvitega rodoslovja in vsaj pri temeljnih sestavinah podajajo neizogibne okvire. Ti sicer niso tujek, je pa vprašanje, če bi pri izdelavi lastnih rodoslovnih programov oblikovali enake standarde. Naštejem samo glavne: Zapisuje se najprej ime in nato priimek. Pri ženskah se zapisuje dekliški priimek. Za vsako osebo so predvidene osnovne in dopolnilne rubrike. Med osnovne spadajo poleg imena, priimka in spola še datum in kraj rojstva in enako za morebitno poroko in za umrle datum in kraj smrti. Programi nudijo še mnoge druge možnosti opisovanja oseb in dogodkov. Omejitev praktično ni. Nasprotno, rodoslovni programi omogočajo mnoge dodatne koristne funkcije in obdelave, katerih se klasični rodoslovec ni niti zavedal. Morda bi pri teh programih pričakovali prisotnost posebne rubrike za vnos hišnega imena, kar je pri nas vsaj na podeželju dodaten zelo pomemben atribut osebe oz. družine. Tak atribut sicer tudi v teh programih lahko dodajamo. Za ta namen pač uporabimo eno od dodatnih rubrik.

Današnje rodoslovje s pomočjo računalnika se je torej razvilo skoraj izključno po zahodnih vzorcih in z uporabo zahodne tehnologije.

Uporaba računalnikov je torej tudi v Sloveniji k rodoslovnim raziskavam pritegnila precej večje število posameznikov, ki so si takoj začeli izmenjevati izkušnje, se najprej leto ali dve neformalno sestajali in so leta 1995 ustanovili društvo. Težko bi trdili, da je bilo društvo ustanovljeno po zahodnih vzorih, saj so bila vzorčna društva po vsebini in organiziranosti med seboj dokaj različna. Lahko pa se kljub temu sklicujemo na zahodne vzore, saj vzhodnih ni bilo. V tem pogledu sta bili izjemi Češka in Slovaška. Sosednja Hrvaška je svoje društvo po slovenskem vzoru (vpliv zahoda?) ustanovila leta 2006, Italija pa rodoslovnega društva nima. Ima ga Avstrija že od leta 1870. Avstrijsko društvo je bilo v začetku predvsem heraldično in je še danes v svojem delovanju dokaj tradicionalno in je v ospredju čutiti močnejšo zastopanost plemstva in meščanstva. To je sicer logična posledica dejstva, da je imelo plemstvo v vseh obdobjih in kulturah svoje rodovnike temeljito izdelane, dokumentirane in v zadnjih stoletjih tudi objavljene. Odprtost in javne objave plemiških rodovnikov so še bolj dostopne danes, v dobi interneta. Za razliko od predstavnikov modre krvi pa opažamo vsaj delno zadržanost glede objav rodovnikov pri predstavnikih rdeče krvi. Objavljanje rodoslovnih podatkov 'navadnih družin' sicer strmo narašča in po absolutnih številkah sicer krepko presega število plemiških rodovnikov. Zaostaja pa po deležu objavljenih, saj so plemiške družine obdelane v celoti, 'navadne' pa z objavami pospešeno sledijo.

Tudi v tem smemo trditi, da Slovenci uspešno posnemamo zahodne vzore. V sestavljeni referenčni datoteki, ki se kopiči v datoteki Slovenskega rodoslovnega društva je okrog 1,150.000 oseb. To je malo v primerjavi s številom evidentiranih oseb v podobnih kumulativah nekaterih drugih narodov, zlasti Američanov. Je pa zagotovo več, če ne celo največ, če bi to število 'merili' z relativnostnimi kategorijami, npr. s številom živečih prebivalcev primerljive države. Take primerjave pa vse bolj zgubljajo pomen, saj se posamezne referenčne datoteke ne nabirajo več v nacionalnih referenčnih podatkovnih bazah. Namesto tega postajajo vse bolj popularne in uporabne svetovne kumulativne baze, z njimi pa so postale možne tudi metode primerjanja, ugotavljanja enakosti in s tem omogočanje povezovanja raziskovalcev, katerih raziskovalna področja se prekrivajo. Brez takih mehanizmov ti najbrž nikoli ne bi vedeli drug za drugega. Tudi v svetovnih referenčnih bazah je delež slovenskih prispevkov precejšen. Verjetno bi ga skrbniki teh referenčnih baz brez težav izrazili v odstotkih.

Vpliv zahodnih vzorov in vzorcev pa lahko prepoznavamo tudi v obdobju pred pojavom računalnikov. V Slovenskem rodoslovnem društvu se v knjižnici zbira ne le rodoslovna literatura. Zbira se vse drugo rodoslovcem zanimivo in uporabno gradivo. Med tem so posebnega pomena rezultati rodoslovnega dela. To so rodoslovni prikazi, med seboj zelo različni po obsegu in obliki. Še zahtevnejši rezultati rodoslovnih raziskav so družinske kronike. Pa tudi to ni skrajni domet rodoslovnih raziskav. Vse pogosteje se široke družinske raziskave razširijo na vse družine v kraju ali župniji vsaj za določeno obdobje. Največkrat gre za pri tem za obdelavo družin v devetnajstem stoletju, ta pa se navadno podaljšuje v starejši in novejši čas. S tem nastajajo podatkovne zbirke, ki omogočajo demografske in drugačne analize in primerjave, kakršnih se brez tega ne bi mogli lotiti. Take so se doslej opravljale le na veliko manjših vzorcih.

Če bi hoteli za predračunalniško obdobje oceniti vpliv zahodnih vzorov na slovensko rodoslovno početje, bi težko postregli s konkretnimi dokazi. Lahko le na splošno ugotavljamo, da so ohranjeni rodovniki iz tega obdobja primerljivi z izdelki drugih narodov. Saj drugače tudi ne more biti. Saj med narodi podobnih civilizacij tudi v družinskem življenju ne opažamo bistvenih razlik. Skoraj brez izjeme gre za monogamne družine. Že stoletja nas povezuje tudi podobnost v verovanju in celo pripadnost enotni cerkveni organiziranosti. Tudi v tem pogledu je primerljivost Slovenije večja z zahodnimi civilizacijami kot z vzhodnimi. Uvedba vodenja matičnih knjig po Tridentinskem koncilu je vzpostavila temeljno populacijsko evidenco. Brez nje bi rodoslovne raziskave bile praktično nemogoče. Dokaj izenačeno je rodbinsko pravo, etične in moralne norme, podobna so tudi odstopanja od njih.

Pri dosedanji predstavitvi smo se pretežno zadrževali v prikazu rodoslovja v dobi računalnika. Temu obdobju bi lahko rekli tretje obdobje rodoslovja. Pred tem je bilo obdobje pismenosti in še pred tem obdobje nepismenosti. Značilnosti obeh 'predobdobij' sta sicer še vedno prisotni. Še vedno vsaj bližnje sorodnike poznamo brez zapisov in še vedno se zapisujejo ali izrisujejo rodovniki brez računalnika. Sicer v bistveno manjšem obsegu in največkrat z manjšo trajnostjo. Saj je prav z računalnikom omogočeno poglabljanje in razširjanje rodovnika brez vseh meja in je možnost tiskanja rodovnikov v primerjavi z ročno izdelanimi neprimerno lažja.

Lahko bi rekli, da rodoslovje v dobi nepismenosti ni potrebovalo vzorov s katerekoli strani. Podobno lahko govorimo za obdobje pismenosti, le s to pripombo, da današnja slovenska pisava temelji na latinici in je tudi osnovni nabor znakov pretežno enak drugim velikim zahodnim abecedam. Ne pa vseh znakov. In tu prihaja do težav in posredno pogosto tudi do nehotenega 'nasilja' nad našimi posebnostmi. Slovenci glede nabora znakov sicer nismo najbolj prizadeti, vseeno pa brez težav ne gre. Pretežna nekompatibilnost v podpori našim čšž-jem sicer ni moteča samo pri rodoslovju. Zagotovo je problematika izrazitejša na marsikaterem drugem področju. V povezavi z rodoslovjem pa pride do prevlade zahodnih in vseh drugih drugačnih pisav nad našo tudi v zapisovanju imen in priimkov vseh tistih naših rojakov, katere je usoda zanesla v drugače pišoče kulture. Zagotovo je najbolj izrazit

tovrstni primer Amerika. Seveda mislim na ZDA, čeprav v drugih državah ni nič drugače. Dejstvo je le, da je večina slovenskih izseljencev za drugi dom izbrala ravno ZDA. V novi domovini so Frančiški postali Frenki, mnogi pa so takoj posegali po čim bolj 'prilagojenim' imenom. Že v prvi generaciji potomcev slovenskih prednikov se najdejo ne le Alberti in Edwardi, celo Cindy Lou, Abigail Lee, Bailey Douglas Dean, Bradley Lloyd, Brandon Patrick in podobni so med tistimi, ki bi želeli postati tudi po imenih več kot izenačeni z novim okoljem. V teh primerih ne gre za izogib manjkajočim črkam v ameriški abecedi. Gre za hoteno pospešeno asimilacijo. Nekaj podobnega se je v zgodovinskih obdobjih dogajalo tudi v domovini, ki je bila v različnih obdobjih pod različnimi upravami, kar je imelo posledice tudi v izboru osebnih imen in priimkov, pa še v imenih krajev za povrh. Žnidaršič so pred 150 leti zapisovali kot Zhnidershitsch ali morda še na nekaj drugih načinov, Jernej pa kot Bartholomaeus. Dandanes pa je tudi pri nas prišlo do asimilacije številnih tujih priimkov in se samo poredko še zapisujejo Weber, Drachsler, Schiffrer, Schmied ... Smo pa Slovenci glede tega manj omejujoči ali celo izključujoči, saj dopuščamo, da so nekateri ohranili črke neslovenske abecede v svojih priimkih. Imetniki jih sami prilagajajo in namesto Jozić uporabljajo Jozič. Tako je npr. danes v Sloveniji manj Miloševićev kot Miloševičev. Je treba ob tem omeniti, da so imena iz cerkvenega koledarja že vsaj v sedemnajstem stoletju izpodrinila stara slovanska imena, če ta niso imela svojega svetniškega predstavnika.

Če se iz obdobja nepismenosti in pismenosti vrnemo v obdobje računalništva, lahko tudi tega delimo vsaj v tri obdobja. Računalnik smo najprej uporabljali bolj kot nadomestek za zapisovanje. Že to je bila olajšava in vaba za lenuhe. Kakovostna sprememba je nastopila z možnostjo povezav. Od tu ni bilo daleč do spletnih predstavitev rezultatov rodoslovnih raziskav, s tem pa do vsakomur omogočenega poizvedovanja po hitro rastočih referenčnih datotekah in pri tem do pogostih presenetljivih odkritij. Radovedneži nemalokrat osuplo onemijo, ko odkrijejo svoj rodovnik – rezultat raziskave daljnega sorodnika.

In še zadnja beseda na področju rodoslovja – tudi ta prihaja iz zahoda. Ni neposredno povezana niti z rodoslovjem niti z računalništvom, posredno oz. posledično pa vsak dan bolj.

Gre za genetiko. Ta znanost sicer ni čisto nova, je pa v zadnjem desetletju doživela tak razmah, da se iz laboratorijev naglo približuje širokim množicam.

Tu ne bom ponavljal odkritij in zakonov genetike. Naj bo dovolj, da se zavedamo, da je genetska slika posameznika neprimerno bolj zanesljiva od vsake druge identifikacije. Bolj zanesljiva je od potrdila, ki ga izstavi matičar. Od matičarja podpisan in žigosan dokument ima popolno pravno veljavo tudi v primeru, kadar je vsebina tega dokumenta zmotna. Napake v matičnih evidencah so dejstvo. Še več je napak v rodovnikih. Ena od napak, pogostejša kot bi si mislili, je neistovetnost bioloških in zakonitih staršev, zlasti očeta. Z genetskimi primerjavami je namreč mogoče preveriti pravilnost rodovnika. Kombinirane rodoslovno-genetske raziskave se je pred leti lotila Sorensonova ustanova, ki se je odločila za genetsko-rodoslovno vzorčenje različnih zaokroženih ozemeljskih področij. Eno od teh je bila Slovenija. Tudi ta projekt je primer vpliva zahodnih tehnologij in raziskav na Slovenijo in s tem na vključevanje Slovenije v sodobna svetovna dogajanja.

Za konec bom omenil samo en primer uporabe genetske analize v preverjanju rodovnika: svojo DNK analizo sem naročil pred tremi leti. Rodovnik pa sem imel dokaj široko in globoko dokumentiran že pred tem. Dopolnil sem ga tudi s podatki, katere sem po spletu dobil od neznanca z enakim priimkom, ki živi v Nemčiji. Ugotovila sva, da je bil eden od najinih skupnih prednikov rojen leta 1790 na severu današnje Češke. Imel je (vsaj) dva sinova. Ena veja njunih potomcev živi danes v Sloveniji, druga v Nemčiji. Po spletu najdeni Nemec Arnd Hawlina in jaz sva četrta bratranca. To v rodoslovnem jeziku pomeni, da sta bila ded mojega deda in ded Arndovega deda brata. Ko je pred nekaj meseci tudi Arnd dobil svoj genetski izvid, se je izkazalo, da se najini genski sliki popolnoma ujemata. To je prva tovrstna meni znana primerjava in potrditev pravilnosti rodovnika v Sloveniji. Kmalu jih bo več. Zdaj sem nagovoril konstruktorja Boeinga 707, Josepha Sutterja, po očetu Suhadolca, da naroči svojo gensko analizo. Z njo se bodo, če bodo hoteli, primerjali moji sorodniki po materini strani. Njen priimek je bil tudi Suhadolc.

Prenos arhivskega gradiva na sodobne medije – XXXVIII

Peter Hawlina

Sodobna tehnologija je spodbudila evropske politike in strokovne ustanove, da je v zadnjih letih zaživel projekt, ki je dobil krovno ime EUROPEANA. Cilj projekta je zbiranje najrazličnejšega gradiva v digitalni knjižnici.

EUROPEANA je spletni portal preko katerega je mogoče vstopati v to zakladnico in jo dopolnjevati s svojimi prispevki. Pri tem prihaja tudi do plodnega prepletanja digitalnih fondov stotin ustanov in veliko več posameznikov.

Tudi rodoslovci smo neorganizirani tvorci digitalnega arhivskega gradiva. Naš največji prispevek je prepisovanje zapisov v matičnih knjigah. Iz zapisov rojstev, porok in smrti nastajajo podatkovne strukture, ki so sporočilno veliko bogatejše od originalov. Posebna prednost teh digitalnih družinskih sklopov je nekaj povsem novega. Pred nekaj leti je začelo nastajati in se danes pospešeno razrašča. V Sloveniji imamo v referenčni datoteki rodoslovnega društva

prek 1.135.000 oseb. Po priimkih je na spletu objavljen indeks rodoslovno raziskanih in sorodstveno povezanih oseb. Drug referenčni indeks je indeks porok, ki šteje okrog 350.000 parov. V indeksu je sicer okrog 700.000 vpisov, ker je ta razvrščen po priimku ženina in po dekliškem priimku neveste. Poleg teh dveh je še na ducate druge digitalne rodoslovne robe.

Takoj ko so podatki v digitalni obliki, lahko zaživijo in poletijo v kozmos. To se dobesedno uresničuje. Podatki o naših prednikih in sorodnikih so predmet zanimanja živečih sorodnikov in vsega človeštva. Dostopni so neprekinjeno iz vseh kotičkov planeta.

Rodoslovci to delamo spontano in neorganizirano. Obstajajo sicer priporočila za upoštevanje rodoslovnih standardov in našel se je prostovoljec, ki v kumulativno datoteko združuje podatke, katere v GEDCOM formatu prispevajo člani rodoslovnega društva. Teh dajalcev je zdaj okrog 170.

To bi bil na kratko prispevek Slovenskega rodoslovnega društva v svetovno digitalno zakladnico. Mnogi posamezniki pa na spletu objavljajo še kaj drugega, ne le rodovnike. To so pisani dokumenti, fotografije, skenirano gradivo, filmi in kar je še tega. Največkrat so te spletne objave namenjene družinskim članom ali stanovskim kolegom. Zgodi pa se, da je včasih nekaj tega širšega pomena in zanimivo tudi izven ozkega kroga sorodnikov.

Tak primer je dnevnik, katerega je v času prve svetovne vojne pisal moj ded Oto Hawlina. Ker sem ga digitaliziral in spletno objavil, je postal širše dostopen kot bi bil v tiskani knjižni izdaji.

Samo zaradi te spletne objave sem bil povabljen na tiskovno konferenco, na kateri je bil v Sloveniji predstavljen eden od projektov EUROPEANe – to je digitaliziranje vsega tistega kar spominja na prvo svetovno vojno. Bližnja stota obletnica začetka te vojne je napeljala vodstvo te ustanove, da svoje delovanje poglobi, ga tematsko zaokroži in skuša pridobiti digitalno arhivsko gradivo zlasti na področjih, kjer je divjala ta svetovna katastrofa. Zato so projekt predstavili Sloveniji in pripravili tehnološko ekipo, ki bo prineseno gradivi digitalizirala. Vsakdo je povabljen, da svoje gradivo sam prispeva prek portala EUROPEANE. Če to ne zna ali nima priprav, ga lahko prinese v obdelavo zbirnim centrom.

Poslednji prehod

Jožef Perc

Priča, predvidoma zadnji človek, ki je še lahko prečkal stari most preko Örtze na L 180, cesti, ki povezuje Winsen (Aller) in Celle-Boye, ki se je imenoval tudi »Steddenski most« ali tudi »Most pri Bornheberjevih«, pred njegovo razstrelitvijo v letu 1945, se imenuje Josef Perc. Rojen je bil 5. februarja 1921 na Ptuju na Spodnjem Štajerskem v Jugoslaviji, sedaj je že dopolnil več kot 90 let in živi v Mariboru (Marburg) v Sloveniji.

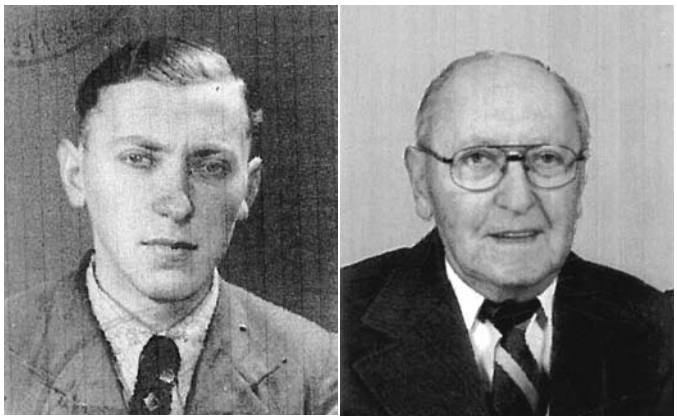

Josef Perc, posneto 1942 pri Foto-Margraf v Celleju (levo) in Josef Perc danes (desno)

Njegova ganljiva vojna doživetja se začenjajo leta 1941 v Beogradu, glavnem mestu Jugoslavije. Josef Perc je delal v Beogradu kot klepar. Bilo je 6. aprila, ko je nemško letalstvo, za prebivalce popolnoma nepričakovano, z bombami napadlo mesto, v katerem je prebival tudi Josef Perc. Okoli 20.000 ljudi je po Perčevih podatkih pri tem napadu izgubilo življenje, Josef Perc pa je imel srečo in je preživel. Ko se je hotel vrniti v svoje stanovanje, je ugotovil, da je to popolnoma porušeno. Perc ni imel kje ostati, zato je nekaj dni kasneje peš, skupaj s svojo sestro, zapustil opustošeno mesto preko visečega mostu nad reko Savo. Na mostu je bilo že jasno videti razstrelivo, ki so ga pritrdili na napenjalne vrvi, da bi razstrelili most. Peš sta prišla do železniške postaje Zemun, od koder sta se hotela z vlakom vrniti v svojo domovino, na Ptuj (Pettau) v Sloveniji. Sprva jima je uspelo priti samo do Zagreba (Agram) na Hrvaškem. Naslednjega dne je vlak sicer nadaljeval z vožnjo, vendar so ga v Celju (Cilli), bila je velikonočna sobota, ustavili Nemci, ki so že bili prisotni na tem območju. Ženske in otroci so lahko zapustili vlak in območje železniške postaje, moške, vojake in civiliste v starosti od 16 do 80 let, pa so zajeli. V vrstah po štiri so morali ubogi ujetniki korakati do naslednje vojašnice, kjer so preživeli noč. V torek po veliki noči so ujetnike naložili na tovornjake in jih skozi Savsko dolino preko jugoslovanske meje transportirali do Lawamünda v Avstriji. Tam je bil kot zbirališče že pripra-

vljen velik travnik, okoli katerega so stali vojaki, oboroženi s strojnicami. Vsem moškim v civilnih oblekah so na hrbet in na hlače z belo barvo napisali »S« ali »K«, odvisno od tega, kateremu narodu so pripadali. Od sedaj so bili tudi civilisti vojni ujetniki. Bilo je točno 2.000 moških, ki so morali nato svojo osebno prtljago naložiti na pripravljene tovornjake in nato, ponovno v vrstah po štiri, v dvodnevnih etapah, korakati do Celovca (Klagenfurt). Ko so prispeli tja, so jih začasno namestili v vojašnico in jih naslednji dan na železniški postaji v Celovcu naložili v živinske vagone in jih transportirali po dvodnevni vožnji preko Salzburga, Münchna, Augsburga, Ulma, Stuttgarta, Frankfurta, Hannovra in Cella do Fallingbostela v pokrajini Lüneburger Heide. V tamkajšnjem moškem stalnem taborišču (na kratko Stalag) XI B taborišča vojnih ujetnikov Fallingbostel, je bil Josef Perc ujetnik en mesec, dokler ga niso premestili na najrazličnejše delovne naloge. V taborišču je bil zaprt skupaj 11 mesecev. Na malo leseno ploščico so napisali njegovo številko vojnega ujetnika 105 138, ki jo je od tedaj moral neprestano nositi okoli vratu.

Josef Perc je sedaj delal v različnih manjših ali večjih delovnih skupinah in je tako med drugim tudi za približno štiri tedne delal v Burgu pri Celle kot pobiralec špargljev in pri lesarskih opravilih. Pri nadaljnjih delovnih opravilih je nato prišel v Walle, kjer je bil skupaj z nekim Srbom dodeljen kmetu Ottu Krügerju. Otto Krüger je bil mali kmet in hkrati tudi voznik voza za mleko. Za prevoz kangel za mleko si je izdelal poseben voziček s platformo, ki ga je sedaj po določenem času uvajanja vozil Josef Perc. Njegova naloga ni bila samo vožnja polnih kangel z mlekom v Bergen in praznih nazaj, marveč tudi preskrba z enim in drugim. V ta namen so mu kmetje pritrdili na kangle listke, kamor so zapisali naročila. Na tak način je kakšen 3-kilogramski kruh iz pekarne v Bergenu prenesel h kmetom v Belsen. »Josef«, kot so ga vsi imenovali, pa ni prevažal samo mleka in opravljal drugih vsakodnevnih opravil na kmetiji, polju, travnikih in v gozdu, istočasno je bil tudi tolmač, ki je prevajal potrebno v slovenščino ali tudi v srbohrvaščino ustno in/ali tudi pisno. V Walleju je delal od junija 1941 do pomladi 1942.

16. marca 1942 je bil Josef Perc končno odpuščen iz taborišča kot vojni ujetnik, vendar se je moral v roku 24 ur javiti osebno pri pristojni policijski postaji in tam predložiti svojo delovno izkaznico. Od tega dne naprej Josef Perc ni bil več vojni ujetnik, marveč delavec iz tujine. Urad za zaposlovanje ga je napotil h kmetu Ottu Rehwinklu v Westercelle kot kmečkega delavca. Otto Rehwinkel je bil tudi voznik voza z mlekom in Josef Perc je tudi njemu pomagal med drugim pri napornem transportu mleka v mlekarno v Celle, ki je takrat, prav tako kot tudi v Walleju, bilo še napolnjeno v kangle. Ker Rehwinkel ni zmogel plačevati Percu, ga je urad za zaposlovanje že 1.6.1942 napotil naprej k firmi Georg Wedemeyer v Celle, Breiterstraße 25. Za Josefa Perca je bila to sreča. Firma Wedemeyer je bila specializirana za gradnjo hladilnikov in aparatov in Josef Perc je delal tam do 10. maja 1945 kot strokovni delavec iz tujine, končno zopet v svojem izučenem poklicu kot klepar. Tako je šel na primer v Osnabrück, da je pri nekem starejšem kleparskem mojstru odstranjeval poškodbe po bombnem napadu. Moral je v Wesermünde, kjer je pomagal pri kopanju tankovskih jarkov, pomagal je pri gradnji prezračevalnih naprav v obratu za municijo (»Muna) v Hambürnu. Po osvoboditvi je delal za britansko vojsko do svoje vrnitve v domovino avgusta 1945, in sicer pri vzdrževanju naprav za oskrbo z vodo v vojašnicah v Celleju.

Vojni ujetnik Josef Perc v Stalagu XI B v Fallingbostelu s svojo »razpoznavno značko«

Josef Perc z vozičkom za mleko lastnika Otta Krügerja v Walleju

Josef Perc se je lahko kot delavec iz tujine s svojim kolesom, ki si ga je medtem pridobil in popravil, relativno prosto gibal in tako je v svojem prostem času pogosto hodil na izlete po okolici. Med drugim je njegova pot vedno znova vodila od Celleja preko Wolthausna v Walle h kmetu Ottu Krügerju, njegovemu nekdanjemu delodajalcu, s katerim se je čutil zelo povezanega. Aprila 1945 se je znova peljal po poti iz Celleja preko Wolthausna v Walle. Pri povratku je šel najprej po tako imenovani »Bremenski poti«, ki je vodila skozi Waller Holz in je sledila Reicherstraße 3 (danes Bundesstraße 3) do Wolthausna. Josef Perc sam poroča:«Ko sem prišel tja, me je tik pred mostom čez Örtze ustavil nek človek, ki mi je rekel, da se po tej poti ne morem peljati naprej, kajti most naj bi razstrelili. Na vprašanje, kaj lahko sedaj storim, da bi le lahko prišel v Celle, mi je povedal, da je čez Ötze še en most ob deželni cesti (danes L 180) od Winsna (Aller) do Celleja preko Boye. Zahvalil sem se za ta nasvet in se odpeljal s svojim kolesom v smeri Winsen/Celle. Že čez nekaj časa sem prispel do mosta čez Örtze v bližini gostilne družine Bornheber. Toda tam je pred mostom stal nemški oficir s svojim orožjem čez prsi. Oficir me je videl in zaklical:«Stojte! Dajte svoje kolo na ramena in pridite k meni!« Storil sem, kar mi je bilo ukazano, oprtal sem si kolo in peš odšel do mosta, pri čemer sem moral že pri mostu stopati preko številnih nameščenih bomb in električnih žic. Vse je že bilo povezano med seboj in tako očitno že pripravljeno za razstrelitev mostu. Stal sem pred oficirjem in ta me je vprašal, od kod prihajam in kam bi se rad peljal. Hkrati je zahteval tudi mojo izkaznico. Dal sem mu jo in začela sva se pogovarjati. Čez nekaj časa je pripeljalo vozilo z vojaki, ki so na kratko govorili z oficirjem, ki mi je nato vrnil izkaznico, se sam podal k vozilu in se odpeljal z vojaki. Na obeh straneh mostu je bilo videti varovalne line, v katerih so bili stražarji s svojim orožjem. Stal sem tam in razmišljal, kaj naj naredim v tej situaciji. Hitro sem se odločil, si ponovno oprtal svoje kolo in stopal preko bomb in kablov, dokler nisem prečkal mostu. Nato sem snel kolo z ramen, sedel nanj in se odpeljal, ne da bi me kdo pri tem oviral, v smeri Boye. Spotoma sem naletel še na eno zakopano zaporo iz železniških pragov, ki pa so blokirali samo polovico ceste. Peljal sem se naprej do Boye, ne da bi videl enega samega človeka. Glede na to sem moral biti zadnji človek, ki je lahko prečkal most preko Örtze. Pri nadaljevanju vožnje preko ceste »Bremer Weg«, sem naletel tam, kjer se cesta nadaljuje z «Alter Bremer Weg«, na izvidnika britanskih oboroženih sil. Prednji stražar je prav tako zahteval moje dokumente in jaz sem mu pojasnil, da sem Jugoslovan in mu pokazal svojo izkaznico. Odgovoril mi je samo s kretnjo roke in »Go on!«. Sam sem se torej peljal naprej v smeri proti Celle. Ko sem prišel na »Kapellenberg«, sem videl, da je bil most čez Aller razstreljen. Most je na eni strani ležal v vodi, medtem ko je na drugi še visel na enem stebru. Prehod čez most torej ni bil mogoč. S kolesom na ramenih mi je končno z muko uspelo, da sem peš s pomočjo ostankov mostu prečkal Aller in tako prispel do mojega tedanjega stanovanja Am Markt 7. Tam sem stanoval od 1942 do 1945 v podstrešni sobi in bil sem vesel in srečen, da sem po tej razburljivi vožnji ponovno zdrav in nepoškodovan pristal s svojim kolesom v svojem stanovanju.«

Zapisovanje imen in priimkov

Peter Hawlina

Ta tematika v diskusiji in objavah v Slovenskem rodoslovnem društvu ni nova. Ponovno jo je predramilo vprašanje:

Spoštovani!
Obiskovala sem vaš tečaj rodoslovja. Nekaj podatkov za izdelavo družinskega drevesa in rodovnika sem pridobila, imam pa dilemo = nepoznavanje!, zato se obračam na vas. Za izhodišče sem si izbrala mojega starega očeta, ki je v župnijskih knjigah vpisan kot Josephus Kajdiš. Njegovi otroci in naslednji potomci so se pisali Kajdiž, njegovi predniki pa so vpisani kot Kajdish in to vsi z neslovenskimi imeni (Josephus, Gregorius, Catharina.....). Ali naj za izpis drevesa (uporabljam računalniški program Brother's Keeper) imena in priimke poslovenim oziroma uporabljam zadnjo verzijo, to je Kajdiž, ali moram pustiti tako kot je zapisano. Posebno pri imenih me vse skupaj še bolj moti.
Hvala za pomoč in lep dan!

Odgovor

O tem smo se s kolegi že večkrat pogovarjali in tudi pisali v časopisu Drevesa. Enotnega mnenja ni. Strokovnjaki in še bolj tisti, ki se imajo za strokovnjake, zagovarjajo izključno originalni zapis. Če bi se hoteli držati tega pravila, bi morali isto osebo zapisovati z različnimi imeni in priimki. Ena od mojih prednic je bila Neža Prijatelj. Isti župnik jo je pri številnih rojstvih zapisoval na različne načine. Prijatel, Prijatelj, Periatou, Periatu, Perjatou, Perjatu. Odveč je pripomniti, da je bila včasih Agnes, morda tudi Agneza, največkrat pa Neža. Jaz se v tem oziru požvižgam na strokovnjake in vidim vse variante istega priimka v prevladujoči današnji obliki. Ta je Prijatelj. Pri osebnih imenih živečih je najbolje, da se ravnamo po njihovem lastnem zapisu. Za pretekle generacije se je pozabilo ime, ki je bilo v dnevni rabi. Zato tudi teh imen ne zapisujem v latinskem in nemškem zapisu, pa niti v knjižnem slovenskem. Gertrud, Gertrudis, Gertruda je pri

meni Jera. Zakaj pa ne Jedrt ali Jerica? Ne vem. Pri meni so skoraj vse Jere. Tudi ne zapisujem pomanjševalnic ali ljubkovalnih oblik. Johana, Johanna, Joana, Joanna so pri meni Ivana (ne Ivanka). Namesto Margareta ali Margaretha... uporabljam Marjeta. Zakaj ne Margareta, Metka ali Meta? Ne vem. Odločil sem se za Marjeto.

V vseh primerih pa se ne odločam zlahka. Tujcev ne poslovenjam. Podobno vprašanje se poraja pri zapisovanju krajev ali celo držav. Moja sestra je bila rojena v Kraljevini Jugoslaviji, jaz v Italiji, brat v Nemčiji in spet sestra in vsi do najmlajšega devetega ortoka v Titovi SFRJ. Mama je bila rojena v Avstroogrski. Vsi smo bili rojeni v isti hiši v kraju, ki mu danes rečemo Ljubljana (koliko časa še?). Sem kaj pomagal? Najbrž ne. Pravil ni ali pa jih ni praktično upoštevati. Moj odgovor sprejmite kot odgovor enega od kolegov. Ne kot inštruktorja na tečaju, predsednika SRD ali celo nekoga, ki bi si lastil pravico postavljati pravila.

Komentar na razpravo o zapisovanju imen, priimkov in krajevnih imen

Robert Fonda

Naj podam še svoje mnenje, torej mnenje nekoga, ki prisega na izvirni prepis rodoslovnega podatka. Za tovrstni način zapisovanja imen in priimkov, pa tudi krajev, sem se odločil že na samem začetku svojega rodoslovnega raziskovanja. Vzrokov, zaradi katerih sem se tako odločil, je več. Najprej sem se želel izogniti lastnemu subjektivnemu mnenju, ki bi lahko bilo v trenutku prepisa tudi napačno. Predvsem na samem začetku svojega raziskovanja, ko so bile moje izkušnje s prepoznavanjem, pogosto tudi težko berljivih zapisov, bolj skromne, je obstajala velika verjetnost napak, katerim sem se prav tako želel izogniti.

Določil sem si pravila pri katerih sem želel biti kar se da dosleden. Pri osebi, ki se je v različnih virih pojavila večkrat, sem se odločil zabeležiti najstarejšo obliko zapisa te osebe, praviloma tisto, ki se je pojavila ob njenem krstu. Če zapisa krsta nisem imel, sem uporabil npr. zapis ob poroki, najstarejši zapis ob rojstvu katerega izmed otrok, skratka časovno prvi zapis, ki sem ga o dani osebi našel v viru. Če do zapisa osebe nisem prišel preko primarnega vira, sem uporabil zapis, ki sem ga dobil iz katerega od drugih virov. V tem primeru, če je bilo tako zapisano v viru, sem uporabil tudi poslovenjeno obliko zapisa imena in priimka, četudi je oseba sodila v 16. stoletje.

Osebna imena so se v cerkvenih matičnih knjigah, vsaj kar zadeva moje področje raziskovanja (Primorska), praviloma zapisovala v latinščini in so bila kot taka dokaj unikatna. Za razliko od imen, so se priimki dosledno zapisovali v jeziku kranjske, danes bi rekli v slovenščini, a se je do okoli leta 1854 za njihovo zapisovanje uporabljala bohoričica, torej „zh“ namesto „č“, „sh“ namesto „ž“, „z“ namesto „c“, „s“ namesto „z“, itd.. V 2. polovici 19., stoletja je bohoričico zamenjala gajica. Od takrat dalje so bili priimki, vsaj na Primorskem, praviloma pisani s šumniki, tako kot danes.

Po drugi strani je skozi 300 in več let dolgo obdobje matičnih pisnih virov prihajalo tako pri osebnih imenih, kot tudi pri priimkih, nemalokrat tudi do njihovega preoblikovanja. Medtem, ko so bila, in so še danes, v osnovi ista osebna imena v posameznih pokrajinah pogostokrat različna, lep primer je npr. latinski „Joannes“, ki je na Gorenjskem danes praviloma Janez (tudi Johan, Anže, ...), na Primorskem pa Ivan (tudi Zuan, Nane, Janko, ...), pa je pri priimkih prihajalo do drugačne vrste preoblikovanja. Številni danes različni priimki izvirajo iz nekdanjega skupnega, to je enakega, priimka. Do sprememb v zapisu priimka je pogosto prihajalo, ko se je oseba priselila v drug (morda bolj oddaljeni) kraj, kjer je bil priimek zaradi njegove neprepoznavnosti spremenjen bolj naključno, ali v drugem primeru, ko je bil bodisi zaradi težke izgovorljivosti v drugem jezikovnem območju, ali kakšnega drugega razloga, priimek spremenjen namenoma. Lep vzorčni primer so spremembe, ki so jih na svojih priimkih napravili nekateri slovenski izseljenci v Ameriko v začetku 20. stoletja. Z zornega kota namišljenega rodoslovca, sicer potomca tega izseljenca, je uporaba njegovega sedanjega priimka tudi za vse svoje prednike po moški liniji povsem nespremenljiva, in brez dvoma napačna. To je bil moj drugi najpomembnejši razlog, da sem se odločil za izvirni zapis beleženja rodoslovnih podatkov.

Tretji, meni prav tako pomemben razlog, zaradi katerega sem se odločil za izvirni prepis podatkov je ohranitev zgodovinskega spomina. Poleg tega, da tako izdelan rodovnik ohranja lepoto pestrosti, podatki zbrani v taki obliki nudijo vpogled tudi v dinamiko razvoja jezika in so lahko dober vir pri preučevanju tako samega izvora besed (etimologija), kot tudi osebnih imen, priimkov, vzdevkov, hišnih imen (onomastika) in krajevnih imen (toponomastika), hkrati pa pomagajo osvetljevati družinsko, krajevno in družbeno zgodovino. Poleg tega pa je tako zbrane podatke možno v vsakem trenutku posloveniti, če se za to pokaže potreba.

Moje osebne izkušnje kažejo, da obstajajo tako posamezniki, ki so nad rodovniki pisanimi v izvirniku navdušeni, kot tudi tisti, ki prisegajo izključno na njegovo poslovenjeno obliko. Ker je zaradi različnih pogledov nemogoče ustreči vsem in vsakemu, je tako kot v življenju nasploh, tudi tu najbolje, da vsakdo sledi lastnim željam in ciljem. Zato se s Petrom gotovo strinjam v tem, da si pravila lahko ustvarja vsak sam. Gotovo pa je modro upoštevati dobre nasvete.

Marija Prelec

Kaj delamo

Moje zanimanje za prednike se je začelo pozno, ko mi je bilo 75 let in je bila vsa generacija mojih staršev že pokojna. Tudi kar nekaj bratrancev in sestričen ni več živelo. Seveda sem se še spominjala staršev in posebno nekaterih sorodnikov, s katerimi smo imeli več stikov. Rojena sem bila med obema vojnama, ko je bila Primorska, rodna dežela mojih prednikov, pod Italijo. Kot šolarka sem že dosti vedela iz pripovedi mojih domačih in pismenih stikov s sorodniki o takratnih razmerah pod Italijo. Večina sorodnikov je ostalo tam, nekaj, tudi moji starši pa jih je pribežalo v Jugoslavijo.

Življenje je teklo. Vrstile so se druga svetovna vojna, komunistična revolucija, osvoboditev večine Primorske. Obenem šolanje, služba, upokojitev. Ko sem bila že lep čas upokojenka in so me začele napadati bolezni, me je v obdobju še kar dobrega zdravja obšla misel, da premalo vem o mojih prednikih. K raziskavi tega področja me je še posebej nagovarjala nečakinja, hči ene od starejših sestričen po maminem rodu. Ta mi je tudi priporočala, naj si kupim računalnik in mi je pri tem bistveno pomagala. Seveda sem najprej šla v začetniške tečaje in po obupavanju pri prvem stiku z računalnikom, sem polagoma le dojela glavne prijeme. Hkrati so po naključju po naši ulici začeli napeljevati »stekleni« kabel, da sem čez pol leta dobila tudi internet.

Pravi začetek vsega dela zbiranja podatkov pa je bila rodovniška ekskurzija v Kodrete, vasico, od koder je prišel rod maminega očeta. Vasica je del Gornje Branice v Vipavskih Brdih. Omenjena nečakinja je vozila nas tri sestrične. Še nikoli nismo bile tam. Sploh nismo vedele, kaj naj si ogledamo. Nekaj starih hiš, nekaj novih, vmes pa podrtije..Naredila sem par posnetkov, potem smo se odpeljale na Goče, kjer je župnija. Sprejel nas je župnik, nam razkazal vas, ki je spomeniško zaščitena, s staro kraško arhitekturo. Ponudil nam je tudi drobno knjižico o cerkvi v Kodretih, ki smo jo z veseljem kupile. Je natrpana z zanimivimi podatki in tudi navedenimi viri.

Prvi stik je bil narejen. Kmalu po tem sem se včlanila v rodoslovno društvo, kjer sem dobila ogromno pouka in spodbud za rodoslovno delo.

Ko sem že bolj vedela, kaj naj iščem, sem obiskala več župnij na Vipavskem. Iskala sem stike s sorodniki, na obiskih, po telefonu, po e-pošti, enega izgubljenega sem našla po internetu, v zadnjem času pa nekaj celo po Facebooku. Glavni priimki v moji rodovini so po mamini strani Kodre, Kobal , Curk, Carli, Dolgan , Premrl, Kodelja, Hlad. Po očetovi strani pa Prelc, Ferjančič, Vidmar, Žvanut, Križaj in še dosti drugih,, priženjenih v mlajše generacije.

Velika ovira pri delu je, da nisem šofer, na Primorskem pa so matične knjige in ostalo gradivo še skoraj vse po župnijah. Zaradi zgodovine teh krajev Koprska škofija še ne bo prav kmalu imela urejene in zbrane arhive tako kot n.pr. Ljubljana ali Maribor.

Vsem težavam navkljub sem zbrala podatke za okrog 900 že pokojnih in še živečih sorodnikov. Tudi sami priimki so prav zanimivo področje rodoslovnega dela. Nekatere veje imajo neuničljive zgodbe o izvoru priimka, žal brez argumentov. So pa tudi spreminjanja priimkov in zamenjave s hišnim imenom, da sorazmerno bližnji sorodniki sploh ne vedo, da so v sorodstvu. Eno tako zanimivo spreminjanje v rodu mojega očeta sem dognala v zadnjem času in ga v nadaljevanju predstavljam.

Menjave priimka in hišnega imena

Moj priimek je PRELEC. Imam ga po očetu. Oče je bil rojen l. 1891 v Vipavi in je zapisan kot Ivan PRELC. Preživel je I. svetovno vojno, se ob koncu vrnil v Vipavo, a Primorsko so že zasedali Italijani. Da ne bi postal vojni ujetnik, je takoj odšel v novo državo SHS. Tam se mu je zgodila nesreča, da so ga v spanju okradli in je ostal brez denarja in dokumentov. Po daljših zapletih je končno prišel v Beograd, kjer je že bilo nekaj njegovih rojakov iz Vipave. Ti so pričali zanj, da je dobil svojo identiteto, toda pod imenom Ivan PRELEC. Oče je imel več bratov in sester, ki so vsi imeli priimek PRELC. Potomci strica Lojzeta, ki je v Vipavi ostal na domu gospodar, so še zdaj tam , kar nekaj je moških potomcev, s priimkom PRELC. Edinemu stricu z imenom Franc PRELC, ki je živel v Ljubljani, je edini sin umrl kot dojenček. Priimek PRELC je iz naše veje ostal samo v Vipavi.

Ko sem v vipavskih matičnih knjigah iskala očetove prednike, je bil moj ded Ivan Prelc rojen l. 1861 v Vipavi, Praded Jožef Prelc pa se je v Vipavo priženil h Uršič, rojen pa je bil na Erzelju, 13.03.1831, Erzelj 4. Erzelj je bil nekoč župnija, zdaj pa spada pod župnijo Goče, kjer tudi hranijo erzeljski matični arhiv.

Naslednja postaja so bile Goče. Prijazen župnik gospod Bogdan Saksida mi je razpostavil po mizi erzeljske knjige, predvsem mi je priporočil najstarejšo knjigo Status Animarum. Našla sem na naslovu Erzelj 4 iskanega Jožefa, vse se je ujemalo razen priimka. Zapisan je bil: Jožef Pregelc, rojen 13.03.1831, Erzelj 4. Imel je še starejšega brata Valentina, roj. 13.02.1828, Erzelj 4 in mlajšega brata Frančiška, roj. 12.08.1838, Erzelj 4.

Njihov oče je bil Frančišek Pregelc, roj. 06.04.1802, Erzelj 4. Imel je še brata Andreja Pregelc, ki se ni poročil in sestro Mariano Prelz, poročeno Mesesnel. Zadnji – oziroma najstarejši zapis je bil njihov oče Andrej Pregelc, roj 17.09.1765, Erzelj 4.

Pregledala sem še rod Valentina Pregelc, roj 13.02.1828, Erzelj 4, ki je ostal na domu kot naslednik Frančiška, roj 1802. Valentin je imel v glavi družinskega lista v SA napisano: Valentin Prelec, vulgo Pregelc. Malo sem si oddahnila, saj je bilo razvidno, da je Pregelc hišno ime za hišo Erzelj 4. Toda vsi Valentinovi potomci so bili zapisani Pregelc. Valentinu je na domu sledil njegov sin Jožef Pregelc, roj. 05.08.1878, Erzelj 4. Temu so od otrok preživele samo hčere. Poročile so se okrog po vipavskem, ena, Julija, se je poročila z Ivanom Verčon in odšla v Argentino, Ana se je poročila Ivanovim bratom Francem Verčon, Erzelj 26.Ta družina je kasneje prišla v Ljubljano. Oče Jožef Pregelc pa se je izselil v Trst, kjer je zadnja leta (umrl 1942) preživel s priimkom Pregel. Z njim je po moški liniji Valentinov rod izumrl.

Te zadnje podatke sem dobila po nepredvidljivem dogodku. Na rednem mesečnem srečanju slovenskih rodoslovcev sta kot nova člana prišla dva črnolasa fanta, po očetu iz Nepala, ki sta iskala prednike že pokojne mame Slovenke. Omenjala sta Primorsko in priimek Verčon. Postala sem pozorna in v kasnejšem pogovoru smo ugotovili, da imamo skupne prednike. Njuna mama je bila malo po ovinku sorodnica Ane Pregelc, poročene s Francem Verčonom. Z njuno pomočjo sem dobila stike s potomko Ane Pregelc, Vero Verčon, poročeno Čehovin, ki z družino živi v Ljubljani. Zanimivo je, da ta veja potomcev Valentina Pregelc ni nič vedela o priimku Prelc.

V zvezi z rodom mojega očeta sem v Državnem arhivu Slovenije dobila franciscejski kataster za Erzelj, narejen v letih ~ 1830. V katastru je hišni gospodar za hišo Erzelj 4 imenovan Andrej Prelz.. V katastru so bili priimki in ne hišna imena.

V kasnejšem javnem dokumentu, na katerega sem naletela na spletu - bila je pritožba gospodarjev glede delitve gozda za Erzelj - G. Branica (1896-1913), je bil za hišo Erzelj 4 naveden gospodar Ivan Pregelj, eden od potomcev Valentina Pregelc.

Po vsem tem sem videla, da je hišno ime Pregelc za hišo Erzelj 4 zelo ukoreninjeno in se je prvotni priimek Prelc obdržal samo v vipavski veji. Opazila sem, da je okoli Vipave tudi priimek Pregeljc. Po statistiki jih je bilo vsega 17. Našla sem eno družino Pregeljc na Slapu pri Vipavi. Navezala sem stik z gospodarjem Igorjem po telefonu, ta pa me je usmeril k njihovemu župniku, g. Francu Kralju, ki je tudi zgodovinar. Čeprav že v letih, je bil župnik Kralj takoj pripravljen pregledati matične knjige in drugi dan ob dogovorjeni uri mi je zdiktiral Pregeljcov rod po mojih željah. Začetnik rodu je bil mlajši brat Valentina in Jožefa (mojega pradeda) Frančišek Pregelc, roj 12.08.1838, Erzelj 4. Priženil se je na Slap pri Vipavi h Tratnik. Na mojo željo mi je župnik Kralj diktiral za vsako generacijo ime in priimek ter rojstni datum (če je bil, tudi datum smrti) gospodarja, njegove žene in tistega potomca, ki je bil naslednji gospodar. Tako se je zvrstilo več generacij do sedanjega gospodarja Igorja Pregeljc.

Bila sem presenečena, kako sta se priimek in hišno ime menjavala in prelivala v rodovih treh bratov. Pomen besede Prelc ali Prelec povezujejo s predenjem volne, lanu, konoplje, tudi svile iz sviloprejk. Pomen besede Pregelj pa je povezan s kmečkim vozom, kjer pregelj pomeni jarmnik, nek zatič, ki poveže oje z jarmom.

Kot priimek se je Pregelj v starih variantah pojavil že zgodaj (17., konec 16.stol) v spodnji vipavski dolini in Posočju. Domnevam, da bi lahko bil povezan s prevozništvom. Priimek Prelc pa je bil najbolj zgoščen v Brkinih in na Krasu, kjer so imeli ovce, sejali lan, gojili sviloprejko. Erzelj je morda nekje na meji teh dveh območji. Morda...? Predmet za nadaljnje raziskave.

Arhiv o beguncih iz ruskega ujetništva

Jože Jerko, Dunaj[43]

Ko so se leta 1918 začeli vrniti iz ruskega ujetništva tudi nekateri slovenski vojaki, ki so bili v ruskih taborih že od leta 1914 in 1915, ko so na ruski fronti padli v rusko ujetništvo, je bil vsak povratnik pred pristojno komisijo zaslšal in vse je bilo zapisano v protokolih.Ti protokoli se danes nahajajo v Kriegsarchivu na Dunaju v škatlah Vojnega ministerstva (Kriegsministerium) na Dunaju. To je nadvse obsežno gradivo, pregled pa zahteva precej časa, ker ti dokumenti niso nič urejeni. Da se najde kakšen dokument oz. protokl v kakšnem slovenskem vojaku je treba pregledati vse dokumente.

Ko sem te dni začel s pregledovanjem teh dokumentov sem imel kar srečo, da sem v vsaki škatli našel vsaj en dokument o nekem slovskem ujetniku,kdaj pa je bilo skupaj kar nekaj več teh dokumentov. Študij teh dokumentov je pokazal, da je kar precej slovenskim ujetnikom uspelo leta 1918 pobegniti iz ruskega ujetništva. Pri takratnih razmerah v Rusiji to kot zgkeda takrat ni bil več tako tvegan poskus, kajti vsem, ki so se za pobeg odločili, je ta tudi uspel, seveda v ruski uniformi. Slovenci so imeli pri tem prednost, da so gotovo znali po toliko letih ujetništva kar dobro rusko.

Tu prikažem danes najprej poročilo o petih slovenskih vojakih, ki so skoraj v istih dneh februarja 1918 pobegnili iz ruskega ujetništva in po nekaj dneh dosegli avstrijske

43 Jože Jerko živi na Dunaju že več kot 50 let. Bivanje v nemško govorečem okolju se nekoliko pozna v njegovem znanju slovenščine. Njegovega prispevka namenoma nismo lektorirali, saj je pripoved povsem razumljiva, za povrh pa odraža posledice dolgoletne odsotnosti od domačega okolja. Nekaj podobnega včasih opazimo v razgovoru z našimi ameriškimi izseljenci. In podobno opažajo tujci, ko skušamo mi govoriti v tujem jeziku.

položale in se tako mogli vrniti domov, to je k njihovim enotam, vsi ti peti k IR 17 v Judenburku, kjer je takrat en velik del tega velikega slovenski regiment imel njegov sedež. Nekaj tednov kasneje so bili vsi ti povratniki zaslišal od pristojne komisije o njihovem ujetništvu in pobegu in drugih okoliščinah. V Kriegsministerium na Dunaj so zbirali vse te protokole in jih zelo natačno zasledovali in predvsem vse, kar je bilo sumljivo. Tako se najdejo v teh dokunetih povratnikov tudi izjave od drugih slovenskih vojakih, če je posamn povratnik bil mnenja, da je obnašanje tega in onega drugega vojaka sumljivo oz v smislu lojalnost proti monarhiji nasprotno. Gotovo je pa bilo takrat pri zasliševanju pri komisiji poveljstva regimenta tudi tako, da je vsak povratnik moral vse povedati, kar mu je bilo znano in da je bilo to povsem normalo, da je tudi o kameradih regimeta o svojem opazavanju odkrito vse povedal. Kot sovražno obnašanje je takrat veljalo predvsem, če se je kašen slovenski vojak v ruskem ujetništvu odločil da služi v srbski armiji, za vstop v to armijo so v ujetništvu Rusi hoteli prisili kolikor mogoče veliko slovenskih ujetnikov, kar jim pa skoraj v nobenem primeru ni uspelo.

Mislim, da bojo ti dokumenti, ki sem jih te dni v Kriegssrchivu našel, gotovo zanimali potomce navedenih slovenskih vojakov iz 1. svetovne vojne, najbrž pa tudi mnoge druge v Sloveniji. Ker je v teh izjavah povratnikov precej imen, so ti dokumenti tako kar za velik krog Slovencev tudi danes zanimivi. V največ primerih potomci navedenih povratnikov iz ruskega ujetništva o tem danes najbrž nič ne vejo, tako bo vse to še bolj zanimivo, kot upam.

Torej tu sedaj izjave petih slovenskih vojakov od IR 17, ki so bile vse narejene 2. aprila 1918.

Dokument, ki sem ga po sreči najprej našel v kartonu KM HR 1918/119 10 Kriegsgefangene, karton številka 2190 vsebuje izjave od petih slovenskih vojakov, namreč od

Bojc Anton,Križaj Peter, Koren Franz, Škerjanc Josef, Zadel Mathias, ki so vsi služili pri IR 17.

Celotni dokument z izjavami vsih petih vojakov je bil napisan 19. maja 1918 v Grazu, posamezne izjave pa so bile narejene že nekaj tednov preje.

Anton Bojc, rojen. 1885 v Niederndorf in Gottschee je 18. februarja 1918 pobegnil iz ruskega ujetništva in izjavil v protokolu pri kadru od IR 17 v Judenburgu 2. aprila 1918 tole: Anton Bojc je bil pdodeljen 7. kompanije 8. bataljonu od IR 17, ki je bil pod poveljstvom Leutnata von Plachy, ko se je 12. 5. 1915 po siloviti samoobrambi moral skupaj z kameradi Rusem udati. Kot priče je tu navedel kadet Lap, Rančigaj in druge vojake 7. kompanije.

Glede situacije v ruskem ujetništvu je Bojc rekel, da je bilo ravnanje in oskrba precej slabo.

od onih vojakih, ki so bili novačeni za srbsko armijo, je poznal kadeta Alexander Stoeckl od IR 97 in Dalmatinca Roberta Nowoković.

O tem, kako je pobegnil, je Bojc povedal tole: 15. februarja 1918 sem pobegnil v ruski uniformi iz kraja Kamien-Podelski in dosegel 18. februarja pri kraju Podwoloziska avstrijske položaje. Od tu sem preko Tarnopol-Marmarozszigeth-Lebring dosegel avstrijski kader, to je IR 17, od katerega je takrat imel velik del regimenta svoj sedež v Judenburgu na Štajerskem...

Na vprašanje, ali je od akcij za pomoč dobil vrednostne pošilke in dodelitve je Bojc izjavil: Od avstrijskega Rdečega Križa sem dobil enkrat 1 Rubel.

- - - -

Tudi Škerjanc Josefu, rojen 1889 v St. Georgen, Laibach, je uspelo, da je iz ruskega ujetništva pobegnil. V ujetništvo je padel 11. junija 1915, ko je bil na frnti pod komandantom 3. Kompanije 8. Bataljona od IR 17, Oberleutnant Stiegler. »Po siloviti samoobrambi smo se morali Rusom ,ki so nas naenkrat obkolili, njihovi premoči vdati«. Kot pričo je Škerjanc navedel Križaj Peter in druge vojake 3. Kompanije.

Za Škerjanca , ki je bil kmetijski delavec, je bilo ravnanje in oskrba zelo slaba.

V taboru v Odesi smo bili vsi prisilno internirani, s stradanjem in batinami so poskušali nas prisiliti k pristopu. Od Slovencev se pa za to ni nihče odločil.Pri tem sem videl Kadet Aspirant Alexander Stoeckel od IR 97 in Dalmatinca Nowaković Robert, ki so nas vsak dan potolčili, da bi nas na ta način k pristopu prisili.

Škerjancu su v ujetništvu 20 Kronen odvzeli.

Glede pobega iz ruskega ujetništva je rekel, da je 16, februarja 1918 v ruski uniformi iz kraja Kamien-Podelski pobegnil in 19. februarja pri kraju Podwoloziska avstrijske položaje dosegel. Od tu sem preko Tarnopol-Marmarozszigeth-Lebring dosegel avstrijski kader v Judenburgu.

Od doma je Škerjanc prejel enkrat 35 Kronen.

- - - -

K svojemu regimentu se je mogel vrniti februarja 1918 s tem, da je iz ruskega ujetništva pobegnil, tudi Križaj Peter, rojen 1895 v Godešič, Krainburg.

V rusko ujetništvo je padel Križaj 11. junija 1915 prav tako kot Skerjanc, kot priče, da je bilo tako je navedel Korporal Franz Smolenk in Josef Škerjanc.

Glede ravnanja in oskrbe je Križaj, ki je bil kmetijski delavec, povedal isto kot Škerjanc, tako tudi glede poskusov, da bi prestopil. Križaju so v ujetništvu odvzeli 70 Kronen. Pobegnil je Križaj 17. februarja na isti način kot Škerjanc. Od doma je Križaj prejel enkrat 105 Kronen.

- - - -

Franz Koren, rojen 1881 v Drežnica, okraj Tolmein, je pobegnil iz ruskega ujetništva iz kraja Karges, Guvernement Charkew in dosegel 19. Februarja 1918 pri kraju Podwoloziska avstrijske položaje.

V rusko ujetništvo je padel, ko je je bil z obstrelino ranjen na vratu in imel še tri majhne brazgotine na prsih. Priča: Dr. Dyš.

Ravnanje v ujetništvu je bilo zelo slabo.. Rusen so nas pogosto tepli, da bi nas tako prisili, da gremo k srbski

armiji.Od tu so me poslali v Katerinoslav, ker s Srbi, ki so nas hoteli prisiliti, da se z njimi borimo, to jaz nisem hotel. Pri Družina sem videl od pripadnikov od IR 17, ki so bili k prestopu k Srbom prisiljeni, Lipec Alois in Wolk Johann..

Zdovoljen je bil Koren pa z zdravljenjem njegove rane. Od doma je Koren prejel enkrat 20 Kronen od avstrijskega Rdečega Križa obleko.

- - - -

Ing. Zadel Mathias je iz ruskega ujetništva v Odesi 17. Februarja 1918 v ruski uniformi pobegnil, 19. februarja je pri Podwolziska že dosegel avstrijske položaje.

V rusiše ujetništvo je Ing. Zadel padel 6. augusta 1915, ko je bil na fronti pri LIR 14, 5. Kompanija, pod poveljstvom komandanta Leutnant Fiala in se je moral na siloviti samoobrambi Rusom udati. Priče Zugsführer Gaspešič in drugi 5. Kompanije.

Ravnanje in skrba sta bile tako v taboru kot pri delovni kompaniji zelo slabi. V taboru v Odesu so nas ločili po nacionalitetah in ko so nas registrirali, so od nas zahtevali, da vstopimo v srbsko armijo. Ko smo to zavračali, so nas tepli in vsakega posebej k podjetjem poslali. Jaz sem pa pobegnil. Med pripadniki od IR 17 sem videl Kadet aspiranta Sirc in kadet Turk.

V ujetništvu so Ing. Zadel odvzeli eno uro.

- - - -

Tudi Škerjanc Josefu, rojen 1889 v St. Georgen, Laibach, je uspelo, da je iz ruskega ujetništva pobegnil. V ujetništvo je padel 11. junija 1915, ko je bil na frnti pod komandantom 3. Kompanije 8. Bataljona od IR 17, Oberleutnant Stiegler. »Po siloviti samoobrambi smo se morali Rusom, ki so nas naenkrat obkolili, njihovi premoči vdati«. Kot pričo je Škerjanc navedel Križaj Peter in druge vojake 3. Kompanije.

Za Škerjanca , ki je bil kmetijski delavec, je bilo ravnaje in oskrba zelo slaba.

V taboru v Odesi smo bili vsi prisilno internirani, s stradanjem in batinami so poskušali nas prisiliti k pristopu. Od Slovencev se pa za to ni nihče odločil. Pri tem sem videl Kadet Aspirant Alexander Stoeckel od IR 97 in Dalmatinca Nowaković Robert, ki so ns vsak dan potolčili, da bi nas na ta način k pristopu prisili.

Škerjancu su v ujetništvu 20 Kronen odvzeli.

Glede pobega iz ruskega ujetništva je rekel, da je 16, februarja 1918v ruski uniformi iz kraja Kamien-Podelski-pobegnil in 19. februarja pri kraju Podwoloziska avstrijske položaje dosegel. Od tu sem preko Tarnopol-Marmarozszigeth-Lebring dosegel avstrijski kader v Judenburgu.

Od doma je Škerjanc prejel enkrat 35 Kronen.

- - - -

Drugače kot izjave petih vojakov od IR 17, ki so pobegnili iz ruskega ujetništva, je zanimiv primer Maxa Dachsa iz Ljubljane, rojen 1890 v Ljubljani. Proti temu Schuetze tit. Gefreiter, ki je bil po poklicu Typograph in ki je pravilno obvladal v pisavi slovensko in nemško in ki je znal tudi poljsko in Boehmisch, je bila 23. junija po vrnitvi iz ruskega ujetništva pri Landwehr odvetniku v Ljubljani predložena kazenska ovadba,- zakaj pa žal iz najdenega dokumenta ni izvidno. V tem primeru ni šlo za izjavo povratnika, ampak za perlustrierung te osebe, torej za natančno preverjanje osebe, ki se je dogodilo 16. julija 1918 v mestu Enns v Zgornji Avstriji. .

Max Dachs je bil pred začetkom vojne najprej 5 mesece aktiv pri LIR 27. 28. julija 1914 je bil določen za aktivno služenje pri 10. Grenzschuetzkompanie od LIR 27. 16. augusta 1914 je odšel z Regimentom na rusko fronto in je bil v bojih pri Premyslang ranjen, 29.augusta je padel pri Premyslang v rusko ujetništvo.

Od Maxa Dachsa se najde v dokumentu s temi podatki tudi ena lepa slika tega vojaka, ker je bi predviden o njem nekak sodni postopek.

V Kriegsministerium na Dunaju so zbirali podatke o vseh osebah, ki so bile na eni ali drugi način nekako sumljive. Tako obstaja v Kriegsarchivu dokument, v katerm je šlo za izjavo od dveh slovenskih vojakih, ki so po njihovi vrnitvi s prevozom iz ruskega ujetništva pri Ersatz Bataljonu od IR 97 v Tomezzo pri njihovem zasliševanju izjavila , da je Feldwebel Josef Kerin od IR 7 prostovoljno služil v srbski armiji. Ta dva slovenska vojaka sta bila Michael Čolnar, rojen1894 iz Trzina in Štefan Weiss, rojen 1895 iz Tschermembel.

V protokolu z izjavami o ruskem ujetništvu je Michael Čolnar povedal, da je 26. februarja 1915 ponoči pri Dolina na siloviti samoobrmbi padel v rusko ujetnišvo. Priče Zugsfuehrer Singer in Kmetič Valentin.

Glede ravnanja v ujetništvu je rekel Čolnar, da je bilo to v taboru Taškend 3 mesece slabo in potem v Karson, kjer je delal kot kmetijski delavec prav tako slabo. Čolnar je bil potem za 6 mesece prisilno razporejen v Odesi v srbsko

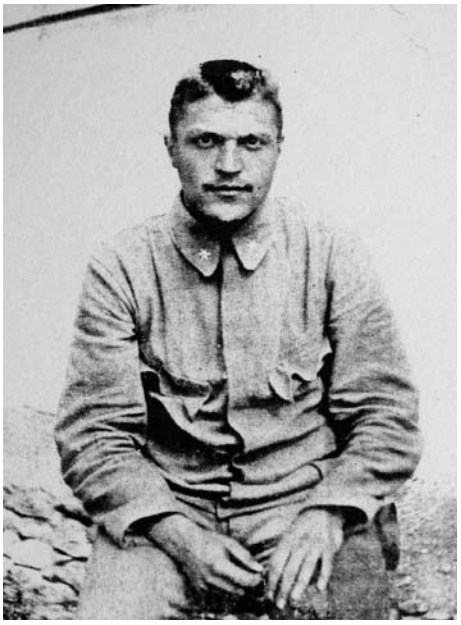

Max Dachsa

armijo. Končno je bil od ene ruske komisije osvoboden. V Nižnji Nowgorod, kjer je Čolnar delal na neki žagi, je bila oskrbna situacija zopet slaba. Pri njegovem zasliševanju je Čolnar povedal, da je Feldwebel Kerin od IR 17 prostovoljno ostal v sbrski armiji.

Michael Čolnar se je vrnil v Avstrijo 27. junija 1918 z prevozom za invalide.

Od doma je Čolnar prejel 5 Rubel in od avstrijskega Rdečega Križa obleko.

Po končanem zasliševanju Čolnarja od pristojne komisije je le ta izjavila, da njen očitek, da pri Čolnarju ni šlo za pravo ujetništvo, ker je on v sovražnem okolju delal, ni upravičen.

- - - -

Štefana Weissa, rojen 1895 v Tschermembel, ki se je 8. julija 1918 iz ruskega ujetništva s prevozom vrnil v Avstrijo, so Rusi po siloviti samoobrambi zajeli 19. junija 1915 pri Kosmierzin.. Priče: Vidoš Mathias in Matko Martin.

Weiss je v Nižnji Nowgorod 11 mesece delal kot kmetijski delavec in v taboru samo deloma. V Kurska Gouv. Je potem delal 16 mesece spet kot kmetijski delavec. Potem je bil Weiss v Odesi za 6 mesece prisilno umeščen v sbrsko armijo. O Feldwebelu Kerin Josef od IR 17 je Weiss izjavil, da je ta prostovoljno ostal v sbrski armiji.

Glede oskrbe v bolnišnici v Nižnji Nowgorod, kjer je bil Štefan Weiss 3 tedne, je on rekel, da je bila ta slaba.

Od avstrijskega Rdečega Križa je Weiss prejel perilo in obleko.

Tudi glede Štefana Weissa je morala pristojna komisija po končanem zasliševanju priznati, da njen očitek, da pri Weissu ni šlo za pravo ujetništvo, ker je on v sovražnem okolju delal, ni upravičen.

- - - -

Schuetze Johann Osel , rojen 1885, pristojen na St. Marin, Laibach, ki je služil pri Gebirgs-Schuetren Rgt. Nr. 1, 10. Kompanie , je padel 21. novembra 1914 zvčer v rusko ujetništvo. To se je dogodilo tudi komandanten 3. in 4. Zuga, Zugsfuehrer Reschnig in Feldwebel Wutte. Ko je bil Johann Osel zajet, sta bila komandanta bataljons regimenta Josef Reschnig in H. Tschingen.

O dogajanju v ruskemujetništvi je Osel povedal, da je v oktobru 1916, ko je delal v nekem gospodarskem podjetju, prišel en ruski vojak in nam Slovencem in Serben in Hrvatom ukazsl, da naj gremo v v mesto Ruski. Od tam so nas pripeljali v Odeso. Tam so nam rekli, da mi sami odločamo, kdaj bomo hoteli podpisati, kaj naj bi to bilo, v tem dokumnetu ni navedeno, Kot zgleda, je šlo za vstop v rusko armijo. Vsekakor smo vsi podpisali, namreč več kot 1000 mož. Na to smo dobili puške in vojaško opravo in smo morali eksercirati preprečitev enega poiskusa pobega, katerega so potem 100 km od tu 5 straže preprečile.

Glede pobega iz ruskega ujetništva je Johann Osel povedal, da je delal v kraju Wachmuth, ko so 20. maja 1918 tja prispele nemške vojaške enote in nas osvobodile.

- - - -

Dolničar Andreas, rojen 1887 v Dobrunja , Laibach, ki je služil pri kk Gebirgs-Schuetren Rgt. Nr. 1, je glede zajetja , da je 12. novembra 1914 , ko je pri kraju Krasen v Karpatih zaradi njegove obolele noge bil v zaostanku padel v rusko ujetništvo. Ko je bil Osel zajet, je bil Zugskomandant Leutnat Trede, in bataljonski komandant Oberst Brunner.

16. oktobra 1916, ko je Dolinar Andreas delal v sladkorni fabriki, je prišel tja en zastopnik ruske policije, ki je rekel, da morajo vsi Slovani zapusti fabriko. Ko smo prišli na Obean so nas, okoli 100 možev registrirali. Ko smo preko Charkows prišli v Riew so nas tan Čehi vpisali (mi smo tu posebej podpisali). Končno smo prispeli v Odeso, kjer smo dobili vojaško opravo in puške, tu smo morali potem eksecirati.16. novembra 1916 sem pobegnil, 100 km naprej so me pa spet ujeli in nazaj v Odeso peljali. Tu sem ostal do aprila 1917, kjer sem nazadnje v Wachmut (Govn. Ekaterinskaja) delal, kjer so nas 20. maja 1918 nemške enote osvobodile.

Dolinar Andreas je pri protokarskem zasliševanju poročal, da je začetkom maja 1917 v Odeso prišla ena komisija, ki nam je povedala, da naj oni, ki noč prostovoljno tu ostali, izstopa. Jaz sem se ostranil in prišel spet na delo v Wachmut (Govs. Ekaternskaw) in kasneje 50 km oddaljeno na na Bamisch z menoj je bil tudi Johann Osel.

Dolinar Andreas je o dogajanju maja 1917 še povedal, da je Schuetze Franz Schusstein od Gsch. Rgt 1 in da so bili vsi drugi prisiljeni, ostati. Dolinar Andreas je prejel 1916 od doma 19 Rubel. Dve pošiljke z 100 Kronen in 60 Krone so se izgubile.

Kaj delajo

Mike Zakrajšek

Njegov portret je na *http://www.sloveniangenealogy.org/meet_the_board.html*

Mike je bil rojen leta 1942 v Indianapolisu. Oče je bil potomec slovenskih izseljencev, mati je bila po poreklu Nemka, Valižanka in Irka. Službeno kariero je naredil v ameriški mornarici. Od svoje upokojitve leta 2007 veliko svojega časa porabi za rodoslovne aktivnosti. Je član upravnega odbora SGSI – Slovenian Genealogy Society International.

Njegovo originalno poročilo v Linden Tree.

Volume 26~ Issue 3

"A Month in Slovenia"
by Mike Zakrajsek

In 2008, my wife, Peggy, and I went to Slovenia for a month without any plan other than joining the SGSI group for the ten day conference. Most of the time was spent in Ljubljana or where my father's parents came from on the Bloke Plateau. This year was the first opportunity for us to return, and we were excited to see more of Slovenia. The month stay on this visit would include touring regions to establish personal contact information and to gather genealogy research data through parish visits, as well as allowing time for rest.

On this trip, I decided on a research trip that would cover a large area and contribute something back to SGSI. Over the years as member chair, two questions most often asked by members are "How do I access records from the Diocese of Koper?" and "Who can I contact to do research in Slovenia?" There are residents in Slovenia who offer professional research services, but will primarily use the archives, and do not travel to parishes. This is especially true for the Italian Littoral Region (also called Primorska) which is the Diocese of Koper. I ended up with five objectives for the trip:

1. Visit the Diocese of Koper offices to find out where parish records were located and obtain contact information (address, phone number and email address) of the custodians (priests).

2. Make personal contact with the priests at the parishes where seeking specific records.

3. Do some research in response to specific requests from SGSI members.

4. Begin to identify or establish research/translation assets throughout Slovenia.

5. Photograph headstones in selected cemeteries along the way.

Next, was laying out the itinerary. We would spend three days in Ljubljana on arrival and another before departing. I reserved two nights in Salzburg for rest and recuperation before returning home and two nights in Munich to repack/reorganize and work on notes. That left twenty days for research. In Slovenia, travel by train/bus is easy, but it takes time, and we had bags to drag around. First on the list was renting a car. Driving in Slovenia is less stressful than a lot of places in the states. The roads are well maintained, and the drivers are considerate. Next was to locate places to stay from which I could reach several research locations in short, daily trips. That proved easy.

To secure travel arrangements, we had an ace-in-the-hole, Lili Pečan of Ines Tours in Ljubljana. In 2008, Lili made all the arrangements, and we were pleased with everything she did. I contacted Lili in Nov. 2011 to discuss this trip. Over the next few months, we developed a plan. I told Lili what cities we wanted to stay in and how many days, and she picked the places to stay and made arrangements. Peggy and I had a couple of notable requests. We wanted to stay at the Knavs Tourist Farm in Runarsko for the six days we would spend in Bloke. I found out about Knavs through the Bloke Tourist Information Center. Turned out to be a great decision and we highly recommend it to those travelers who have been curious about staying at tourist farms and afraid try. We were absolutely delighted with the farm. The food was terrific, and the people were friendly and helpful. We also requested a five day stay at one of the spa hotels in Dolenjske Toplice. My wife enjoyed the spa treatment, and I made use of valuable research time by visiting the southeast of Slovenia.

When we arrived in Ljubljana, we met Silvia Žele. Silvia is an active member of SGSI who has written numerous articles of genealogy research, many of which have been featured in *The Linden Tree*. I had communicated with her several times by email, and this was the first opportunity to sit down with her in person. She was born in Australia but immigrated to Slovenia several years ago where she has a business providing translation services. I wanted to discuss ways to find translators outside Ljubljana, to do research in Slovenia, especially in Primorska. Silvia is a member of an association of translators. I thought it might be possible to enlist some of them to do research in their local areas. We are going to continue discussions about that possibility. I also saw Peter Hawlina, of the Genealogy Society of Slovenia, but did not get a chance to say much more than hello. Next year, I will make sure to spend more time with him.

The Diocese of Koper was our next visit. The main goal for this trip was to identify a practical way to research the parish records of the Diocese of Koper. The Koper archives do not contain duplicate parish records so if one wants to research ancestors from that region, you have to deal directly with the parish priest. Prior to the visit, (March 2011) I had sent an email to the Koper archives asking where the records were located for several villages/towns. I got a reply with email addresses of the priests. I sent emails to them, asking if I could meet with them during our trip to look at the records. Of the five priests I sent emails to, only the priest at

Con't. pg 4-5

Con't.- "A Month in Slovenia"
By Mike Zakrajsek

Deskle responded and agreed (however, the day I was in Deskle, the priest was not). Over a span of seven days, I tried to contact five different parish priests. I was able to meet with one in Sočerga, and unfortunately, he spoke no English. The result was that I visited five parishes: Deskle, Levpa, Kobarid, Sočerga and Ilirska Bistrica without seeing any records or having any discussions about access to records. I discovered that many of the priests in the Diocese are older and do not speak English. Also, the Diocese of Koper has a shortage of priests and some of them have responsibility for more than one parish. It is possible to hire local people to do research, but most will only research records available in the Ljubljana or Maribor Archives. They are reluctant to commit to research records from the Diocese of Koper. The problem is the uncertainty of finding the priest in residence. If they do not, then they have little choice but to go back to Ljubljana and try another day. However, one would still have to pay for the unsuccessful trip. All was not lost in Koper, as I was able to visit twelve cemeteries in the region and photographed headstones for my cemetery research.

From the Italian Littoral, I headed to the Bloke Plateau. On the way, while staying in Postojna for two days, I photographed another eight cemeteries in Cerknica, Postojna and Loška Dolina. By now I had given up on contacting priests. It was clear you would have to be willing to stay in one place for an extended period of time until you could catch the priest (and hope both of you had at least one language in common), or you would need to find someone who lived in the local area, knew the priest and could arrange a meeting on short notice. One other factor in parish visits was becoming clear. I had several people in Slovenia tell me that another obstacle to overcome was the reluctance of some of the priests to allow anyone to view or handle church records. They are responsible for these aged records and the best way to see that nothing happens to them is to prevent public access. In that first week, I asked hotel staff several times to try reaching the priests by phone (in the evening or early morning) to see if we could meet. Each time, the priest did not speak English and/or was not available. I suspect that at least some of the missed communication was a reluctance to let strangers view the books rather than an actual scheduling conflict.

Prior to the trip, I found one person (via the internet) who lives in Cerknica, can act as an interpreter, and is willing to do research. His name is Miha Knavs, and I understood him to be a paralegal there, helping people with official documents and such. His degree is in Slovenian Language, and he also teaches classes in Slovenian as a second language. He knows a little about the parish records but would need some guidance. He showed an interest in my research and indicated he would be willing to do research for others as a paid service. I'm not sure how far he would travel to do research, but this is one potential resource to be developed.

When I first contacted Miha, I asked him if he would get me the name and address for the priest at Sv. Mihel, in Bloke. He sent me the information and told me that the priest spoke English. In March, I wrote a letter to Fr. Marinko describing my trip and explaining my wish to see the Status Animarum for the parish. I got an email from him about a month later, written in remarkably good English. He apologized for the delay in responding. It was Easter Season, and he was somewhat preoccupied. It turned out that although he is not a young priest, he had been an exchange student in the US for a year before studying for the priesthood and spoke excellent English.

He not only helped me go through the Status Animarum, he also found contact information on the priests in charge of several other parishes that I had planned to travel to later. I owe an enormous debt to Fr. Marinko.

From our base in Runarsko, I researched the records at Sv. Mihel (which included the records from the now defunct Sv. Trojica). I also photographed another seven cemeteries. I went through the Status Animarum at Sv. Mihel, and found the records of people who were related to other SGSI members. There was a fairly large group who left Bloke in the early 1900's and went to Indianapolis to work for "Malleable Iron Works". There is little farming on the plateau and no real industry except logging, which is very seasonal. It was a real struggle to survive around the beginning of the twentieth century on the Bloke Plateau and few young men remained there. I believe that many of the women also emigrated, becoming "mail order brides".

On a personal note, I also tried to track down the descendants of my grandparents' siblings. It appeared the records kind of dropped off around WW II. It turned out that my grandfather's brother and sister, who stayed in Slovenia, had no descendants in Bloke. As for my grandmother, she was one of fifteen children. She and her twin sister immigrated to America. Eight siblings died before

Con't.- **"A Month in Slovenia"**
By Mike Zakrajsek

the age of two. Two grew to adulthood but died without any children. Two siblings were girls who married outside the village and moved away without any trace. There is the possibility that they immigrated to America as "mail order" brides. Not knowing who they married, or where they moved to, will make it nearly impossible to track them down. As for the remaining sibling, our host at Knavs Tourist Farm asked around and found out his 70 year old grandson lived in another village in Bloke. Unfortunately, the discovery came just two days before we had to leave and we never got together with him. However, now I know where he is, and I can contact him and arrange to meet him on my next trip, hopefully, next year.

Next stop was Dolenjske Toplice for a five day stay. While my wife explored the wonders of the spa, I pretty much covered the southeast part of Slovenia from Kočevje (Gottschee) to Novo Mesto and everything in-between. I photographed headstones in 25 cemeteries and made one sojourn northeast to Mokronog-Trebelno in response to a request from an SGSI member trying to locate family. Two more futile communication attempts were made to request meetings with parish priests to view the church records. Turns out, it was a language issue and scheduling conflict that prevented a meeting. After finishing our stay in Dolenjske Toplice, it was back to Ljubljana.

The only area of interest remaining on my agenda was northeast of Ljubljana, near Lake Bled. Although Ljubljana was set as our last itinerary stay (prepping for departure), we spent the last three nights near Lake Bled. It made a perfect base from which to finish up my research in Kranj, Naklo and Radovljica. I had several requests to look for information in cemeteries in the area. I actually found the final resting place of the uncle of one of our members from Indianapolis. He was born in Slovenia in 1889 and emigrated with his parents. I believe he returned to Slovenia in the 1950's. He passed away in 1981 and was buried in the cemetery in Podbrezje, among his ancestors. A few feet away, were the grave of his grandparents, an uncle and a cousin.

Finally, it was time to pack up and head home. Some of the statistics of the trip even impressed me. I put 2236 km on my rental car. That's about 1,390 miles in a country slightly smaller than the state of New Jersey. I took 6,130 photographs; about 150 were personal, and the rest were cemetery photos. I assumed that the way we had eaten; we must have gained five pounds each. It turned out I lost 7. (I haven't had the guts to ask my wife how she did). I figure I walked somewhere around 100 to 120 miles while on this trip. I photographed a total of 60 cemeteries in 20 days, with several of them quite large. I celebrated my 70th birthday in the country of my grandfather's birth. Although I did not meet any of my relatives, I did identify at least one, whom I intend to meet on my next visit. I will write to him and introduce myself. I came away with a much better understanding of the problems of researching in the Italian Littoral region and some ideas on how to make it better. In the Ljubljana Archives and those in Bloke, I found relatives of several people who had asked me to help. I suspect that when I analyze the photos and especially the headstones with pre-1900 dates, I will have answers for some other members. All in all, even though I did not connect with any of the priests in the Koper Diocese, I think the trip was a huge success, especially since I had a great time and saw more of Slovenia than many people do in a lifetime.

We took the train to Salzburg for our well-deserved R&R before returning to the states. We had discussed all the things we would do and places we would go. It rained the whole time we were there. We spent the entire time working. I began the rough draft of this article and my wife began reviewing the photos. Maybe with the next trip we will get to do some sightseeing in Austria. In Munich, the weather was not much better. We repacked everything, ditching things we were not taking back and deciding what we wanted on the plane in my briefcase and backpack. Two nights in Munich, one night in Philadelphia, and we were home. Much to my wife's relief, our great-granddaughter did not forget us. After all, she is only two and a half. Our two youngest grandsons turn 18 and graduate high school next year. We promised to take them to Europe for a graduation present. I have already concluded that if we switch from high-end hotels to tourist farms next year, we can go for six weeks. I figure we can take them over with us for two weeks, then send them home and still get our month there. My wife just can't seem to grasp the logic of that.

I will post a summary of the photos I took, along with gathered parish contact information on the SGSI website. I intend to write another article discussing the cemetery photos and what research information the reveal and why they are a valuable genealogy asset. However, that will be a while. Next week, I will have shoulder surgery and will be in rehab for a couple of months. It is hell getting old, but it sure beats the alternative.

Novi sosedi

Peter Hawlina

Pred dobrim letom je Raif Čehajić odprl spletno stran *http://www.rodoslov.ba*

To je očitno zametek organizirane rodoslovne dejavnosti v Bosni. Po objavljenih poglavjih lahko sklepamo, da je rodoslovje dokaj priljubljeno. Ni pa videti, da bi bile posamične aktivnosti povezane.

Že od 22. 12. 2008 naj bi bila odprta stran *http://www.familia-austria.at*

To bi bila prva avstrijska spletna stran na ravni države. Pred tem je po rodoslovni dejavnosti močno izstopal Felix Gundacker. Njega sicer ne bo nikoli nihče prekosil. Vseeno pa svojega dela ni naslavljal na ravni države. Svojo dejavnost je razlival na področje celotne nekdanje KuK monarhije.

Familia Austria se predstavlja kot Avstrijsko rodoslovno in zgodovinsko društvo. Že ob imenu lahko ugibamo, kaj naj bi pomenilo. Kako bi analogno razumeli pojem Družina Slovenija?

Sprašujemo se lahko, kaj dela najstarejše avstrijsko rodoslovno društvo Adler. To obstoja že od leta 1870!!! Njihovo delovanje je dajalo ves čas dokaj konzervativen vtis. Šele pred nedavnim se je pojavila njihova spletna stran *http://www.adler-wien.at/wDeutsch/index.shtml*.

Tudi spletna stran še ne kaže rezultatov društvene dejavnosti. Taki rezultati bi bile referenčne datoteke, kakršne je zastavljal Felix Gundacker (h*ttp://www.felixgundacker.at/*) najprej sam, zdaj pa, če sklepamo po naslovu *http://www.genteam.at/*, je v svojo dejavnost vključil skupino. Genteam pa morda vseeno ni nihče drug kot Felix sam, saj je tudi njegov *Institut für Historische Familienforschung* ustanova (institut) samo po naslovu, saj je za vsem skupaj ena sama oseba.

Svetovni splet in rodoslovje

Vlasta Knapič

V prispevku so strnjena opažanja uporabnice, ki delovne dneve preživlja v okolju Svetovnega spleta, v prostem času pa v tem okolju brska za rodoslovnimi in zgodovinskimi podatki. Podani so trendi uporabe spletnih iskalnikov in brskalnikov glede na varnost, zanesljivost in učinkovitost ter možnosti njihove uporabe pri rodoslovnih raziskavah. Opažanja povzemajo aktualne razprave (2012) o prosti uporabi Interneta, varstvu osebnih podatkov in avtorskih pravic ter javne spletne podobe posameznika, organizacije ali projekta z vidika rodoslovja.

Ključne besede: avtorske pravice, rodoslovje, SEO, spletni iskalnik, spletni brskalnik, Svetovni splet

Izjava o sprejemljivosti: Avtorica ne prevzema finančne ali druge odgovornosti glede izraženih mnenj o obravnavanih zadevah. Članek je avtorsko delo in se ne sme podvajati v celoti ali delih na kakršen koli način brez pisnega dovoljenja, razen kot je določeno za pošteno uporabo (z navedbo avtorja, vira in brez spreminjanja vsebine) ter za vpogled, tisk ali shranitev za nekomercialno rabo.

Internet and Genealogy

In this paper the observations of the user are integrated, who is connected to the environment of the Internet during working hours and in free time, browsing for technical, genealogical and historical data. The trends in the use of search engines and browsers in terms of safety, reliability and efficiency and the possibility of their use in genealogical research are presented. Observations reflect the current debates (2012) on free use of Internet, data protection and copyrights, as well as the public Internet image of an individual, organization or a project in view of genealogy.

Key words: browser, copyrights, genealogy, Internet, SEO, search engines

Author's disclaimer: Views presented are my own and no financial or other responsibility for quoted items is taken. The article is copyrighted and may not be duplicated in any way without written permission except as provided for by fair use (users may view, print, and save content for their own personal and noncommercial use).

Internetna doba

Šele čez nekaj desetletij bo zanimivo prebirati zgodovinske razprave o tem, kako je svoboda izražanja in prispevanja vsebin na Svetovnem spletu (Internetu) doprinesla k skupnemu znanju človeštva in s tem k stanju duha in dobrobiti družbe. Vsi vpleteni, ki zadnjih 25 let doživljamo usvajanje

računalnikov in informacijskih tehnologij v vsakdanjo profesionalno in domačo rabo, težko objektivno sodimo, v kolikšni meri je pričetek internetne dobe takšen mejnik v zgodovini, kot je bila industrijska revolucija pred stoletjem ali dvema. Merljive rezultate imajo prav gotovo vse bolj številne spletne družbe in podjetja, ki svoje blago in storitve tržijo v tem okolju. Pa tudi javni sektor si je z razvojem spletnih portalov, javno dostopnih baz in različnih produktov, financiranih iz javnih sredstev, postavil temelje za transparentno in družbeno koristno delovanje v tem okolju.

Ko je Narodna in univerzitetna knjižnica na projekt digitalne knjižnice dLib zapisala: »Prihodnost branja je elektronska.«, smo se prvič zavedli, da se bodo razmerja založnikov, tiskarjev, knjigarn in nenazadnje knjižnic, morala korenito spremeniti in postaviti na nove temelje. Redke knjige, za katere nismo niti vedeli, da obstajajo, so postale dostopne na Svetovnem spletu. Največji spletni iskalniki so osirotele knjige, ki jih ne vežejo več avtorske pravice, posvojili in ponudili bralcem. Današnje zmogljivosti digitaliziranja so velike, hkrati pa sta priprava in objava besedil, fotografij in podatkov z razpoložljivimi orodji postala preko Interneta dosegljiva vsakomur, ki ima dostop do računalnika in tega globalnega omrežja.

V času, ko se količina informacij na Svetovnem spletu skokovito povečuje (npr. YouTube je februarja 2012 objavil, da uporabniki prispevajo vsako sekundo za 1 uro video posnetkov), se pojavlja vprašanje, kako v tej množici poiskati najbolj ustrezno informacijo, ki jo v danem trenutku potrebujemo v resničnem življenju, saj ne želimo prebiti večine življenja za zasloni, pa čeprav so ti postali mobilni in so povsod z nami? Drugo odprto vprašanje pa je, kako in do kakšne mere zavarovati avtorske pravice na izdelkih (posnetkih, besedilih, rezultatih raziskav, baz podatkov itd.), pri tej '*neznosni lahkosti kopiranja*', ki ga omogoča Svetovni splet?

Digitalne knjige

Evropske knjižnice hranijo milijone knjig, ki so bile natisnjene v obdobju med letoma 1500 in 1945. Zaradi starosti in velike vrednosti so te knjige dostopne le v ustanovah, ki jih hranijo.

Z uporabo storitve EOD so ti skriti zakladi, z nekaj kliki na miško dostopni vsakomur.

Uporabniki lahko naročijo e-knjige z uporabo knjižničnega kataloga, ki je dostopen na portalu Digitalne knjižnice Slovenije *http://www.dlib.si/eod/* .

NUK opravi digitalizacijo in knjigo uporabniku pošlje preko storitvene mreže EOD *http://www.youtube.com/watch?v=M4PL_WRwLWE*.

Digitalizirane knjige lahko naročite tudi kot ponatise v obliki standardne broširane izdaje z lastno ISBN številko. Storitev e-knjige po naročilu je sedaj na voljo v 26 knjižnicah v 12 državah EU.

YouTube je februarja 2012 objavil, da uporabniki prispevajo vsako sekundo za 1 uro video posnetkov. To pomeni, da bi si en človek ogledoval:

- vse posnetke, ki so naloženi v 2 minutah 5 celih dni (dan in noč);
- vse posnetke, ki so naloženi v eni uri nepretrgoma 5 mesecev;
- vse posnetke, ki so naloženi v enem dnevu, 10 let;
- vse posnetke, ki so naloženi v enem mesecu bi si ogledovale nepretrgoma 4 generacije, če bi vsak živel 80 let;
- vse posnetke, ki so naloženi v enem letu, pa bi si lahko zapovrstjo ogledali v 3600 letih!

Dva od komentarjev na to objavo sta bila:

- Le kje imajo toliko skladiščnega prostora za vse te posnetke?
- 99,9 % teh posnetkov je brezveznih!

Kako torej najti tiste, ki so zanimivi in uporabni?

Ena pot je prav gotovo skozi povezave s preverjene spletne strani, drugi dve pa: s ciljanimi iskalnimi gesli ali preko urednikov Youtube kanalov, če vam uspe najti takega, ki izbira posnetke na isto temo, kot zanima vas.

Spletni iskalniki

Spletni iskalnik nam omogoči poiskati informacije, sestavljene iz besedila, slik in drugih podatkovnih oblik, ki so shranjene na spletu oziroma FTP strežniku. Iskalni izidi, ki nam jih na zaslonu prikažejo iskalni stroji, so običajno prikazani v obliki seznama zadetkov, ki vsebuje povezave do najdenih spletnih strani, večpredstavnostnih datotek, lokacij na zemljevidu ipd.. Spletni iskalniki delujejo s pomočjo algoritmov oziroma kombinacije algoritmov in človeškega vnosa. Od kakovosti tega človeškega vnosa na strani razvijalcev iskalnikov je precej odvisno, kako natančne zadetke dobimo na seznamu, saj se izbor in vrstni red določenih ključnih besed, ki jih vnesemo v iskalno polje, vrne s seznamom po ustreznosti padajočih rezultatov. Prav zato so za določena področja pripravljeni interaktivni spletni imeniki, ki iščejo po vnaprej pripravljenih straneh s kratkim opisom.

Med prve spletne iskalnike štejejo **Yahoo**[44], ki je bil postavljen leta 1995 kot vodnik po svetovnem spletu. To je bil imenik drugih spletnih strani, organiziranih v hierarhijo, v nasprotju z iskalniki, ki indeksirajo strani. Leta 2000 je Yahoo pričel uporabljati iskalnik Google, ki je dajal

44 Yahoo je kratica za Yet Another Hierarchical Officious Oracle (še en hierarhično naravnan ponudnik upravljanja podatkov); ta prvi internetni navigacijski vodnik po spletu je bil ustanovljen kot mednarodna nevladna organizacija, danes pa je eno izmed vodilnih medijskih podjetij za globalno internetno komunikacijo in trgovino.

Takoj, ko se je med iskalniki na spletu pojavil Google, sem bila v skupini tistih, ki so ga prepoznali kot uporabniku najbolj prijaznega in učinkovitega pri iskanju zadovoljivih odgovorov.

Ko so me otroci še dojemali kot živo enciklopedijo, ki bo vedela odgovore na vsa vprašanja kot so: »Kdo je bil...?, Kaj pomeni...?, Kako se piše...?...«, sem že precej časa odgovarjala: »Ne vem. Vprašaj raje strica Googla!«.

Google je postal dobesedno sinonim za spletno iskanje z umestitvijo v slovar z glagolom »*to google*«.

boljše zadetke, vendar je v naslednjih štirih letih razvil svojo iskalno tehnologijo, prenovil svoje poštne storitve in se spustil v tekmo s ponudbo e-pošte Google Gmail. Leta 2008 je korporacija Microsoft naredila nenaročeno ponudbo za prevzem Yahoo-ja, ki ni bila sprejeta, kar se je kasneje Yahoo-ju poslovno maščevalo.

Microsoft je prodrl na trg s svojim spletnim iskalnikom **Bing** šele sredi leta 2009 (najprej poimenovan »Windows Live Search« - 2006 in še prej »MSN Search« - 1998). Bing je uspešno pridobival tržni delež zlasti zaradi zapisovanja in primerjanja iskalnih poizvedb v realnem času, tako da sta Microsoft in Yahoo kmalu sklenila dogovor, po katerem je Bing poganjal Yahoo-jev iskalnik.

Začetki danes najbolj uspešnega iskalnika **Google Search** segajo v leto 1998, ko je bil Google še v alfa fazi, število indeksiranih strani je bilo že 25 milijonov, dnevnih iskanj pa 10.000. Popularnost iskalnika se je višala predvsem z ustnim izročilom ter z vračanjem uporabnikov, ki so bili zadovoljni z rezultati iskanj. Kljub prekinitvi sodelovanja z Yahoo-jem leta 2004 je Google vztrajno povečeval svoj vpliv na Internetu. Storitve iskanja je ponudil družbam: AOL, Netscape, Freeserve ter BBC, razvil lokalne različice iskalnika ter se specializiral za iskanje novic, slik in izdelkov (Froogle). Razvili so produkte kot so: e-poštna storitev Gmail, Google Earth, Google Talk, Google Base in Google Book Search. Google je postal dobesedno sinonim za spletno iskanje z umestitvijo v slovar z glagolom »*to google*«.

Katerikoli iskalnik že uporabljamo, si je koristno pogledati pravila za osnovno in napredno iskanje informacij: določene besedne zveze, jezik, format ali za določeno obdobje. Iskanje informacij po spletnem prostoru lahko opredelimo tudi po geografskih razsežnostih: iskanje po svetu (Google), iskanje po posamezni državi (Najdi.si) ali pa lokalno iskanje (Google.si). Pri uporabi Google Search se je danes treba že kar potruditi z nastavitvami, da se iskalnik sam ne omeji samo na lokalne vire informacij in lokalni jezik. Taista pravila pa je potrebno poznati, če želimo našo spletno stran nastaviti tako, da jo bodo iskalniki našli.

Spletni brskalniki

Med številnimi programi, ki omogočajo brskanje po Svetovnem spletu in smiselno prikazovanje spletnih strani (besedila, slike, video in zvočni posnetki), dobimo uporabniki osebnih računalnikov z operacijskim sistemom običajno naložen brskalnik **Internet Explorer**. Strokovnjaki so starejše različice opredelili kot najmanj varne, relativno nestabilne in počasne. Precej slabosti je odpravila že različica Internet Explorer 8. Zaradi slabosti pa ga je po številu uporabnikov v letu 2009 prehitela najprej Mozilla Firefox, kasneje pa še Google Chrome, ki je leta 2009 šele zagledal luč Interneta.

Mozilla Firefox je odprto-kodni program in hkrati zelo hiter, stabilen ter varen brskalnik. Zaradi odprto-kodne narave programa je zanj na voljo veliko spletnih dodatkov (*add-ons*), od takih, ki nas dodatno ščitijo pred spletnimi prevarami in navlako, pa do takih, ki so le majhni, a uporabni bonbončki. Leta 2011 je pri Mozilli izšel brskalnik Firefox 10, ki ima izboljšano varnostno podporo, upravljanje z vtičniki, skrit gumb »naprej« (prikaže se le, ko je njegova funkcija smiselna), ter API za celozaslonske aplikacije. V Sloveniji je razširjenost uporabe Firefoxa podobna uporabi Internet Explorerja, oba pa izpodriva Chrome, ki prihaja v paketu Googlovih storitev (Google Search, Gmail, Google+, YouTube, Picasa, Google Maps, itd.).

V začetku leta 2012 je izšla nova različica Googlovega spletnega brskalnika Chrome, ki omogoča varnejše prenašanje datotek s spleta ter hitrejše nalaganje spletnih strani (**Google Chrome 17**). Hitrejše nalaganje strani so dosegli s pred-izrisovanjem, ki ga opazimo takoj, ko začnemo v naslovno vrstico vpisovati ključno besedo, ki je del URL. Chrome glede na zgodovino obiskov te spletne strani samodejno predlaga stran in jo pred-naloži. Uporabniku preostane le še, da potrdi predlog in se tako rekoč v trenutku znajde na iskani spletni strani.

Chrome ima pomembno prednost tudi pri zagotavljanju varnosti na spletu, saj pri prenašanju datotek s spleta (ko kliknete na povezavo, ki vodi do datoteke za prenos) preveri, ali gre morda za nevarno izvršljivo datoteko ter po potrebi celo, ali je spletno mesto, od koder jo želite prenesti, na Googlovem seznamu nevarnih spletnih mest.

Ostalih brskalnikov ne bomo podrobneje obravnavali. Omenimo le še dva hitra in varna brskalnika: Apple-ov **Safari**, ki so ga pred časom razvili tudi v različici za Okna in **Opera**, ki ima nekaj zanimivih dodatkov. En od teh je vgrajen program za delo z datotekami Torrent, ki se uporablja za spletno izmenjavo datotek, vključen pa je tudi odjemalec za elektronsko pošto. Opera je imela prva tudi gradnike (*widgets*) - majhne samostojne programe, ki jih končni uporabniki lahko namestijo na namizje, spletno stran ali blog in prikazujejo npr. koledar, vreme, uro, preproste igre, borzne indekse in podobno.

Pri izbiri brskalnika imamo tako kar nekaj različnih

Kaj so rodoslovni mikropodatkovni označevalci (Genealogy Microdata Tags)?

To so sestavine 'slovarja', ki omogoča spletnim iskalnim strojem 'razumeti' rodoslovne podatke, jih urediti po določeni shemi in ponuditi iskalcu informacij. Zbrani so v zbirko shem, ki tvorijo nov standard za spletno pretvorbo: historical-data.org; posamezni pojmi so še:

– Microdata je HTML5 standardni mehanizem za vgradnjo strojno berljivih podatkov v spletno stran,
– Schema.org nudi zbirko shem za opis oseb (ime, priimek), krajev, dogodkov (rojstvo, poroka, smrt, itd.) v html obliki,
– Historical-data.org je nadgrajena Schema.org, tako da so dodani rodoslovni tipi in lastnosti zapisov.

možnosti, vsi opisani brskalniki pa so tudi brezplačni in jih lahko v nekaj minutah snamemo s spleta ter namestimo. K premisleku pri izbiri pa je potrebno pogledati še uporabnost brskalnikov za rodoslovne raziskave, kjer dobiva Google pomembno prednost.

Google in rodoslovje

Google Search je že sedaj dajal dobre rezultate pri rodoslovnih raziskavah, najsi je šlo za iskanje rodoslovnih baz, imenikov, starih knjižnih virov in slovarjev ali za druge vire ne glede na državo izvora prednikov. Google je namreč v dosedanjih produktih s svojo semantiko premostil globalne razlike, ki smo jih ljudje ustvarili z uporabo različnih jezikov, pisav, koledarjev itd. Novica, ki jo je Google objavil na skupni konferenci rodoslovcev in razvijalcev genealoških programskih orodij RootsTech 2012 v Seattlu, pa napoveduje skokovit porast uporabe tega orodja tudi za iskanje po rodoslovnih zapisih.

Google združuje svoje znanje z imetnikom največje baze rodoslovnih podatkov, Ancestry.com, da bi iskalnim strojem omogočili tudi branje rodoslovnih zapisov. Do sedaj tudi na oko urejene baze podatkov Google prebere (v html obliki) le kot skupek neurejenih besed in številk. Z združenimi močmi sta si Google in Ancestry prišla naproti z rodoslovnimi mikropodatkovnimi označevalci, ki bodo omogočili branje in prepoznavanje običajnih rodoslovnih podatkov.

Historical-data.org sicer ni nadomestilo za izmenjalni format rodoslovnih podatkov **Gedcom**, temveč njegova potencialna vgradna enota, prilagojena za spletno uporabo. Čeprav html-sheme za opis oseb (ime, priimek), krajev, dogodkov itd. bogato opisujejo rodoslovne podatke, pri tem niso tako izčrpne in razumljive, kot je Gedcom. Ker Gedcom ni spletni standard, se najbrž ne bo v celoti pretvoril v Historical-data.org, pač pa je načrtovana obratna združljivost: podatki v Historical-data.org naj bi se v celoti pretvorili v format Gedcom ali druge podobne standarde.

Na temelju novega standarda Historical-data.org je Google razvil novo ekstenzijo brskalnika Chrome. Če si jo bomo namestili (vprašanje, če bo brezplačna, kot je osnovni program), bo ob deskanju po spletni strani z zgodovinskimi mikropodatki Chrome zaznal in analiziral te podatke in jih iskalcu ponudil v spletno pregledovanje. Druga možnost pa bo morda izvoz teh podatkov v splošni format kot je Gedcom ali dodajanje zbirki iskalnih zapiskov med raziskavo. Google napoveduje, da bo storitev enostavna, kot npr. ekstenzija Firefoxa, in jo bodo razvijalci rodoslovnih programov uporabljali pri razvoju novih aplikacij.

Standarde za mikropodatkovno označevanje so že sprejeli FamilySearch.org, Geni.com in WeRelate.org. Google je predlagal razvijalcem drugih spletnih iskalnikov in še posebej vsem rodoslovcem in njihovim združenjem, naj prevzamejo Historical-data.org sheme kot standard za dajanje rodoslovnih podatkov v skupno spletno rabo. Kdaj bomo sposobni opisati svoje rodoslovne podatke za spletno rabo po navedenih shemah, ne vemo. Je pa jasno, da se bomo s svetovnimi bazami lahko povezovali in razumeli le, če bomo govorili isti »jezik« in uporabljali iste standarde.

Kako izboljšati dostopnost spletne strani?

Širjenje in integracija različnih Googlovih storitev veča njegov delež na spletnem trgu, kar mu daje prednost tudi kot postavljavcu standardov. Za mnoge upravljavce spletnih strani je Google glavni vir merjenja, kako visoko spletna stran kotira. To izhaja iz ugotovitev, da visoka uvrstitev med rezultati iskalnika znatno poveča verjetnost za večji obisk na spletni strani. Zato strokovnjaki menijo, da je potrebno spletno stran optimizirati glede na značilnosti najbolj zastopanih spletnih iskalnikov (postopek je znan kot Search Engine Optimization – SEO). Spletni iskalniki namreč uporabljajo sezname vsebine, ki jih samodejno generirajo algoritmi za branje spletnih vsebin (t.i. spletni roboti ali pajki), jih indeksirajo (gesla spletne strani uvrstijo v »kazalo«) in ponudijo iskalcu kot ujemajoče zadetke.

Strokovnjaki menijo, da naredimo **spletno stran iskalnikom prijazno**, če:

– za oblikovanje posebnih učinkov ne uporabljamo orodja Flash ampak CSS ali JavaScript, ker sicer take strani iskalniki težko indeksirajo;
– kodiramo spletno stran tako, da so skripte (JavaScript) zunaj HTML dokumenta, saj sicer upočasnimo delovanje iskalnikov, ki berejo stran skozi html vsebino;
– poskrbimo, da je vsebina strani dobro strukturirana (z naslovi, odstavki, povezavami), saj imajo iskalniki na straneh brez besedila težave (ne uporabljamo npr. slike namesto besedila);
– oblikujemo URL s ključnimi besedami vsebine, ki pomagajo opisati vsebino strani, izogibamo pa se posebnih znakov ali številčnih kod (te pretvorimo v gesla);

– blokiramo strani, za katere ne želimo, da jih iskalnik indeksira (npr. testne strani ali skripte na strani strežnika, sicer lahko iskalni roboti podvojijo strani ali drugače znižajo rang strani);
– se prepričamo, da so vse slike opisane z alt-lastnostmi, ki so v celoti skladne z W3C zahtevami, vključno z besedilom (sicer je bolje opustiti določanje alt-lastnosti, kot jih pomanjkljivo opisati);
– pogosto osvežujemo vsebino strani, saj iskalniki strani z večjo frekvenco osvežitev uvrstijo više;
– uporabljamo univerzalne meta podatke: naslovi strani, opisi in ključne besede morajo biti različne; če kopiramo predlogo za meta podatke o posamezni strani, ne pozabimo spremeniti njene vsebine;
– pravilno določimo in uporabljamo oznake naslovov (samo en <h1> na stran, da poudarimo vsebino strani, nato pa ustrezno hierarhijo z uporabo <h2> do <h6>), da dobi iskalnik sliko o zgradbi strani;
– spoštujemo W3C standard in sestavimo dobro oblikovano in jasno kodo, ki jo bo iskalnik zlahka indeksiral in štel kot indikator kakovosti zgradbe spletne strani.

Rodoslovna spletna stran mora biti prirejena tako, da je dober zadetek za strojno iskanje: zapisi naj bi bili ustrezno označeni, sama stran pa naj s ključnimi besedami sporoča, da je rodoslovni vir. Seveda, če želimo, da našo stran najdejo: premisliti je potrebno tako na ravni posameznega rodoslovca kot skupine ali društva, kaj želimo dati na voljo javnosti in tistim, ki jim je rodoslovje vir zaslužka. Nedvomno drug drugega potrebujemo: rodoslovci smo ponudniki vsebine, industrija pa storitev in orodij. Rodoslovci, ki »peš« brskamo po stoletja starih zapisih v matičnih knjigah, se morda ne zavedamo, da zgodovina nastaja prav v tem trenutku in damo premalo poudarka na spremljanje podatkov o živečih pripadnikih naših dreves. Morda pa nam bodo pri tem pomagala sodobna družbena omrežja. Razvijalci spletnih iskalnikov namreč računajo na podatke vseh rojenih v informacijski dobi, ki so že zajeti v raznih registrih in bazah, ki jih je potrebno le še pridobiti in arhivirati, ter na rodoslovne zbirke, ki so spravile podatke človeštva nekje do leta 1900 že skoraj v celoti v elektronsko obliko. Z uporabo družbenih omrežij (npr. Facebook Timeline in Google+), ki si 'za-vedno-zapomnijo' vse, kar vanje zapišemo, računajo na zajem podatkov o posameznikih, o katerih bo na klik omogočena izdelava biografije.

Rodoslovna spletna stran pa mora biti prijazna tudi uporabnikom, ne le iskalnikom. **Spletno stran naredimo uporabnikom prijazno**, če:

– je vsebina napisana pregledno, kratko in jedrnato;
– vstavimo informativne povzetke, grafične prikaze in slike ter
– ponudimo vsebino v jeziku, ki ga obiskovalec razume.

Glede slednjega so poznavalci zapisali, da ne glede na to, kateri jezik uporabljamo, vsaj 60% uporabnikov Interneta govori drug jezik. Torej: četudi slovensko rodoslovno stran prevedemo npr. v angleščino, ta morda ne bo veliko pomagala francoskim, nemškim ali argentinskim iskalcem rodoslovnih podatkov. Obiskovalcu omogočimo branje v njemu najljubšem jeziku z **vgradnjo prevajalnika** na rodoslovno spletno stran. Sicer lahko obiskovalec sam vključi na brskalnik vezan prevajalnik npr. Google Translate ali Babelfish, vendar če želimo povečati obiskanost strani, je potrebno ponuditi lahko dostopne gumbe na sami strani. Te vgradimo s pomočjo gradnikov (*widget*, Google ga omogoča za 52 jezikov) ali pripomočkov (*gadget*). Morda pri takem prevodu gramatika in sintaksa stavka nista popolni, a strojni prevodi so danes že zelo izboljšani, posebej med glavnimi svetovnimi jeziki.

Gradnik je samostojna aplikacija, ki jo je mogoče vgraditi v spletne strani tretjih strank, ki imajo pravico do avtorstva (npr. spletno stran, dnevnik ali profil na družbenih omrežjih). Veliko prahu je dvignil poskus plačljive storitve Google Language API. Sicer Google ponuja za vgradnjo na spletno stran dve vrsti gradnikov: Google Translate Tools in Translate This (slednji je bolj priporočljiv zaradi boljšega vmesnika, spustnega menija in uporabnikov ne usmerja z naše strani na Googlovo). Na voljo je cela vrsta gradnikov oziroma pripomočkov, katerih kode lahko namestimo na lastnih ali gostujočih spletnih straneh (npr. WordPress, Facebook), med katerimi so na rodoslovnih in drugih resnih straneh najbolj pogosto vgrajeni gradniki, ki omogočajo vpogled v zadnje objave na Twitterju.

Varnost na spletu

Omenili smo že, da lahko k varnosti na spletu pripomore izbira spletnega brskalnika. Dodatno pa moramo misliti tudi na zaščito (gradniki in pripomočki) pred namernim poškodovanjem spletne strani, zlorabo informacij in krajo identitete. To velja zaščititi tako na osebni ravni posameznika kot organizacije. Več podrobnosti, kot ponudimo na enem mestu na spletu, laže je prevzeti identiteto in jo zlorabiti. Če v spletnem okolju ustvarjamo nove vsebine (tudi kot rodoslovci), pa je nujno poznati tudi osnovna pravila o varstvu osebnih podatkov, intelektualne lastnine in avtorskih pravic.

Najmanj, kar moramo storiti pri ustvarjanju na Svetovnem spletu, je oblikovanje **izjave o sprejemljivosti** (*Disclaimer*) oziroma **pogojev uporabe ustvarjenega dela** (*Terms of Use*). To je pravzaprav ključno za vsako delo, objavljeno na spletu.[45] Izjava o sprejemljivosti nas sicer ne more zavarovati pred vsemi napadi in omejiti vseh odgovornosti, za katere nas lahko kdo terja, podaja pa našo lastno zahtevo po spoštovanju pogojev, pod katerimi dovolimo dostop

45 Članku je iz tega razloga dodana vzorčna izjava o sprejemljivosti

do informacij in njihovo uporabo ob hkratni obrazložitvi obojestranskih odgovornosti.

Pri rodoslovnih straneh je zelo umestno, da se v okviru take izjave opredeli tudi varstvo osebnih podatkov. Tako zahteva po varstvu intelektualne lastnine oziroma avtorskih pravic (© z navedbo tekočega leta) kot izjava o sprejemljivosti morata biti dobro vidni, najbolje na dnu vsake strani. Kadar uporabniki prispevajo svoje podatke na spletno stran, je s pravnega vidika najbolje, da s klikom potrdijo, da so prebrali pogoje uporabe in se strinjajo z njimi.

Celovite izjave o sprejemljivosti obsegajo poleg gornjih pravic do objavljenih informacij še opredelitev glede točnosti in ažurnosti informacij (»uporaba vsebine na lastno odgovornost«), omejitve do zunanjih povezav, do pravice spreminjanja, odstranitve ali reproduciranja gradiva, omejitev odgovornosti za škodo, ki jo povzročijo virusi, itd. Vsekakor si je dobro ogledati nekaj vzorčnih izjav, ki so navedene med viri, in sestaviti svojo.

18. jan 2012 smo doživeli prvi *SOPA protest, ko so bile zatemnjene spletne strani angleške Wikipedije. Akcija SOPA (Stop Internet Privacy Act) je bila naperjena proti ameriškemu kongresu, ki je sprejemal zakon o zavarovanju avtorskih pravic na Internetu in s tem hotel omejevati svobodno uporabo vsebin (sprejem zakona je začasno ustavljen).*

Evropska različica zakonodaje, poimenovana ACTA, pa naj bi poskrbela tudi za večjo varnost otrok, staršev in vseh, ki se pojavljajo online na spletu. Zagotovila naj bi pravico do opustitve zasledovanja deskanja (DNT: do not track), zbiranja uporabnikovih podatkov (katere strani je obiskoval) in pravico do zasebnosti naspletu do junija 2012.

Javna spletna podoba

Če velja reklo, da obleka naredi človeka, lahko naredimo smiselno razširitev, da danes spletna podoba naredi posameznika, organizacijo ali projekt prepoznavne. Kot pri stilu oblačenja lahko prepoznamo spletne strani z boljšim in slabšim stilom, okusom in primerno izbiro glede na namen. Pri oblikovanju spletne podobe je najbolje slediti celostni podobi, če je za določen subjekt izdelana. Sicer posamezniki in organizacije z omejenimi finančnimi viri iščejo bližnjice in se zanašajo na intuicijo pri izbiri simbolov, iz katerih izdelajo prepoznavni logo, pri izbiri barv, tipologije pisave in vseh ostalih pomembnih elementov, ki kot celota najbolj ponazorijo vsebino spletne strani. Vendar je tudi vse našteto treba jemati v paketu z vsebino: če je še tako izpopolnjena celostna podoba spletne strani napolnjena z vsebino slabe kakovosti, neprimernih posnetkov ali polno slovničnih napak, obiskovalec ne bo dolgo vztrajal pri branju in se najbrž ne bo več vrnil.

Ljubiteljsko delovanje rodoslovcev že samo po sebi izključuje velike izdatke za izdelavo spletnih strani in javne podobe društva, ki predstavlja v svetu med sebi enakimi tudi narod in državo kot tako. Zato naj za pogum pri oblikovanju javne spletne podobe slovenskega rodoslovja

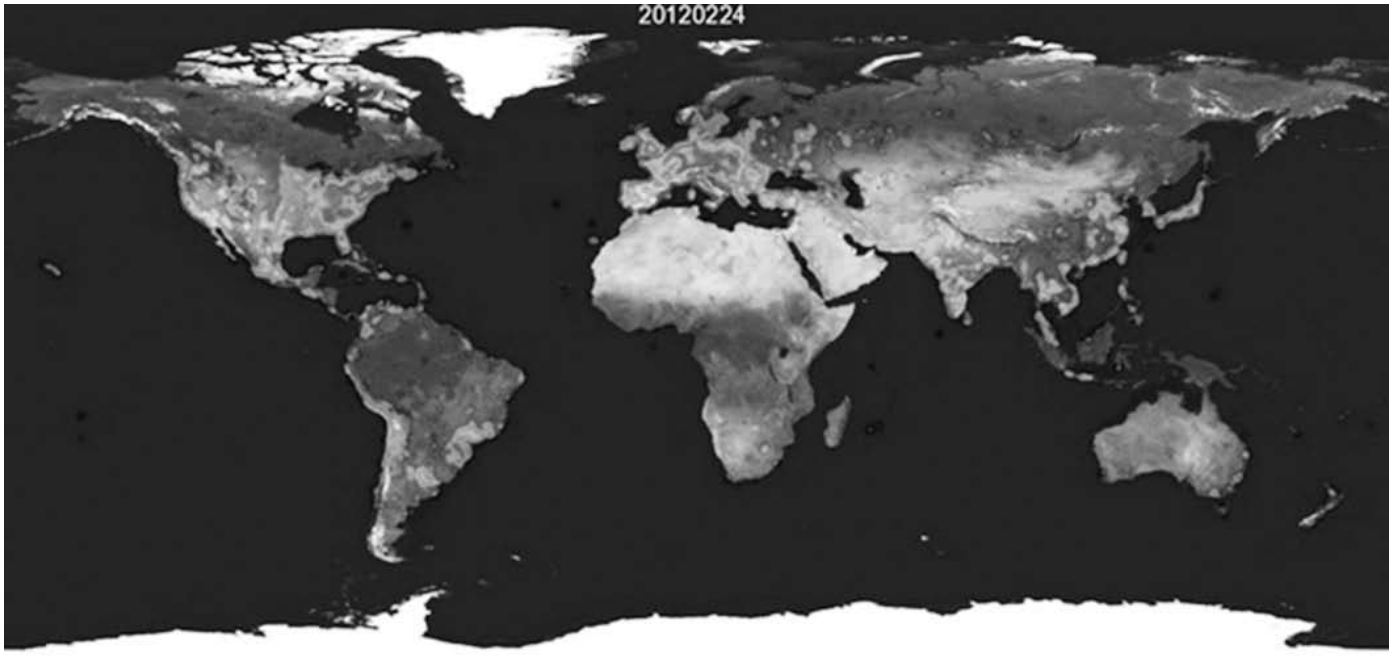

Manj škodljive aktivnosti — Bolj škodljive aktivnosti

Slika: Prikaz škodljivih aktivnosti na Svetovnem spletu na svetovnem zemljevidu dne 24. februarja 2012. Mapa se dnevno osvežuje. Prikazane so geolokacije namernih poškodovanj, kar pa največkrat niso lokacije, kjer se dejansko posamezni hekerji nahajajo, saj viruse in druge nevšečnosti pošiljajo na daljavo.

navedemo citat mladih avtorjev: »...**pozitivna javna podoba**, ki si jo želi organizacija vzpostaviti, naj ne bo edini cilj, za katerega boste delovali, temveč naj cilj in motiv za delovanje še vedno ostajata zadovoljno članstvo. Pozitivno javno podobo organizacije bo na ta način tudi mnogo lažje doseči.« (Cunk idr., 2009)

Zaključek

V prispevku so strnjena opažanja uporabnice, ki delovne dneve vsaj po 8 ur preživlja v okolju Svetovnega spleta, v prostem času pa v tem okolju brska za rodoslovnimi in zgodovinskimi podatki. Verjetno bi mnenje informacijskega strokovnjaka lahko bolj objektivno postavilo temelje dobre sodobne spletne strani ali pa tega vsaj dopolnilo. Vendarle zaključujemo z ugotovitvijo, da tudi najboljše optimiziranje spletne strani, ki jo najde vsak iskalnik in se pojavi na vrhu iskalnih zadetkov, nima nobene vrednosti, če vsebina najdene strani ni kakovostna, zanimiva za obiskovalca in ga po ogledu ne obogati vsaj z enim vtisom, ki ga uvrsti v kategorijo: »**Tega pa do sedaj nisem vedel**...«.

In vsebin te kategorije imamo rodoslovci v izobilju. Morda so samo še preveč razdrobljene ter skrite v zasebnih predalih in računalnikih ali v težko dostopnih arhivih. Toda, ali ni v času cvetenja Wikimedije[46], Geopedije in drugih zakladnic prosto dostopnega znanja čas tudi za Geneapedijo? Ali vsaj za slovensko **Rodopedijo, v katero bi zbrali dosedanje spletne predstavitve rezultatov rodoslovnega dela in virov zanj, jih opremili z ustreznimi gesli in označevalci ter dali na voljo iskalcem in iskalnikom**?

Viri (zadnjič dosegljivi 20. februarja 2012):

Google Chrome - *https://www.google.com/chrome*

Mozilla Firefox - *http://www.mozilla.org/sl/firefox/new/*

Internet Explorer - *http://windows.microsoft.com/en-US/internet-explorer/products/ie/home*

Opera - *http://www.opera.com/*

Safari - *http://www.apple.com/safari/*

Family Search - *https://www.familysearch.org/*

Microdata - *http://www.whatwg.org/specs/web-apps/current-work/multipage/microdata.html*

Schema.org - *http://schema.org/*

Historical-data.org - *http://historical-data.org/*

OurDisclaimer.com - *http://ourdisclaimer.com/*

Freenetlaw Copyright 2008-2011 SEQ Legal LLP - *http://www.freenetlaw.com/free-website-disclaimer/*

W3C standard - *http://www.w3.org/standards/about.html*

Google Language API Family (API v2&) - *http://code.google.com/intl/sl/apis/language/translate/v2/getting_started.html*

Google Prevajalnik za spletno mesto - *http://translate.google.com/translate_tools*

Gradnik za Twitter - *http://twitter.com/about/resources/widgets*

Opera-Recommended widgets - *http://widgets.opera.com/*

WordPress Widgets - *http://codex.wordpress.org/WordPress_Widgets*

Abine free apps for blocking (2012) - *http://www.MetaSocialWeb.com* New Add-On for FireFox, Do Not track blocks ad cookies

Uporabljeno gradivo

(zadnjič dosegljivo 20. februarja 2012):

Celostna grafična podoba javne uprave Republike Slovenije - *http://www.gigodesign.com/si09/files/siid-09_book_web.pd*f

Cunk K, Drašković S, Erčulj M, Kopač Lebar J, Jerman B (2009) Kako ustvariti javno podobo organizacije. Priročnik. Competitive Edge. Zveza Škis, Ljubljana, 52 s. - *www.gigodesign.com/si09/files/siid-09_book_web.pdf*

Davey S (2008) Website disclaimers – why have them and what should you include? - *http://ictknowledgebase.org.uk/websitedisclaimers*

DNT : do not track standard - *http://www.youtube.com/watch?feature=endscreen&v=-5eSLmM0Cko&NR=1*

Forstnerič J (2009) Kateri spletni brskalnik uporabljati? *http://varnostnaspletu.si/varnost-za-spletne-obiskovalce/kateri-spletni-brskalnik-uporabljati*

Gardner R, Ruscoe T, Barney D (2012) Genealogy, Microdata, and Search Engines. Family History Technology Conference Workshop, Google, Inc., January 25, 2012 - *http://fht.byu.edu/prev_workshops/workshop12/papers/3.10%20FHTW-Genealogy_Microdata_and_SearchEngines-FINAL.pdf*

O spletu - *http://dne.enaa.com/*

Rootstech - *http://blogs.ancestry.com/ancestry/2012/02/02/ancestry-com-live-rootstech-2012-2*

SEO Tips That Will Improve Your Web Design - *http://sixrevisions.com/content-strategy/seo-tips-improve-web-design/*

Spletni brskalniki - *http://sl.wikipedia.org/wiki/Kategorija:Spletni_brskalniki*

Spletni iskalnik - *http://sl.wikipedia.org/wiki/Spletni_iskalnik*

Team Cymru Research NFP is a specialized Internet security research - *http://www.team-cymru.org/*

Web-browsers - *http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Web_browsers*

Web-widget - *http://en.wikipedia.org/wiki/Web_widget*

YouTube - One Hour Per Second - *http://www.youtube.com/watch?v=sHPfc6whaSk*

46 Nepridobitna ustanova Wikimedia gosti različne projekte: Wikipedijo - splošno enciklopedijo, kot tudi zasnove za številne nove projekte: Wikivrste - taksonomijo bioloških vrst, Wikiverzo - zbirko študijskega gradiva, Wikislovar, Wikiknjige, Wikinavedek, Wikinovice...

Juri Grando - vampir iz Kringe

Robert Fonda

Ob izidu tretjega dela prevoda Slave vojvodine Kranjske, avtorja Janeza Vajkarda Valvasorja, so ponovno oživele nekatere zgodbe iz 17. stoletja, ki so se dogajale tudi v naših krajih. Ena takih je zgodba o vampirju iz manjše istrske vasice Kringe, ki jo je Valvasor leta 1689 zabeležil po pripovedovanju takratnih prebivalcev te vasi.

Celih 16 let po svoji smrti (domnevno leta 1656), je do tedaj mirno vasico Kringo teroriziral neki Juri Grando. Vaščane je menda vznemirjal s trkanjem na vrata domače hiše in jih s tem obveščal o skorajšnji smrti v družini. Maltretiral naj bi tudi svojo vdovo, ki jo je sicer obvaroval pred smrtjo, a je morala ta redno opravljati svoje zakonske dolžnosti tudi po smrti svojega moža. Po 16. letih je imela vdova dovolj. Pritožila se je vaškemu županu Mihi Radetiću, da jo pokojni mož sredi noči pogosto obiskuje in maltretira.

Leta 1672 je župan Kringe okoli sebe zbral skupino pogumnih mož, da bi truplo Jurija Grande izkopali, ga prebodli s kolom in se tako dokončno rešili njegovega terorja. Toda, ko je devet vaščanov (Miha Radetić, Stipan Milašić, Matej Hrvatin, Nikola in Jure Mačin, Juraj Žužić, Martin Udovičić, Nikola Krajša in Lupoglavčan Nikola Nyena) prišlo z baklami in križem na pokopališče, in grob odkopalo, so v njem zagledali rumen in nasmejan obraz Jurija Grande. Vaščani so se iz strahu razbežali, a župan jih je ponovno zbral skupaj, za pomoč pa je zaprosil še pavlinskega redovnika patra Juraja. Z njim so se ponovno odpravili k odprtem grobu. Pater Juraj se je grobu približal z razpelom v roki in govoril: "Glej, štrigon, to je Jezus Kristus, ki nas je odkupil pekla in za nas umrl. Ti, štrigon, pa ne moraš imeti miru.". V nadaljevanju je iz grešnika z besedami in gibi izganjal hudiča, eden izmed prisotnih pa je medtem z zašiljenim kolom poskušali prebosti Grandino truplo. Toda kol se je od trupla odbijal in telesa nikakor ni bilo mogoče prebosti. Končno je eden izmed prisotnih, Stipan Milašić, v roke vzel kosir in truplu odsekal glavo. Mrtvec je kriknil in kri je napolnila grob. Preden so se obrnili, so možje grob zasuli in za njim zabrisali sledi, tako, da nihče več ne ve, kje natanko je grob Jurija Grande. Od tistega trenutka dalje Juri Grando ni nikoli več vznemirjal vaščanov Kringe.

Pa je bilo res tako? Je Juri Grando sploh obstajal, ali je bil le plod domišljije vraževernih domačinov? In, ali je ta res umrl leta 1656, kot je zabeležil Valvasor po pripovedovanju ljudi?

Zakaj se mi je zdela ta zgodba zanimiva? Pri pregledovanju knjige umrlih župnije Brezovica v Brkinih sem našel naslednji zapis: "/Adi/ 21. /8bre 1645/ morse Juri Grando". Torej, v mrliški knjigi Brezovice je zabeležena smrt nekega Jurija Grande, ki naj bi umrl 21. oktobra 1645. Posebej zanimivo je, da je to v župniji edini zapis osebe s tem priimkom sredi 17. stoletja, kar bi lahko pomenilo tudi, da Juri Grando ni bil domačin.

Mrliška knjiga Brezovica (1640-1696)

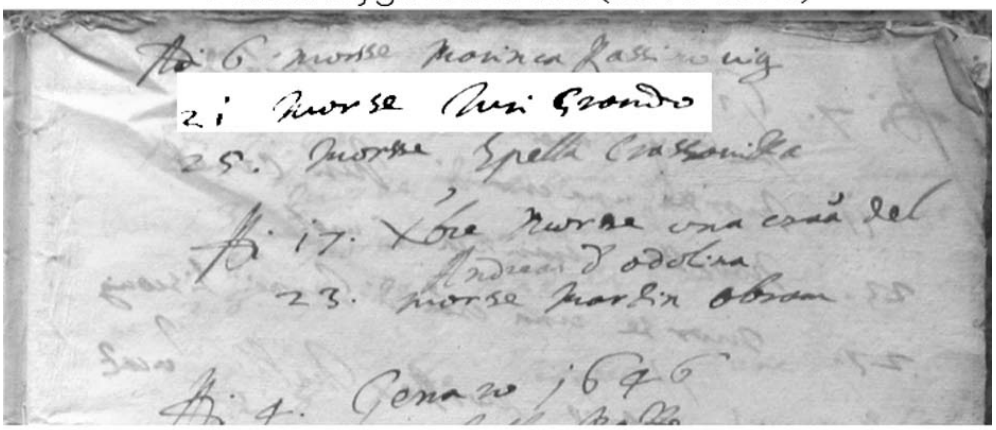

/Adi/ 21. /8bre 1645/ morse Juri Grando

Kasneje se je priimek, sicer v obliki Granda in zelo redko, pojavljal tudi v župniji Brezovica. Zanimiv je npr. zapis o smrti Uršule, vdove po nekem (drugem) Juriju Grandi iz vasi Brežec pri Divači: "Urschulla vidua def. Georgy Granda ex Breschez", ki je umrla 28. julija 1740, v starosti približno 90 let. V Brežcu se je "Granda" kot hišno ime ohranilo še v 20. stoletju, priimek pa je izumrl že v 18. stoletju.

Zračna razdalja med Kringo in Brezovico ni več kot 40 km. Je torej možno, da je bil Juri Grando, kot morda problematičen vaščan, zaradi katerega je potem nastala gornja pripoved, iz Kringe izgnan in se je kot begunec zatekel v Brezovico, kjer je tudi umrl, ali pa gre zgolj za dve različni osebi z istim imenom in priimkom, ki sta povsem slučajno živeli v istem času?

Kakorkoli, Juri Grando je dejansko živel, vprašanje je le, ali je bil tisti Juri iz Brezovice pravzaprav vampir iz Kringe.

Kako sem odkrivala svoje rodoslovne korenine v Sloveniji

Jasna Cirk /Le Ridou/

Od leta 1956 živim v Franciji. Stara sem bila sedem let, ko sem Ljubljano zamenjala za Pariz. Oče se je z družino odselil zaradi političnih razmer. Slovenščine sem se naučila od staršev, ki sta me učila brati in govoriti. Najprej sem brala *Cicibana.* To je bil moj prvi časopis in stik s pisano besedo, nato pa knjige različnih slovenskih pisateljev - kar sta starša pač prinesla s seboj in smo hranili doma. Pisne slovenščine pa žal vseeno ne obvladam najbolje. Za tekoče znanje jezika moraš biti v stiku s širšim krogom ljudi, ne le s starši.

Moj mlajši sin Sylvain je že od malega kazal zanimanje za korenine po moji in očetovi strani. Moj mož, Georges, je bil vzgojen na francoskem podeželju in je že zgodaj ostal brez svojega očeta, Louisa. Potem je moral z mamo, bratom in sestro, pomagati na kmetiji – doma je ostal do leta 1957. Večinoma so pridelali mleko, maslo, žito in mošt. Njihova kmetija (20 ha) je ležala ne daleč od pristanišča *Lorient*, ki ga je Louis XIV. l. 1666 odprl za potrebe komercialnega prometa v smeri proti tedanji Indiji. Tako je moj mož sklepal, da je dokaj verjetno, da so se tudi njegovi predniki preživljali s pomorstvom. Začel je raziskovati v svoji pokrajini, Bretaniji (Bretagne), v departementalnih arhivih v mestih *Vannes* in pa Q*uimper,* ki sta od Pariza oddaljeni 600 km.

Uspeli smo pridobiti podatke za 14 generacij kmečkih prednikov. Ti so obdelovali zemljo najprej v lasti duhovščine, nato pa še plemstva. Sledili smo jim vse do leta 1588. Hišo in zemljo so imeli v najemu, le živali in orodja za kmetovanje so si lastili sami. Kot najemniki so se večkrat selili. Domačija pa vse do leta 1957, ko je Georges odšel z doma, ni imela vodovoda, elektrike in kanalizacije. Kraj je bil zaostal. Provinca Bretanija je med drugo svetovno vojno utrpela še znatno škodo zaradi zavezniškega bombardiranja – vsega skupaj je doživela in preživela kar 370 bombardiranj že od drugega leta vojskovanja, prvič 25. 9. 1940, ko je okupator formiral Atlantski zid. Na odškodnino je ta predel čakal vse do leta 1960, ko se je začela obnova. Najprej so odškodnino dobila mesta, porušena za 85 ali celo 90 odstotkov.

V času intenzivnega raziskovanja svojih korenin smo odkrili nemalo sorodnikov. Med temi smo spoznali tudi bratranca v drugem kolenu, Jeana, ki se je prav tako kot mi skušal dokopati do vednosti o svojem izvoru. V arhive moževe družine se je poglabljal že 5 let. Po srečnem naključju je preživel 16 let svojega življenja v državni mornarici in je z nami delil opise svojih številnih potovanj. Našli smo tudi 4 duhovnike – sled je peljala vse do 17. stoletja (1692). Nekatere sorodnice so delovale kot misijonarke v Kanadi in na vroči afriški celini. Tudi Odette, naša 'mala' sestrična, je raziskoval svoje korenine. Njen vnuk ima še dandanes v lasti kmetijo, ta je tam daleč naokoli edina. Vsa ostala infrastruktura je namreč v službi turizma. Sorodnik Georges, še vedno kmetuje. Nekoč najemniška kmetija je zdaj njegova last in ponosno kljubuje času in njegovemu spreminjanju že od leta 1793.

V današnjih časih v njej živijo posestniki, ki obdelujejo poljske površine v velikosti 80 hektarjev in redijo 80 glav živine. Do leta 1950 je bilo v okolišu še pet drugih kmetij. Vse so opustile svojo dejavnost. Hiše so prenovljene za druge namene, ljudje pa hodijo na delo v mesta.

Radovednosti najinih treh otrok pa še vedno nisva zadovoljila le z eno stranjo oz. vejo drevesa našega izvora. Kako pa je v času živela in se razvijala naša družina iz Slovenije?

Naša stara mama Ana, ki je živela z nami v Franciji, nam je seveda govorila tudi o svoji družini, za veliko nazaj pa tudi ni vedela. Pravila je, da je njen ded kot otrok prišel iz Koroške v Gornji Grad, njeno rojstno mesto. Tam je služil na žagi in okrog leta 1880 kupil hišo v istem kraju. Naš stari oče Stojan pa je bil rojen v Žužemberku, rojstnem kraju njegove matere, poleg njega sta bili v družini še dve sestri in brat. Njegov oče je izviral iz ljubljanske družine. Leta 2000 mi je sestrična Alenka poslala nekaj starih fotografij in informacij. Preko spleta smo našli tudi bratranca iz Dunaja, ki raziskuje izvor svojih prednikov – prišel je do informacij, ki so vodile v Romunijo.

Josip Poka de Pokafalva (levo)
in Stojan Cirk, 1907, vnuk Josipa Poka (desno)

Julija 2004, ko sva bila oba z možem že v pokoju, sva se odpravila na potovanje v Ljubljano. Sorodniki nama sicer niso mogli veliko koristnega dodati, ker jih od prednikov, razumljivo, loči že nič koliko generacij ... Naslednji korak je bil obisk arhiva ljubljanske nadškofije, kjer smo si lahko ogledali le gradivo za Ljubljano in Žužemberk, za gradivo Gornjega Gradu pa se je bilo potrebno odpraviti v Mariborski škofijski arhiv.

Ni bilo zaman. Iz zapisov krstov in porok sva izvedela, da je bil Ambrosius Zirk, čevljar na Starem trgu 32 v Ljubljani rojen 7.8. 1838 v Trnovem, 31. 8. 1879 se je poročil z Magdaleno Wucherer. Stanoval je na Vegovi ulici, kjer je umrl 19. 10. 1905. Imel je dva sinova – moj ded Ivan se je rodil v Ljubljani 12. 6. 1880, 12. 2. 1906 se je v Žužemberku oženil z Josipino Poka de Pokafalvo. Josipina je bila rojena Žužemberčanka, na svet je prišla 14. 3. 1882. Njen oče, Josip Poka de Pokafalva je bil rojen na Dvoru 22. 2. 1843. 27. 2. 1881 se je poročil s Terezijo Horvat. Še eno generacijo nazaj smo našli njegovega očeta, Lazarusa Johana Poka, poročen 5. 2. 1840 na Dvoru z Jožefino Pishem. Imela sta družino z osmimi otroki.

Sestrična Alenka, hčerka očetovega brata, mi predstavlja še drugo sorodstvo. V Slovenj Gradcu še vedno živi očetova sestrična. Obiskali smo jo v upanju, da bi nas lahko napotila na kakšno novo sled o Pokovih. O njih ni vedela skoraj nič, ker je preživela mnogo let v Sarajevu. Izročila pa nam je nekakšne dokumente, ki jih je hranila po očetu. Njihove vsebine ni poznala, saj so pisani v latinščini. Poslala mi jih je kasneje po pošti, ko jih je njen sin preslikal. Tudi obisk sestrične Mete ni bil zaman; pokazala mi je stare fotografije, ločili pa sva se z njeno obljubo, da bo poiskala nekaj očetovih dokumentov ter mi jih prav tako posredovala po pošti. Tako sem se vrnila v Francijo in se vnaprej veselila novih odkritij, ki naj bi pripotovala po pismih.

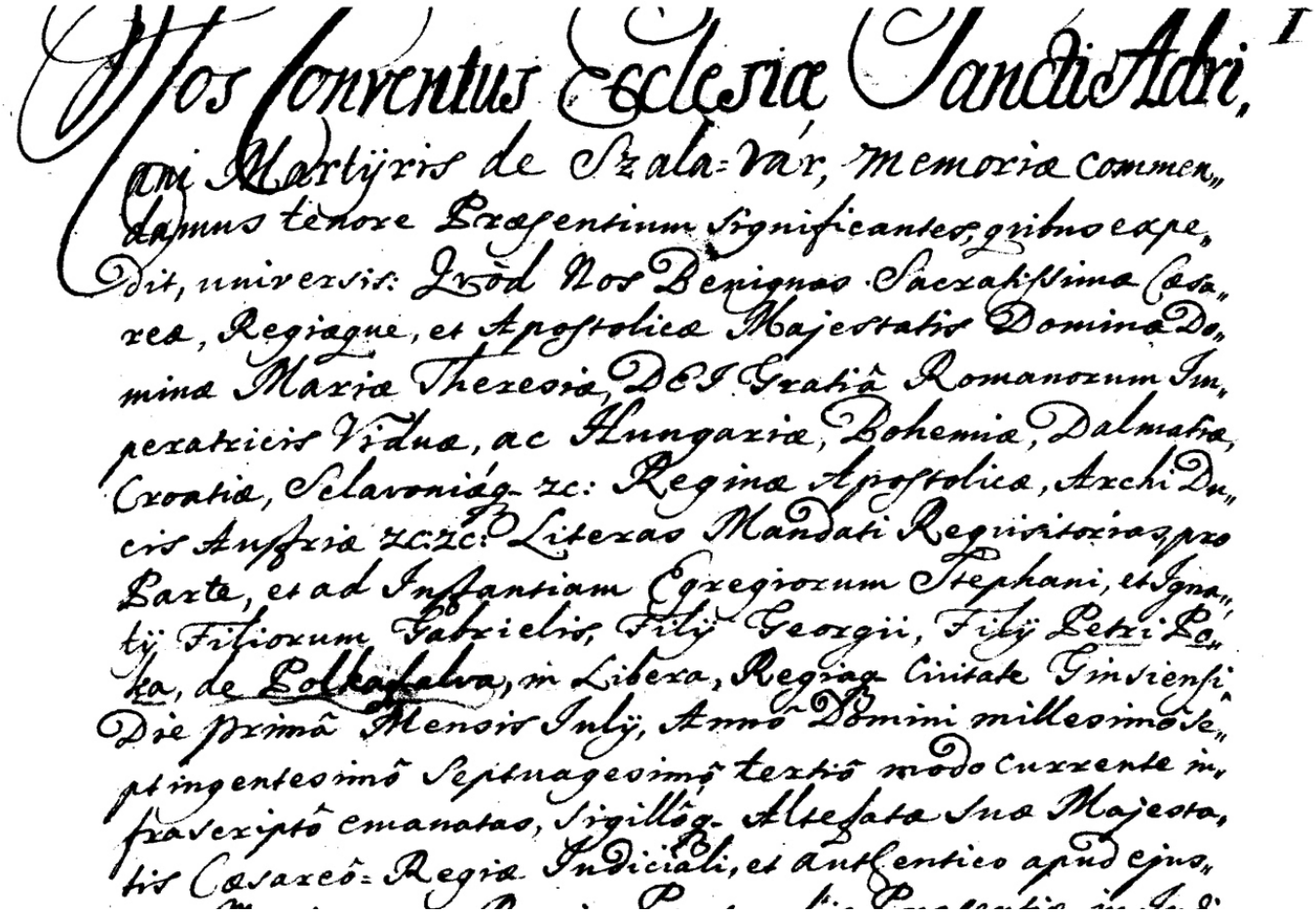
Nos Conventus Ecclesiæ Sancti Adri, I
ani Martyris de Szala-vár, memoriæ commen-
damus tenore Præsentium significantes, gribus cæpe-
dit, universis: Quod Nos Benignas Sacratissimæ Cæsa-
reæ, Regiaque, et Apostolicæ Majestatis Dominæ Do-
minæ Mariæ Theresiæ, DEI Gratiâ Romanorum Im-
peratricis Viduæ, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ,
Croatiæ, Sclavoniæq. rc: Reginæ Apostolicæ, Archi Du-
cis Austriæ rc.rc. Literas Mandati Requisitorias, pro
Parte, et ad Instantiam Egregiorum Stephani, et Igna-
tij Filiorum Gabrielis, Filij Georgii, Filij Petri Po-
ka, de Polkafalva, in Libera, Regiaq. Civitate Tirsienſi
Die Primâ Mensis Julij, Anno Domini millesimo Se-
ptingentesimo Septuagesimo tertio modo Cuxrente in-
scripto emanatas, Sigillo Altefata Suæ Majesta-
tis Cæsareo-Regia Judiciali, et Authentico apud ejus-

Kako smo prevajali latinske spise in kaj so nam ti povedali

Septembra istega leta sem prejela obe težko pričakovani pismi. Od sestrične Vere 43 strani listin, popisanih v latinščini in od Mete kratek opis Lazar Pokajevih. Spisal ga je njen oče – brat mojega očeta. Sedaj napredujemo še z večjim veseljem in optimizmom. Najprej razberemo, da so dokumenti nastali pod vladavino Marije Terezija, v 'letu Gospodovem' 1773. Hitro pa smo ugotovili, da večine zapisanega ne znamo razbrati in razumeti. Ni bilo lahko, saj je danes prav malo takih, ki so vešči jezika in stare pisave.

Najprej smo obiskali knjigarno *Clé de Voûte* v Parizu v upanju, da bi nam lahko pomagali, saj smo izvedeli, da se tam ukvarjajo tudi z rodoslovjem in imajo zaposleno prevajalko. Seveda nas je nemalo presenetilo, ko nam je, ob pogledu na naše listine, izjavila, da tega ne zna prevesti, saj se je latinščina po Evropi tedaj razlikovala! Ter da je ona izvedena za latinščino, kot se jo je uporabljalo le v Franciji, Švici in Belgiji. Nadaljevali smo sami in skušali razvozlati vsaj imena mest in imen; ta so nas napotila na Madžarsko.

Februarja naslednjega leta smo našli prevajalca, dr. A. Harmatha, iz pisarne v Budimpešti. Ta je bil izučen v rodoslovju, poleg tega pa zelo star gospod. Ni nas več presenetilo, da je tudi on, enako kot prevajalka iz Pariza, specializiran za 'nemško' in 'madžarsko' latinščino; zdaj o zgodovini vendarle vemo en zanimiv detajl več. Doktor nam je za plačilo prevedel 13 strani – iz 'madžarske' latinščine v nemščino. Prevod nam je posredoval preko interneta. Zdaj neznane in skrivnostne besede iz nemškega jezika prevajamo še v francoščino.

Te vrstice nam sporočajo, da takrat Ignac in Štefan de Pokafalva naprošata kraljico Marijo Elizabeto (letnico smo že sami razbrali – 1773), da bi jima blagovolila potrditi njihove privilegije, pridobljene za časa Ferdinanda I., v 1556. letu, ko jim jih je podelil, vendar so bili med požarom pozneje izgubljeni. Vrstice pričujočega dokumenta so spisali duhovniki – oz. menihi v samostanu St. Adrian, Szalavar; ne vemo povsem točno. Naši pradedje so živeli v kraju Zala na Madžarskem, kjer so priimek prevzeli po imenu vasi, kjer so živeli in kmetovali pred letom 1536. Te spise so sestavili duhovniki, ki so take zadeve znali opravljati namesto današnjih notarjev.

Sledi se zabrišejo in ponovno vzniknejo z letom 1811, ko je bil v Tomažu v Bački, danes Srbija, rojen praded Lazar Johan Poka, sin Elizabeth in Paula Poka de Pokafalva. Prišel je kot begunec in kot umetni ključavničar delal v

Stari stric šivalnega stroja z Dvora

Malokdo danes razmišlja, kako je bilo takrat, ko še ni bilo šivalnih strojev, kako so se mučile šivilje, ko so delale vse na roko, pa tudi najdrobnejše šive in vbode.

Slika, ki jo objavljamo, je napravljena po izdelku železarne na Dvoru pri Žužemberku. Ta železarna je izdelovala različne vlite in jeklene predmete, od topov do drobnih igraček. Bila je znana in razmeroma obsežna za tisti čas. Ukinili so jo okoli leta 1890, skoraj istočasno, kot je pogorela železarna v Bohinju. Ona na Jesenicah se je potem toliko lažje razvijala.

Pripravo za šivanje, ki jo hrani naša družina že več kot sto let, lahko pritrdimo na mizo ali kam drugam. Osnovni sestavni del je kačja glava, ki odpre gobec, če jo pritisnemo na rep. Še danes, po več kot sto letih, je vzmet tako čvrsta, da drži vsako blago ali nit v svojem gobcu. Pravim nit, ker je mogoče, da so pletli s to pripravo kake druge stvari. — S kačjim gobcem je šivilja stisnila dva kosa blaga, da ju je lahko sešila. Mali angel na kačji glavi ima v rokah metlico, v metlici niti, na angelčkovi glavi pa je škafček z blazinico za šivanke.

Lastnica šivalne priprave je bila lahko ponosna na ta izdelek, saj je ves v ornamentih in res pripraven za delo.

Pri nas v Sloveniji so se pojavili prvi šivalni stroji šele med letoma 1870 in 1880. Redki pa so bili tisti, ki so jih takrat imeli posebno na Dolenjskem.

Pa še besedo, dve o železarni, tako kot pripovedujejo moja mati in drugi stari ljudje. Da bi imeli čim boljše izdelke, so iskali mojster daleč naokoli. Neki moj praded je prišel na Dvor iz Vojvodine, menda je bil strokovnjak za topove.

Na Dvoru so izdelovali tudi vodovodne cevi. V Dolenji vasi pri Senožečah na Krasu še danes najdemo te cevi, ki so bile spojene s hrastovimi koleni. Moja mama pripoveduje, da je Dvorjan Bobenček in Poka iz Žemberka imel ogromno konj in s težkimi parizarji vozil rudo na Dvor, z Dvora pa izdelke proti Sisku in celo tja do Benetk. Skripalo je po dolini Krke, da je kaj, in nikoli ni bila cesta prazna, saj je železarna potrebovala ogromno rude in drugega materiala. Ko gre danes popotnik mimo ruševin železarne, se mu ne zdi, da je bil to nekdaj tako velik obrat, in težko si predstavlja, kolikšen prostor je bil posameznemu delavcu odrejen za delo. Saj je bilo menda tako, kot mi je nekoč pokazal Karel Bukovec z Dvora: v ruševinah železarne si je namreč postavila njegova družina stanovanje, poleg nje pa je stanovalo ob tistem zidu še troje družin. Danes je v delu nekdanje železarne zgrajena ribogojnica.

Moja mama pravi, da je lastnik dobil za to, da je opustil železarno na Dvoru, nekaj deset tisoč goldinarjev. Lahko se vprašamo, kje je bil takrat žužemberški dekan, ki je nekaj let pozneje preprečil, da ni šla železnica čez dvor, da se ne bi narod pokvarili! Toliko sto delavcev je ostalo brez dela. Mnogi so šli po svetu, mnogi so ostali doma. Suha krajina pa je ostala siromašna . . .

O železarni bi vedeli povedati naši stari še mnogo podrobnosti — zanimivih podatkov za zgodovino našega delavskega gibanja.

MILAN CIRK

KAČJA GLAVA: priprava za šivanje — izdelek železarne Dvor

O železarski dejavnosti na Dvoru je v časpisu pisal tudi stric Milan

Pozdrav iz Žužemberka, rojstnega kraja prednikov

železarni Karla Auersperga na Dvoru pri Žužemberku. Prvi otrok se mu je rodil l. 1841. Stric Milan pravi, da je bil v livarni strokovnjak za topove. Tega podatka v knjigi *Železarne na Dvoru ob Krki od M. Zargi* nismo mogli preveriti. Stric je po materi obdržal en primerek nastavka za šivanje. Enakega lahko vidimo tudi v Narodnem muzeju Slovenije, kjer hranijo kulturno dediščino tedanjega časa.

Po pričevanju strica vemo, da je Lazar preminil pred 1881 v Srbobranu – današnji Srbiji. Na žalost teh podatkov tudi ni moč najti in potrditi v arhivih. Še vedno nismo zapolnili vrzeli med leti 1773 in 1811, med katerimi izgubimo vsakršno sled. Leta 2007 nam še ena sestrična omeni naslov knjige, ki bi utegnila biti koristna: *Pošta na Dolenjskem do leta 1918* avtorice Marjete Bregar. Ponjo se odpravimo v novomeški muzej, kjer najdemo še več izgubljenih dejstev: Družina Poka pl. Pokafalva je v Žužemberku okrog leta 1850 iz rok graščakov rodbine Auersperg prejela v vodenje tamkajšnjo poštno službo in jo opravljala do 1911. Lazar Poka je z Janezom Hrovatom prevzel tudi prevozništvo rude in izdelke za železarno. Odprl je še gostilno in pekarno v hiši št 61, kjer se je potem leta 1906 rodil moj oče Stojan. Ivan Cirk, njegov oče, je bil davčni adjunkt v Žužemberku od 1901 do 1920. Potem je bil nastavljen v Kočevju kot šef davčnega urada.

Več informacij o Lovrencu Zirku ali Cirku še zbiramo (iščemo poroko Lovrenc Cirk/Marija Mani, 1830/35 Ljubljana ?). Za babičino rodbino Rifel iz Gornjega Grada nam je pomagal odkrivati vrzeli v rodbinskem spominu našega drevesa Peter Hawlina, eden vodilnih slovenskih rodoslovcev.

Precej smo odkrili. Naša radovednost še ni povsem potešena, vseeno pa smo zadovoljni, saj smo dokaj globoko raziskali svoje korenine. Imeli smo srečo, da smo svoje raziskave lahko medsebojno dopolnjevali z rezultati dveh sorodnikov mojega moža, prav bi nam prišlo, če bi se kaj podobnega zgodilo tudi med mojimi sorodniki. Morda se bo kdo od bralcev 'našel' med mojimi predniki. Zato jih tu objavljam.

Popravila: Nataša Šušteršič

Viri: Nadškofijski Arhivi Ljubljana
Z.A.L
Dokumenti Vere Stopar. rojene Poka
Opisi strica Cirk o družini Poka

Stojan Cirk
* 02.07.1906
Žužemberk
= 22.11.1952
Ljubljana
+ 15.10.1984
Villeneuve 92

Ivan Cirk
* 12.06.1880
Ljubljana
= 12.02.1906
Žužemberk
+ 07.09.1929
Kocevje

Ambrož Cirk
* 07.12.1838
Ljubljana
= 31.08.1879
Ljubljana, Marijino oznanenje
+ 19.10.1905
Ljubljana

Lovrenc Cirk
* ~1805
= ~1830
+ __.__.____

Marija Mani
* ~1805
+ __.__.____

Magdalena Wucherer
* 21.05.1845
Maliverh
+ 27.05.1900
Ljubljana

Kaspar Wucherer
* ~1810
= ~1840
+ __.__.____

Ana Leshanz
* ~1810
+ 17.06.1879 Ljubljana

Josipina Poka de Pokafalva
* 14.03.1882
Zuzemberk
+ 25.06.1970
Zuzemberk

Josip Poka de Pokafalva
* 22.02.1843
Dvor
= 27.02.1881
Zuzemberk
+ 18.12.1911
Zuzemberk

Lazarus Poka de Pokafalva
* .. . .. .1811 Szenttamas (H)
= 25.02.1840 Dvor
+ Pred 27.02.1881 Srbobran

Josepha Pishem
* 1819 Dvor
+ 04.05.1905 Zuzemberk

Terezija Hrovat
* 28.05.1856
Zuzemberk
+ 28.08.1938
Zuzemberk

Franz Hrovat
* ~1806 Zuzemberk
= 04.02.1835 Zuzemberk
+ Pred 27.02.1881

Terezija Hrovat
* ~1817 Zuzemberk
+ Pred 27.02.1881

Jasna Cirk
* 14.08.1949
Gornji Grad

Ferdinand Rifel
* 24.04.1883
Gornji Grad
= 21.11.1909
Gornji Grad
+ 21.04.1955
Gornji Grad

Tomaž Rifel
* 29.12.1841
Štangrob, Gornji grad
= 23.11.1873
Gornji Grad
+ 23.04.1926
Gornji Grad

Tomaž Rifel
* 28.021815 St Nicolai Gornji Grad
= 20.11.1843 Gornji Grad
+ 15.05.1893 Štangrob Gornji Grad

Lucija Poznič
* __.__.1815
+ 19.02.1892 Štangrob Gornji Grad

Frančiška Trepel
* 31.03.1844
Gornji Grad 11
+ 15.08.1914
Gornji Grad

Fortunat Trepel
* __.07.1813
= 16.01.1837 Gornji Grad
+ 14.05.1889 Gornji Grad

Neža Kolenc
* __.01.1816
+ 23.09.1896 Gornji Grad

Ana Rifel
* 26.07.1922
Gornji Grad
14.09.2009
Melun 77

Jera Mlinar
* 13.03.1885
Motnik 46
+ 16.08.1955
Gornji Grad

Luka Mlinar
* 16.10.1845
Bela 2
= 16.08.1876
Motnik
+ 30.07.1894
Motnik 46

Lovrenc Mlinar
* .. . 08.1801 Spitalic Bela 2
= ~1833
+ 18.07.1875 St Nicolai Bela 2

Marija Šmid
* ~.. .08.1819
+ 14.09.1871 Motnik

Terezija Hribovšek
* 16.10.1857
Motnik 16
+ 03.02.1935
Motnik 46

Tomaž Hribovšek
* 13.12.1827 Spitalic Bela 3
= 25.11.1857 Motnik
+ 28.05.1874 Motnik

Marija Sajovic
* 08.11.1830 Motnik
+ 21.06.1872 Motnik

Novi člani

Glavnik	Borut	1000 Ljubljana	Ob žici 3
Drnovšek	Tjaša	1108 Ljubljana	Ižanska cesta 180
Lavrenčič	Emilija	1351 Dragomer	Pod Lovrencem 12
Slokan	Dušan	1430 Hrastnik	Novi Log 19/b
Krže Podlipnik	Marija	1360 Vrhnika	Cesta Krimskega odreda 44
Ozimič	Fanika	2310 Slovenska Bistrica	Devinska ul. 21
Faktor	Marija Maja	3000 Celje	Milčinskega 9
Jurkovič	Mihael	1000 Ljubljana	Kebetova ul.19
Musil	Helga	2000 Maribor	Aškerčeva 11
Trampuš	Miroslav	1000 Ljubljana	Rimska c. 25a
Miklavž	Ana	1000 Ljubljana	Breg 22
Marincelj	Mateja	1000 Ljubljana	Kodrova 8

Vsem izrekamo dobrodošlico.

Koledar prireditev SRD

Aktualni koledar je objavljen na društveni spletni strani *www.rodoslovje.si*

Vse od začetka delovanja Slovenskega rodoslovnega društva so mesečna srečanja in tematska predavanja praviloma drugi in četrti torek v mesecu. Izjem ni veliko in jih pravočasno napovemo. Na dan dogodka ali dan prej pošljemo opomnik po spisku e-naslovnikov. Kdor želi dobivati obvestila, naj se vpiše na spisek obveščanih. Postopek najdete na naši spletni strani. Isti postopek lahko uporabite tudi za odjavo s spiska obveščanih.

Srečanja so ob 18. uri v sejni sobi Svetovnega slovenskega kongresa na Cankarjevi 1/IV.

10.1.2012 - Srečanje

24.1.2012 - Peter Hawlina: Kakovost podatkov

14.2.2012 - Srečanje

28.2.2012 - Peter Hawlina: Prenos arhivskega gradiva

13.3.2012 - Srečanje in Zbor članov SRD

27.3.2012 - Katarina Čufar in Anton Velušček: Življenje koliščarjev na Ljubljanskem barju 2

10.4.2012 - Srečanje

24.4.2012 - Francka Premk:Lastna imena v slovenski protestantiki

8.5.2012 - Srečanje

22.5.2012 - Miha Preinfalk: Marjan Rugale

12.6.2012 - Srečanje

26.6.2012 - Peter Hawlina: Rodoslovje z računalnikom - standardi in referenčni indeks

10.7.2012 - Srečanje

24.7.2012 - Robert Fonda: Rodoslovne spletne izkušnje

14.8.2012 - Dopustniško srečanje v gostišču Livada

11.9.2012 - Srečanje

25.9.2012 - Marko Snoj: Etimologija priimkov

9.10.2012 - Srečanje

23.10.2012 - Predavanje - še ni razporejeno

13.11.2012 - Srečanje

27.11.2012 - Predavanje - še ni razporejeno

11.12.2012 - Srečanje

18.12.2012 - Predavanje - še ni razporejeno

Popravek - Stran 4
Republika Slovenija 28.500,00
Lastno financiranje - Škofija Graz-Seckau 0

NA ZALOGI IMAMO ŠE IZVODE PRETEKLIH ŠTEVILK ČASOPISA.
ZAINTERESIRANI JIH DOBITE NA DRUŠTVENIH SREČANJIH ALI NA UREDNIŠTVU.